

DE
FVRTIVIS
LITERARVM NOTIS

VVLGO.

DE
ZIFERIS

LIBRI IIII.

IOAN. BAPTISTA PORTA
NEAPOLITANO AVTORE.

Monasterij Augustiniani Minoris.
46065

CVM PRIVILEGIO
NEAPOLI,

Apud Ioa. Mariam Scotum. M D L XIII.

I
JP

EXCELLENTI VIRO
IOANNI SOTO PHILIPPI REGIS
IN HOC REGNO A SECRETIS,
Ioa. Maria Scotus.

Go quidem Sote clarissime in libris, operibusque dedicandis illud in primis obseruandum arbitror, vt ijs dedificentur, qui sua nos valeant autoritate à quibuscunque obtrectatoribus, defendere, actueri. Quod facile assequemur, si delectum aliquem habebimus in libris nuncupandis, ne cuiquam nuncupemus, qui non & ijs vehementer delectetur, & de eisdem grauissimum ferre iudicium minimè posse videatur. Quia in re à compluribus hominibus hac nostra tempestate peccatum esse video, qui haud veriti sunt ingeniorum monimenta quibusdam Principibus consecrare, qui non modò ea non intelligere, aut re vera approbare; sed ne inspicere quidem vnquam potuerunt. Longè aliter ego facere semper decreui, vir amplissime, in operibus, quotquot meo sumptu typis excusa in lucem prodibunt: deligamque semper aliquem ex grauissimis viris, iisdemque bene merentibus, cui dedicem.

quod si vnquam antea, nunc certè maximè præstiti. qui
cùm opus Domini Ioa. Baptistæ Portæ de clandestinis li-
teris, secretisque notis, quas Ziferas vocant, typis meis im-
primendum suscepissem, te vnum potissimùm delegi, cui iu-
re quodam optimo nuncuparem. Tu enim is es, qui eiuf-
cemodi studijs magnoperè delectaris, in eisq̃ue mirum in
modum excellere videris. Accedit ad hæc amor ille tuus,
atque incredibile studium erga nostram hanc artem Typo-
graphicam, quam, cùm totus sis in ornanda Neapolitana re-
publica, ideoq̃ue te in nobilissimum huiusce verbis Patritio-
rum ordinem cooptari volueris, speramus in dies Neapoli
auctiorem, luculentiorèq̃ue tua opera, & consilio futu-
ram. Vt interim fileam virtutes illas animi tui egregias,
ac verè diuinas: quæ vel solæ me ad hoc vehementissimè
hortari possent, atque etiam impellere. Tuæ igitur partes
erunt, pro tua illa singulari humanitate, animiq̃ue celsitate,
quod tibi toto animo, ac syncerè nuncupamus, hilari

fronte accipere; & me tui obseruantissimum.

in tuorum numero re-
tinere.

AD LECTORES

PRÆFATIO.

REQUIRENTI mihi veterum in omnium rerum genere quædam manu scripta monumēta, vt arcani quid & abditum inde depromerem, (ita me semper ad hæc propensum natura tulit) cum nō semel contigisset in obscuras quasdam notas, & characteres impingere, quibus scriptores dū legentibus inuidēt rerum cognitionem, ex industria solent sua scripta occultare, ea dimittere sæpenumero cogebar, ad quæ magis cupiditas animum accendebat. Verū cum ea sit hominum conditio, vt quæ multum appetimus, eò ardentius appetamus, quò ad ea assequenda maior esse solet difficultas, ea de causa factum est, vt substinuerim non prius ab incœpto desistere, quàm omnes eiusmodi notas, quæ occurrerant interpretarer, nec voto fortunæ beneficium defuit, characterum enim significationem accuratius perquirenti, & in hoc non parum elaboranti, res ita foeliciter cessit, vt huic mox inquisitioni serio addictus, non paucas eiusmodi notas interpretarer, quòd cum de cetero aliquandiu enixius quæsiuissem, ita profeci, vt collectis eiusmodi quamplurimis characteribus, cum multiplex esset ratio interpretandi, & multorum scriptorum collatione comprobata, de illis librum conscribere decreuerim: sed quomodo id fieret, rectè primum neque ipse satis intelligebam, quare circa initia, vt nonnulla ad hoc oportuna colligerem, quæ libro formam traderent, mihi labor fuit non modicus, calamo demum nonnullas præceptiones, quæ se memoriæ statim offerebant commissi: ne in ijs perquirendis, quoties opus esset nimis elaborarem, neque enim sperabam rerum

varietate in tantum posse opus excrescere, siquidem cum huic rei intentius operam nauarem (quid enim labor non efficit?) tantum profeci, ut breui allatas vndique epistolas huiusmodi notis scriptas amicis rogantibus interpretarer, vnde eam de me apud eorum animos admirationem excitavi, ut non defuerint literarum imperiti, qui hoc mihi non aliundè, quàm ex arte magica, vel alicuius numinis afflatu prouenire existimarent, quod totum ratio contextas ex orthographiæ petita fontibus satis apertè indicabat. Sed ut videant, quibus regulis in his progrededer, quas colligeram per hos dies, dum animus grauioribus curis feriat, leuioribus his studijs incumbit, typis excudendum curare statueram. Verùm cogitans quam varijs hominum iudicijs, & zoilorum obtreccionibus, qui sui ingenij acumè in aliorum laboribus solent experiri, illi exponerentur, qui libros in publicum emittunt, statui (lectores humanissimi) hoc opus tandiu apud me reservare, donec illud cum aliorum librorum classe, quorum nomina in nostræ Encyclopediæ indice protulimus, simul absolutum ederetur. Sed pluribus tandem rationibus necesse fuit consilium mutare, cum enim huius operis fama vulgaretur, dum adhuc sub incude esset, partim amicorum non paucis efflagitationibus, quos magna iam dudum legendi operis cupido inceserat, & partim inuidorum motus impulsibus, qui eius rei, cum à nemine hactenus fuisset pertentata, honorem hunc nobis inuidebant, commodum duxi rem vltius non differre, sed diligenter editionem festinare. Nos verò negotium hoc totum in duas partes diuidemus: scilicet occultè significare, & significata percipere, vni primum & secundum, alteri tertium & quartum librum dedimus. Signa, quibus significamus, vocalia, semiuocalia, & muta, quomodo fiant, ex veterum & recentiorum præceptionibus, visibilia, quæque visum effugiant vniuerso primo libro conscripsimus, scripta verò

verò literis charta exaratis, & quæ interceptorem eludant,
quæ labore, quæque minime interpretari possunt, postre-
mo, quæ non solum intelligi, sed ne suspicionem quidem
inferant secundo libro docuimus. Tertio commodò inte-
pretari scripta debeant, exempla duo apposuimus, unde
lector reliqua valeat interpretari. Demum quarto libro ta-
bularum conscripsimus, quarum auxilio verba facilius quæ-
sita reperiri possint, ne quid facilitatis & diligen-
tiæ huic negotio deesse videre-
tur.

EORVM QVÆ IN OPERE TRACTATNVR

INDEX.

A

A Bbatis Trimetij liber.		Antigrafo quando uteban-	
III.		tur antiqui.	6
Ægyptij columba ingrati-		Antiqui myſteria notis ſcri-	
dinem innuebant.	28	bebant.	1
Ægyptij hippotamo iniqui-		Antiqui neceſſarijs in rebus	
tatem depingebant.	28	notis utebantur.	8
Ægyptij res ſacras notis ſcri-		Antiqui Poetæ & philoſophi	
bebant.	2	allegoricè loquebantur.	15
Ægyptij ſerpente mundum		Antiqui vt occultè ſcriberent	
depingebant.	29	notis ſcribebant.	4
Ægyptij Sole & Luna deſcri-		Antiquorum ſcribēdi modos	
bunt annum.	29	vanos eſſe.	43
Ælianus de columba inter-		Antoninus occiditur ex pro-	
nuncia.	141	dicta literę ſententia.	10
Ænigma Damate.	16	Antonomaſia quid.	15
Ænigma de anno.	16	Apuleius de numero trigena-	
Ænigma de hominē.	16	rio.	36
Ænigma de Termino Deo	16	& de notis magorum.	4
Ænigma Menalcæ.	16	Ariſtarcus quando utebatur	
Ænigma quid.	16	aſterifco cum obelo.	6
Agrippæ de occulta philoſo-		Ariſtoteles de generibus figu-	
phia liber.	92	rarum loquendi.	13
Alciati emblemata.	29	& de magicis opuſculū.	88
Alexāder tacita ambage Ephe-		Artabazi, & Timoxeni callidi	
ſtioni ſilentium admonet.	27	tas in mittendis epiſtolis.	140
Allegoria quid.	15	Aſconius Pedianus de literis	
Ambagibus multa poſſe de-		veterum.	6
monſtrari.	23	Aſterifco quando utebantur	
Amilcar igne hoſtes decipit	32	antiqui.	6
Amphibolia quid.	16	Aſtologorum notæ quæ.	6
		Atta-	

INDEX

Attali scribendi astus.	47	psit.	3
Augustini interpretatio in Sy-		Characteres si in scripto pauci	
billæ carmina.	58	quid faciendum.	181
Augustus notas repperit bre-		Character vnus quomodo	
uitatis causa. s. &	72	quatuor literarum potestate	
Ausonij enigma de hōine.	16	fungatur.	93
B		Chrisanon quando utebantur	
Beda de loquela per digito-		antiqui.	6
rum flexus.	35	Chrysippus quæ putat ambi-	
Bractææ alia forma.	110	gua.	16
Bractea perforata, qua scrip-		Chymistę allegorice loquun-	
tum obscuratur.	107	tur.	15
Breuitas in scribendo valet		Chymistarum notæ quæ.	7
occultationi.	68	Cicero de generibus figura-	
C		rum loquendi.	13
Campani Romanos astu fal-		Ciceronis obscuritas in epi-	
lunt.	139	stolis ad Atticum.	143
Capite, quæ significare possi-		Ciceronis scribēdi modus.	43
mus.	22	Ciceronis scribendi modus	
Carmina, quę præposterè le-		arguitur.	45
gantur.	60	Circulare scriptum quid.	70
Carthaginensibus clades. ex		Clandestina nuncia.	137
male occultato consilio.	10	Clauī quomodo scribatur, si-	
C. Cæsarī commentariorum		ne qua scriptum aperiri non	
liber.	140	possit.	99
C. Cæsarī scribēdi modus.	42	Cleonymi lacedæmonis a-	
C. Cæsarī scribendi modus		stus.	140
arguitur.	44	Collo aliqua posse demon-	
C. Cæsarī solertia in mitten-		strari.	24
dis epistolis.	140	Colūbæ literas deferētes.	141
Chabalistarum scribendi mo-		Commodus occiditur ex ma-	
cus.	95	le occultato consilio.	11
Chæremō hieroglyphia scri-		Consonantes finales quæ.	152
		Conso-	

INDEX

Consonantes frequentes quę. tis. 3

152

Consonantes in simplici scri-
pto quibus regulis deprehē-
dantur. 127

Consonantes quę. 152

Consonantes quę geminen-
tur. 152

Consonantes rarę. 152

Consonantes rarissimę 152

Cósonátes simplices quę. 152

Cósonátiū potestates quibus
regulis venari possimus. 155

Cótinuati scripti exéplū. 175

Continuati scripti partes quo-
modo dirimantur. 172

Cornelius Tacitus de Ægyp-
tiji. 2

Corporis membra quomodo
significent. 22

Cruce duplici quomodo scri-
batur. 94

D

Delphinus anchora inuolut⁹
quid significet. 30

Demarati scribendi astus. 41

Dictio vna alteram significet. 104

Diogenes de Cleobolo. 16

& de medio digito. 25

Diogenis literę alio mire af-
portantur. 11

Donatus de romanorum no-

E

Echeneis telo contorta, quid
significet. 30

Emblemata quę. 29

Ennius multas notas reppc-
rit. 5

& dictum in impudicā. 38

Epistolę auibus asportantur. 141

Epistolę canibus gluciendę
dantur. 138

Epistolę flumine quomodo
deferantur. 140

Epistolę in placenta occulta-
tę. 138

Epistolę lepore inclusa. 138

Epistolę ligno includatur. 137

Epistolę ouo includantur. 137

Epistolę sagittis mittūtur. 140

Epistolę solcis & baltheo oc-
cultatę. 138

Epistola viridi ligno coales-
cat. 137

Erythreę Sybillę carmina de
Christo. 59

Ezechiel de litera thau. 7

F

Facibus literas demōstrare. 34

alit er. 35

Fronte aliqua demonstrari
posse 23

Frontinus de occultē mit-
tendis

INDEX

tendis epistolis.	140. 141	Herodoti oracula.	17
Furtiua characterũ notę quo		de Periandri ambage.	27
modo pingantur.	61	de Demarati astu.	41
Furtiua literarum notę quę		de Histiaei astu.	41 & 140
sint.	1	Hieroglyphia grāmata quę.	2
Furtiua scripta quę non pos-		Hieroglyphicis literis sermo-	
sint interpretari.	96	nem exprimi posse.	28
Furtiua scripta quę possint in-		Hieronymus de numero tri-	
terpretari.	61	genario.	36
Furtiuis notis scribere quid		de literis Esdrę.	53
sit.	53	Hircij factum in asportandis	
		literis.	141
G		Histiaei astus arguitur.	44
Geber de chymicis occulte		Histiaei scribendi astus.	41
scripsit.	15	Histiaus poenas luit occultis	
Gellius quos vocet scirpos.	16	notis non scripsisse.	9
de Lacedæmonum occulte		Hippallage quid.	15
scribendi modo.	40	Homeri catena aurea.	15
de poenu cuiusdam scriben-		Honorius Thebanus.	3
di astu.	41	Horatius de breuitate verbo-	
Genis aliqua demonstrari pos-		rum.	68
se.	23		
Getę imperatoris cōmentũ.	5	I	
H		Iamblicus de Hermete.	3
Harpagi astus.	139	Ignē noctu aliquid significari	
Hebræorum ritus in traden-		posse.	31
dis legibus.	18	In obeliscis Ægypti literas	
Hecateus de notis Ægyptio-		hieroglyphicas inueniri.	3
rum.	29	Insignia quę.	29
Hermes de chymicis obscure		Interpres qualis esse debeat.	
scripsit.	15		144
Herodianus de Materniano.		Interpretem expedit nomē &	
11		ingenium scribētis scire.	149
de Cōmodo imperatore.	11	Interpretem ingeniosum esse	
		oportet	

INDEX

oportet.	344	Linus de philosophia allego-	
Interpretem multarum lin-		ricè scripsit.	13
guarum oportet esse exper-		Literæ accidit ordo, figura, &	
tum.	145	potestas.	53
Interpretem necesse est epi-		Literæ albæ in nigra charta	
stolæ idioma callere.	127	appareant.	50
Interpretem necesse est ortho-		Literæ aquis immersæ appa-	
graphiam callere.	145	reant.	49
Interpretem necesse est epi-		Literæ delitescentes conspi-	
stolam scribentis manu per-		ciantur, & conspicuæ deli-	
scriptam habere.	150	tescant.	49
Interpretē proficiet si tracta-		Literæ digitorum gestu de-	
tam rē epistola nouerit.	149	monstrentur.	37
Iosippi vafricies in mittendis		Literæ diu delitescentes no-	
epistolis.	139	ctu conspiciantur.	46
Iouij libellus de insignib ^o .	30	Literæ igne conspicuæ fiant	
Isidorus quid nota.	1	virides, nigrae, & rubrae.	48
& de antiquorum notis.	6	Literæ in charta quomodo	
Iustinianus è libris legum no-		appareant.	48
tas abolendas sanxit.	6	Literæ in corporis parte ali-	
Iuuenalis de digito medio.	25	qua appareant.	47
de numero dextra compu-		Literæ indicio facum quomo-	
tando.	36	do demonstrantur.	32
& de columba internun-		Literæ inuisibiles.	46
cia.	141	Literæ quæ luminis candelæ,	
		vel syderis videntur.	50
L		Literæ quæ non nisi combu-	
Labijs aliqua posse demon-		sta papyro videantur.	49
strari.	24	Literæ quæ prius non appa-	
Lacedæmoniorum scribendi		rent videantur.	49
astus.	40	Literæ, quas euitare possu-	
L. Anneus Seneca opus de		mus, quæ sint.	67
notis scripsit.	5	Literæ quot sint.	151
Legulciorum notæ quæ.	6		

✱

Literæ

INDEX

Literæ fonitu demonstrari possunt.	20	strari posse.	24
Literæ quæ sint.	151	Manuenses qui.	5
Literas corporis partibus demonstrare.	38	Marrhes cornix internuntia	142
Literas ouo inscribere.	50	Medæa igne rem amicis significat.	31
Literas raras esse & frequentes per se, & per accidens.	152	Mercurius de philosophia allegorice scripsit.	13
Litarum contextus qualis.	62	Mercurius hieroglyphicis literis scripsit.	3
Litarum lineamenta.	61	Metaphora quid.	13
Litarum proportio in quibus constet.	63	Militares notæ quæ.	7
Litera vnde.	41	Minotaurus vexillo depictus quid significet.	30
Liquidæ quæ.	152	Monosyllabarum euitatio valet occultationi.	68
Liuius de Tarquinij ambage.	26	M. Varronis ænigma de termino deo.	16
Locutio circulatorum.	19	Musæus de philosophia allegorice scripsit.	13
Lucanus de literis Ægyptiorum.	3	Muscorum notæ quæ.	152
Luculli vafricies.	140	Mutæ quæ.	152
M		Muta signa quæ.	21
Mocrobios de digitis Iani.	35	N	
Magas igne rem significat.	31	Nicearchi facetum dictum.	36
Male terminati scripti partes quomodo terminentur, & interpretentur.	176	Notæ ad occultè & breuiter scribendum repertæ.	2
Manetus de notis Ægyptiorum.	29	Notæ quæ.	1
Manibus occulte rem demonstrari posse.		Notarij qui.	1
		Notarum multiplex numerus valet occultationi.	68
		Notis	

INDEX

Notis solum sex vel quatuor Orthographiæ contemptus
scribere. 86 valet occultationi. 68

alio modo. 88

Notulæ pro dictionibus va-
lent occultationi. 69

Nullæ literæ quæ sint. 66

Nutum pro sermone vale-
re. 22

O

Obelo quando utebantur an-
tiqui. 6

Occultandi astus in pugillari-
bus. 41

Ociosæ literæ quæ. 66

Oculis indicare rem occulte
posse. 22

Ovidius de verbis vultu sig-
nificandis. 22

de supercilijs loquenti-
bus. 23

de puella nutibus quomodo
loqui debeat. 25

de literis digitorum. 31

de literis vino protra-
ctis. 39

de literis non apparenti-
bus. 48

& de asportandis occulte li-
teris. 138

Ori Apollinis liber. 29

Orpheus de philosophia alle-
gorice scripsit. 13

P

Palamedis literæ. 54

Paucitas literarum valet oc-
cultationi. 67

Perieftigmenon quando ute-
bantur antiqui. 6

Perfannius philargirus notas
notis addidit. 5

Perfius de litera thau. 7

Per synonyma scribendi mo-
dus. 110

Petri Valeriani liber. 29

Phenices hieroglyphicis lite-
ris primi scripserunt. 3

Platonis notæ. 5

de occultandis misterijs.
18

de philosophia occulte scri-
bit. 13

Plauti subtilitas. 59

Plinius de vi superciliorum &
frontis. 23

de digitis Iani. 35

succus qui valet occultan-
dis literis. 48

Plutarchus de notis antiquo-
rum. 4

de prænominibus Roma-
norum. 5

* 2 de

INDEX

de scythala.	40	mutata figuræ modus de-	
Polyænus græcus.	47	prehendatur.	133
Polybius de literis facibus		Regulis quomodo vti debe-	
occultandis.	32	mus interpretandi simplicis	
Polycrates foemine astus.	138	permutatæ figuræ mod.	163
Pontanus de aspiratione.	148	Romani in vexillis Minotaur-	
Prenomina notis antiqui scri-		rum pingebant.	30
bebant.	5	Rotæ absq; instrumento scri-	
Priapi occulta locutio.	60	bi posse.	87
Priscianus de prænominibus		Rotæ constructio qualis.	70
romanorum.	3	Rotæ cum ociosis literis figu-	
Probi Grammatici libellus de		ra.	79
notis.	43	Rotæ indissolubilis figura.	83
Puella amanti quomodo lo-		Rotæ instrumento quomodo	
quatur.	38	utendum.	74
Pueri & mulieres quomodo		Rotæ schœma.	73
notis occultè scribant.	95	Rota in scribendo error quo-	
Pulvere in die significare.	31	modo deprehendatur.	75
Pugillarijs literas celare.	41	Rota quæ sit.	70
Pythagorici de chymicis oc-		Rota scriptum aliud ociosis li-	
cultè scripserunt.	18	teris inuolutum quomodo	
		deprehendatur.	195
Q		Rota scriptum aliud ociosis li-	
Quintilianus de generibus fi-		teris inuolutum quomodo	
gurarum loquendi.	13	interpretetur.	197
& de signis corporis.	22	Rota scriptum continuatum	
R		interpretandi exemplū.	193
Ratio vsus tabularum conti-		Rota scriptum continuatum	
nuati scripti.	219	quomodo deprehendatur.	192
Ratio vsus tabularum simpli-		Rota scriptum continuatum	
cis permutationis.	203	quomodo interpretetur.	193
Ratio vsus tabularum scripti		Rota scriptum continuatum	
Rotæ.	223	valet occultationi.	77
Regulæ quibus simplex per-		Rota	

INDEX

Rota scriptum dolis & fallacijs occultare.	77	Scripti obscuritas in quibus constat.	39
Rota scriptum ociosis characteribus inuolutum aliud interpretandi exemplū.	199	Scripti prius doli species attendenda.	146
Rota scriptum ociosis characteribus inuolutum quomodo deprehendatur.	195	Scriptum multiplici dolo inuoluatur.	84
Rota scriptum ociosis characteribus inuolutum quomodo deprehendatur, & interpretetur.	197	Scriptum ociosis characteribus inuolutum quomodo deprehendatur.	177
Rota scriptum ociosis literis obscurari.	78	Scriptum ociosis characteribus inuolutum quomodo interpretetur exemplū.	179
Rota scriptum quibus regulis deprehendatur.	182	Scriptum ociosis literis inuolutum quomodo manifestetur.	177
Rota scriptum quomodo indissolubile fiat.	82	Scriptum, quod clauē claudatur quomodo fiat.	99
Rota scriptum quomodo interpretetur.	183	Scythalæ scribendi modus arguitur.	44
S		Scythala quæ.	40
Saladini euentus in asportandis literis.	142	Scythæ tacita ambage Persas admonent.	27
Scribendi modus rudibus hominibus aptus.	93	Semiuocales quæ.	152
Scribendi modus transpositione literarum.	55	Semiuocalia signa quæ.	20
alia ratio.	56	Sermo quomodo sub alio occultetur.	19
Scribendi ratio in quibus versetur.	61	Signa quæ.	13
Scribendi ratio, qua infinitis propemodum characteribus scriptū variari videatur.	89	Simonidis literæ.	54
		Simplex cur scribendi modus dicatur.	64
		Simplex occultandi modus.	64
		Simplex scribendi modus dolis & fallacijs occultandi.	65

INDEX

Simplicis occulti scripti permutatæ figuræ exemplum. 166.	obsessis deditionem significat. 27
Sinon igne rem significat. 31	Tarquinius muto signo Gabinorum mortem significat. 26
Socrates de occultandis mysterijs. 18	Terentius de fronte. 23
Solomon de literis digitorum. 38	Theophrastus de viridi ligno occcludendis literis. 139
Sosipater de prænominibus Romanorum. 5	Tibullus de notis vino tractis. 39
Suetonius de notis antiquorum. 4	Timoxenus Sicioneus pœnas luit literas non occultasse. 9
Suniator in pœnas incidit notis male consilium occultasse. 19	Titi Vespasiani insigne. 30
Supercilijs occulte demonstrari posse. 23	Tito & Tiberio obfuit literas non occultasse. 9
Syllabarum transpositio in dictione valet occultationi. 20	Titus Vespasianus notis multa exprimebat. 4
Symbola pythagoreorum aliqua. 17	Transpositione literarum occultè scribi posse. 54
Synonimorum tabulæ 144	Transpositione literarum scriptum indissolubile fiat. 96
	Transpositione quomodo sine suspitione scribatur. 57
	Triphonis solertia. 21
	Trogus de Suniatore historia. 11
	Tullius Tiro repperit multas notas. 5
	V
	Valerius Probus scripsit de notis Romanorum. 5
	Vegetius de tribus signis. 12
	Verba permutatis & additis syllab

INDEX

syllabis occultare.	20	Vocalium potestas quibus si-	
Verba quomodo pictura ex-		gnis aucupetur.	162
primamus.	19	Vsus alieni sermonis qualis.	
Verbi eiusdem repetitio valet	18		
interpretationi.	69	Vultu quæ significare possi-	
Vergilij somni portæ.	15	mus.	22
& de Sinonis signo.	32		
Victruuius de Triphone.	21		Z
Vocales quæ.	152		
Vocalia signa quæ.	13	Zipheræ vulgò quæ	I

SERIES CHARTARVM.

† * A B C D E F G H I L L M N O P Q
R S T V X Y Z A a B b C c D d E e.

Omnes sunt duernæ excepta Ee, quæ est ternio.

ERRATA.

Primus numerus paginam, secundus lineam indicat.

Trismegistro	Trismegisto.	3	9	iuutilum	inutilium.	64	6
Vel manuēſes	Vel à manuēſes.	4	16	ingenis	ingeniis.	65	11
DILVA	DILIA.	5	6	Fiet	Fiet.	68	5
Illo	Illi.	11	1	obſtruendum	obſcurandum.	69	30
Sumptus	Sumptum.	11	14	oportunum	opporunum	76	4
conſumetur	conſumatur.	14	2	Oededipo	Oedipo	82	9
clauis	clauus.	14	8	redditus	reditus.	86	3
portum	portus.	14	8	proprius	propius.	88	16
ἀλλυγορία	ἀλλυγορία	15	4	vnus	vnicus.	95	1
Domæta	Damæta.	16	23	literis	literæ	96	3
Domæta	Damæta.	16	27	inferius	Inferius.	99	5
incundum	incundam.	17	32	Varietæ	Variatæ.	114	1
plecubulæ	plebiculæ.	18	14	coniungem	coniugem.	138	12
STISHO	TISHOS.	20	3	gluciendas	glutiendas.	139	18
obſceſſam	obſceſſam.	20	29	vallēmꝑ;	vallumꝑ;	140	1
mitos	mites.	22	25	deriperet	diriperet.	140	31
superbia	superbiam.	23	15	enonodare	enodare.	143	12
exprobando	exprobrando	24	22	permutantur	permutantur.	148	23
tatē	tacitē.	25	23	ſimilitudine	ſimilitudine.	149	19
Gypſeli	Cypſeli.	27	7	tali	tati.	153	10
obſeſſis	obſeſſo.	27	14	videtur	videtur.	153	22
Alciatos	Alciatus.	29	28	frustrare	frustra re.	155	3
communifici	communiſci	29	30	enim	etiam.	156	11
exponere	exponeret.	32	3	materna	materno.	161	13
inſenſaq;	incenſaq;	32	12	obſerri	obſeruari.	162	20
ab	ad	32	15	exploratis	exploratoribꝰ.	165	11
millinario	millenario.	37	6	efficacaciſſimū	efficacaciſſimū.	165	23
Secundo	Secunda.	37	30	percepi	percipi.	165	28
oſt	eſt.	38	9	characteres	characteris.	166	13
facit	fecit.	39	17	potior	potiorem	168	2
συντάλλω	συντάλλω	40	32	Λ	Λ	175	16
quæ	qui.	42	13	PRABTEREA	PRÆTEREA.	176	13
concepta	conceptis.	43	21	AGEDA	AGENDA.	176	14
veſceribus	viſceribus.	44	27	potēſtatem	potēſtas.	183	19
admouens	admonens.	48	9	obſoluant	abſoluant.	183	30
humiduli	humiduli	48	13	cautionem	cautiorem.	184	24
Cyclamino	cyclamini.	48	30	cognoto	cognito.	189	15
alba	albo	49	32	aliū	aliud.	191	12
tunduntur	tunditur.	50	30	proprius	propius.	191	31
quadriduum	quatriduum.	51	2	ſimilum	ſimilium.	197	33
aluid	aliud.	53	26	proprius	propius.	199	15
demittet	demittet.	58	24	totius	toties.	199	31
Vxericiet	vxori, ciēt.	59	20	margilani	marginali.	200	32

IOAN. BAPTISTÆ PORTÆ
NEAPOLITANI DE FVRTIVIS
LITERARVM NOTIS.
LIBER PRIMVS.

CAPVT I.

Quid sint furtiuæ literarum notæ.

FURTIVAS notas politionis literaturæ viri eas literas appellant, quæ artificio huiusmodi confictæ sunt, vt non possint ab alio, quàm ab eo, cui literæ destinantur, interpretari. Quod si rectè nobis animaduersum fuerit, id nomen literis illis congruere plane videbimus, quas nostrates vulgò ZI-

FERAS nominant. Has igitur furtiuas literas si maiorū nostrorum monumenta percurrentibus, licebit quicquam animo coniecturare, nil aliud, nisi notas esse dicemus, quibus vel occulte vel breuiter aliquid rei gnaris, quibus rem exploratam volumus, manifestamus. Notas verò appellamus, quod literas, syllabas, & dictiones (vt Isidorus ait) præfixis characteribus notent, & legentiū animos ad significationum notitiam reuocent, quò fit, vt qui eas scribant, notarios appellemus. Quod si earum vsum perspexerimus, his tantum rebus eas inseruire dicemus, cuiusmodi sunt res sacræ, occultarumq; rerum scientiæ: siquidem ne à prophanis, nec dum sacris illis mediocriter initiatis illæ violentur, neue abdita detegantur mysteria ea sæpe ignorabilibus characteribus, & symbolicis quibusdam figuris à maioribus tegi, & occultari consueuerunt. In arduis quoque rebus, magnisque negotijs, vtpotè ciuitatum obsidionibus, arcium expugnationibus, pont-

A

tificalium

tificalium suffragiorum comitijs, in amoribus etiam, alijsq; id genus ad securitatem vtemur: quoties enim expedit regibus, eorum vicarijs absentibus, doli conscijs, alijsue alijs in rebus occulta nostri animi consilia exponere, ne literę ab exploratoribus, grassatoribus, præsidijs, qui opportunis locis dispositi adhibentur (longè enim Regum & Principum sunt manus) interceptę, occulta illis consilia detegant, in maxima præcipuè temporibus licentia, cum delicta vetare nemo audeat, ad earum vsum, vt nobis cautionem præstent, confugiemus. Præterea breuitatis causa inductę sunt, vtrputa si quid compendiose scribendum sit, ne verborum, nominumque crebra repetitio in scribendo tedium afferat, vtque minori cum labore possit quicquid opus sit, arctius comprehendere. Non immerito igitur in his notis excogitandis multorum diuexata sunt ingenia, quorum quamplura super ea re commenta suis locis prosequemur.

CAPVT. II.

Quod furtiuus hisce notis vsi sunt, qui res sacras & occultas scientias scripserunt.

AEGYPTII sacrorum antistites, vt Cornelius Tacitus ait, veriti ne sacra locum inter prophana fortirentur, ænigmaticis illa quibusdam sculpturis & characteribus contegebant, inuisibilia enim per visibilia rerum mysteria significantes, nefas arbitrabantur facillè sic ea literis committere, vt possint à communi & indigna plebe violari. Vnde suas literas communes habebant, quas omnes perdiscerent, sed quas appellabant sacras, soli nouerant sacerdotes, à parentibus priuatim acceptas. Apud Æthiopes etiam, quorum coloni fuisse videntur Ægyptij, iisdem omnes utebantur figuris, cuius generis literę hieroglypha grammata nuncupant, quod

quod ijs notis sacrarum rerum mysteria traderentur. Chæremone etiam fuisse traditur, qui hieroglyphia scripserit. Sunt tamen qui putent, cum per animalium figuras sensus mentis Ægyptij effingerent, non dum vſitatissimam literarum & scripturæ rationē extitisse. Verū sic mos hic scribendi antiquissimis temporibus inualuit, vt vetustatis monumenta omnia in columnis, quæ in Mineræ, aliorumque Deorum templis erant positæ, huiusmodi notis signarentur: cuiusmodi columnas multas fuisse ab Hermete Trismegistro inscriptas Iamblicus alijque testantur. Legitur etiam Mercurius Deificam viam & anagogicam ad diuina hieroglyphicis literis perscripſisse, quas postea in adytis Ægyptiæ vrbis, quam So in dicunt, Bithis propheta inuentas, Ammoni Regi interpretatus est. In obeliscis quoque Sciostridis et Semnoſernei, qui ex Ægypto in urbem deuecti sunt, per huiusmodi notas rerum naturæ interpretationem adnotatam esse Plinius & Strabo testantur. Vnde Ægyptiorum Theologiæ ænigmata propter obscuritatem (Iamblicus ait) diuinę sapientiæ munda, vt soluantur, indigere. Hi namque in huiusmodi Mystagogia vniuersi naturam, ac Deorum architecturam imitati, mysticarum & latentium intelligentiarum quasdam inagines symbolicis nutibus aperiunt, & antiquissima etiamnum vetustatis monumenta immanibus impressa faxis cernuntur, qualia me olim interpretari memini. In hanc sententiam Lucanus doctissimè ita breuiter canit.

- „Phoenixes primi: famæ si creditur, ausi
- „Mansuram rudibus vocem signasse figuris.
- „Non dum flumineas Memphis contexere biblos
- „Nouerat, & faxis tantum volucresque, feræque,
- „Sculptaque seruabant magicas animalia linguas.

Quosdam sibi etiam Magos characteres effinxisse, & reperisse vidimus, quibus suam scientiam ab vſu & vulgariū lectione vindicarent, vt quisque in Honorio Thebano & alijs

videre poterit. Apuleius de his notis sic meminit.

„ De opertis adyti profert quosdam libros, ignotis literis
 „ prænотatos, partim figuris huiuscemodi animalium con-
 „ cepti sermonis compendiosa verba suggerentes, partim
 „ nodosis, & in modum rotę tortuosis, capreolatimque con-
 „ densis apicibus à curiositate prophanorū lectione munita,

CAPVT. III.

Quod his etiam notis scribunt, qui velint
 compendiosè scribere.

VETRES quoque, vt in scribendo celeritas in promptu
 esset, sibi vulgares notas quasdam præfigurarunt ex ar-
 bitrio, vt cum in senatu adessent, illis vsi sic breuitatis
 causa scriberent, & Ciceronis ætate ab anagnostis epistolæ
 et orationes scribebantur, vt ne verbum quidem excideret, &
 quicquid per contentionem in iudicijs dicerent, librarij con-
 plures, vel manuales exciperent, eos autem his nominibus
 vocabant, quorum ministerio à manibus utebantur, idque di-
 uersis inter se partibus. Apud Plutarchum etiam legimus ex
 Catonis orationibus illam, quam is in coniuratos Catilinæ
 contra Cæsaris sententiam habuit, hoc modo exceptam, & ad
 sua vsq; tempora seruata solam sic extare. sic & senatorum
 sententias, dum recitarentur breui scripto multa cōprehen-
 dente, exceptas fuisse. Nec solum in senatu, sed etiā in scho-
 lis olim pleraque dictabantur discipulis excipienda, ita vt, li-
 cet incommodè, notulis tamen & lineamentis compendiosè
 scriberent. Et Suetonius refert Titum quoq; Vespasianum
 pluribus notis verba excipere velocissime solitum more no-
 tatorum. Vt celeriter quoq; verba comprehenderent nomi-
 num verborumq; primas literas notabant, vt nunc in mo-
 numentis historiariūq; libris satis liquet. Sic C R ciuē roma-
 num significabant, O P oportere, A B V C ab vrbe condita,
 Sic

Sic P P P P E S S E V V V V V V F F F F primus pater patriæ profectus est, secum salus sublata est, venit victor validus, vicit vires vrbis vestræ, ferro fame flamma frigore, vt apud Valerij Probi libellum de Romanorum notis interpretandis videre licet, quem multis postmodum notis Petrus Diaconus auctiorem reddidit. D I L V A etiam significari volebant, de isto lapide inuenies aurum, his etiam notis D T dumtaxat denotatur. Huiusmodi notas Ennius mille & centum induxit, Sed Romæ Tullius Tyro Ciceronis libertus in hunc modum figuras præpositionū adinuenit, & post hunc Persannius Pilargirus & Aquila libertus Mœcenatis alias addiderunt, Deinde Lucius Anneus Seneca coniuncto omnium, digestoq; & aucto numero opus effecit ad quinq; millia prolatum. Refert etiam Ælianus Spartianus ad Constantinum Augustum de imperatore Geta lepidum & vrbanum commentum, quo in conuiuijs agendis utebatur, quoties enim is vellet L. Luculli cœnas imitari, consuetudinem hanc in conuiuijs seruabat, vt notulis intelligi vellet pro apportandis ferculis. Nam sicubi in prandio exhiberi voluisset Pauos, Porcellos, Pisces, & Pernas, sic apponebat P P P P, si Farcta, Fasianos, & Ficus, F F F scribebat, & pari literarum ordine alia varij generis edulia designabat. Augustum quoq; apud Suetonium, cum per C S scribi antea consueuisset, tali caractere X breuitatis causa vsum legimus, quod ad nostrā vsq; ætatem vsum manauit, eundemque Z characterē ex Graecis mutuatum fuisse, ne in scribēdo duplex S S tædium afferret. Erant & Romanorū prænomena notulis præscripta, vt in nummis argenteis, & antiquissimis marmoribus apparet, & Plutarchus, Sosipater, Donatus, & Priscianus testātur. Quædam etiam scripturarum notæ apud celeberrimos scriptores inueniuntur, quarum ad breuiter quippiam denotandum in scripturis plurimis est vsum, inter quas sunt Platonis notæ, siquidem is ad dogmata, peculiareq; opiniones denotandas,

duplici X X utebatur, duplicique ~~denotauerunt~~ ad electiores
 quasdam sententias, ornatusque verborum, & asterisco ad
 dogmatum conuenientiam. Sic obelum istum ← in verbis
 & scientijs superflue iteratis, siue falsitate notatis, vt quasi sa-
 gitta iugulet superflua, & falsa confodiat, veteres apposue-
 runt: & anigraphum ∪ vbi in translationibus diuersus sen-
 sus habetur, hoc etiam asterisco cum obelo ←✕ Aristarchus
 in versibus utebatur, qui non recte suo ordine fuissent dispo-
 siti. Chrsanon ¶ etiam ab omnibus ex arbitrio ad aliquid
 notandum adiungitur. Sunt & alia, quæ in ethimologijs Iu-
 dorus memorie prodidit. Nec minus in omnibus scientijs vi-
 dere licet, vt in libris legum, vbi suorum verborum notæ fi-
 gurantur. Apud veteres enim mos fuit, vt in peragendis cau-
 sis rem certis literis denotarent, notas enim condemnatio-
 nis, & absolutionis constituerunt, vt ab Asconio Pediano re-
 cte animaduersum est, siquidem damnatus K litera denota-
 batur, absolutus vero A. Et de iudicio recuperatorio in vete-
 rum notis & elogijs à notarum magistris sic scribi solitum est.
 Q E R E T P I R D Q P D T D D P F. Quanti ea res
 erit, tantæ pecuniæ iudiciū recuperatorium dabo, testibusq;
 publice dumtaxat decem denunciandi potestatem facit.
 E alij per * supremam literam mille notabant, per duo e-
 tiam K K calumniæ causa, per D M dolum malum, & per
 I E iudex esto. Sed has iuris notas Iustinianus imperator po-
 stea à legum libris abolendas sanxit, cum multi ingenio cal-
 lidi per eas ignaros deciperent, vnde ad vitanda incommo-
 da literas legibus inscribendas mandauit, ne amplius fraudes,
 ambagesque huiusmodi notæ inducerent, extant tamen ad-
 huc hæ figuræ § & ff, quarum altera paragraphos, altera di-
 gesta designat. Sunt & aliæ multæ, quarum in libris legum
 maximus est vsus. Idem quoque in mathematicis præsertim
 astrologia, in qua etiamnum harum figurarum reliquæ ma-
 nent. Veteres enim astrologi, vel quod suam disciplinam tan-
 quam

quam diuinam & sacram vulgò occultare quæsierint, vel quod coelestia signa ab Ægyptijs (vnde ferunt eam primum manasse sciētiam ob aeris obsequium) figura dignoscerētur, vel quod breuiter scriberent, illas induxerunt, suasque figurant ἀποδείξεις. Arietem enim & Taurum V 8 à cornibus tali caractere præfigurant, sic 11 Geminos ab eorum amplexibus, Leonem Scorpionem & Capricornum à cauda pingunt α m 7, à spica m Virginem, à balance = Libram, & Sagittarium à sagitta 7, nec dissimili ratione Saturnum à falce h vel ab incuruitate, à sceptro 4 Iouem, à claua vel sagitta δ Martem, à fulgore & radijs ☉ Solem, à speculo ♀ Venerem, à caduceo ♀ Mercurium, à crescentibus & decrecentibus cornibus 11 Lunam. Sic & horū aspectus, triplicitates, & octauæ sphaeræ configurationes notant. Chymica quoque ars ijs vtitur, vt obscure simplicia describat, quæ non nisi à prudentum lectione vindicentur. Ammoniacum itaque salem chymici delta Δ litera notant, arsenicum ∞, sic auripigmentum, & huiusmodi reliqua, quæ suis modis recenseri superuacanei laboris esset. Nec musici suis carent notulis, ad tempus siquidem mensuramque denotandam diuersos excogitauere characteres, vt in eorum libris planè videre est. Erant & militares notæ apud veteres, in breuiculis enim, quibus militum nomina continebantur, propriæ erant, in quibus duces militum numerum, quot ex ijs superessent, quotque in cladibus occubuisent inspicerent, nam qui supererant T thaur versiculi initio notabantur, qui verò ceciderat θ thita, quasi haberent per medium telum Martis signum.

„ De thaur, quod salutaris sit nota, legitur in Ezechiele: Et „ scripsit thaur super frontes virorum gementium. Eoque modo θ thita damnationis & mortis erat nota. Persius ad id.

„ Et potis es nigrum vitio præfigere Theta.

Si pueritiam denotare vellent, lamda litera λ veteres utebantur, sic & ad designandam stipendiiorum largitionem propriæ erant

erant notæ. Quare colligendum est, omnes scientias proprios sibi characteres asciuisse, quibus occultius, breuiusque scientiarum materiæ traderentur.

CAPVT. IIIL.

Quod his notis scribere præcipue solent, qui magna negotia tractant, quamq; earum cognitio vtilis semper, & necessaria extiterit.

QUOD in rebus necessarijs ijs notis maiores vsi fuerint, clare inferius demonstrabimus, cum modos referemus, quibus illi secreta tractaturi perscriberent, nam vel alieno & ignoto idiomate loquebantur, vel diuersis characteribus, diuersisque eorum transpositionibus, vt à C. Cæsare, ab Augusto, & à Cicerone postmodum factum referemus. Sed primo quantum harum notarum ars vtilis semper, necessariaq; extiterit, indicabimus, vt ijs, si qui sunt, qui hanc memorabilem industriam sensa occultandi, & ad literarum diuersos sonos, sue characterum notæ accommodentur, quasi inutilem & vanam aspernantur, & propterea in eam inuehantur, obuiemus. Quid enim vtilius profectò, præstantiusque esse potest quàm magnis in rebus, quarum si occulta consilia proderentur, maxima essent subeunda discrimina, ante sibi quempiam cauere, vt non modo missæ literæ non intelligantur, sed ne doli quidem ex se suspicionem relinquant? quo fiet, vt ijs indetectis, & rerum possit is pericula effugere, & sui facile voti compos euadere? Sed ne interim tormenta locum habeant, vt veritas exigatur, quo astu possit præcaueri, ne literæ intercipientur, post traditos nouos componendi modos, indicabimus, atq; alienas in se paratas fraudes sic agnoscere, vt frustratis ijs, facile possit se à damnis & insidijs omnibus eximere, quod quantum asserat momenti pro ipsa negotiorum qualitate extimabitur. Negotia huiusmodi permulta, magnaq;

gnaq; esse possunt, cuiusmodi sunt res priuata, amantium, aliorumque pontificum præterea comitia, hostium consilia, aliaque eius generis permulta, quorum innumeri poterunt casus euenire. Sed vt res exemplis comprobetur, nō inopertunum existimo hoc in loco materiam ab historicis, tum Græcis, tum Latinis petere, à quibus facillè disci poterit, quantis fuerint in malis versati, qui in magnis rerum negotijs, in quibus oportebat consilia occultari, non ab ijs remedijs sibi cautionem quæsiuerunt, tum verò quanta cum dexteritate impunè res suas peregerunt, qui sibi præcauentes, ad eorum adminicula confugerant. Narrat itaq; Herodotus Histiaum ad Persas, qui Sardibus commorabantur, quiq; de rebellione antea secum fuerant collocuti, literas misisse, easque tabellario cuidam Hermippo Artaniteo dedisse, verum euenisse, vt is literas, non quibus destinabantur, sed Artapherni redderet, quo factum est, vt Artaphernes dimisso nuncio, & Persarum responso relato, omne prodicionis consilium detexerit, & de Persis postmodum supplicium sumpserit. Idem ferme etiam Timoxeno Sicioneo contigit interceptis literis, quas ad Artabazum vulgatis characteribus scriptas dederat: siquidē conuenerat interutrūq; vt exiguus libellus telo suspensus ad constitutū locū emitteretur, cū itaq; sagittam Timoxenus dirigeret, vt Artabazo ciuitatem oppugnanti insidias significaret, frustrante ictu, humerum cuiusdam Potidæatæ percussit, ad quem saucium, cum turba, vt assolet fieri, concurrisset, subito reuulsa sagitta, prodicionis fraus detecta est, & grauiter in proditorem animaduersum. Nec minus Tito & Tyberio Bruti filijs non occultati consilij temeritas obfuit, quamuis culpa non in literis solum, sed in negotiorum etiam ostentatione videatur constituisse, postquam literæ, quas ad Tarquinius de consulibus trucidandis, deque vrbe capienda legatis dederant, detecta per seruum fraude, ad P. Valerij, qui & author publicæ libertatis fuerat, manus perueniunt, si pectoris

enim arcanum inter animi potius septa simulatione, quam in verborum & signorū ostentatione posuissent, & literę ignotis characteribus fuissent exaratae, neque fortasse euentus frustratus erat, neq; illi poenas capitali supplicio luisset. Paulo verò consultius Sunitor opibus inter Pœnos, auctore Trogo, sua tempestate primarius, quamq̃ nec eius consiliū comprobauit euentus. is enim cum aduersus Siculos à Carthagenensibus bellum inferretur, quod grauius Annoni, qui exercitui præerat, esset infensus, literas ad Dionysium misit, non patrio, sed græco sermone perscriptas, quibus illi apparatus, aduentumq; exercitus, & ducis segnitiam indicabat. Verum euenit, vt ab Annone græcæ linguæ non ignaro deprehensis literis & Carthagenem remissis, prodicionis conuictus, capitali poena plecteretur. Eadem fermè literarum temeritas effecit, vt non speratus euentus interimendi Macrini, sed Antonini cædes Macrini consilio patrata sequeretur: Refert itaq; Herodianus Maternianum, siue re vera id ex certis coniecturis aruspicum & vatum acceperit, siue Macrinum perosus scripserit, Antonino per literas nunciassē, vt Macrinum, qui imperio insidiaretur, de medio tolleretur, verum redditis literis Antonini negligentia contigisse, vt ipse aurigandi studio intentus, literas Macrino legendas traderet, iubens vt si quid in ijs momenti esset, sibi postea renunciaret, is itaque percepto nuncio, qui ad suam perniciem tendebat, veritus Antonini sæuitiam, ne aliàs prius de ea re nuncius veniret, Martialem centurionem, qui fuerat à Principe iniurijs affectus, in eius necem destinauit, à quo paulo post pugione percussus & occisus est, quòd si literæ obscurius fuissent perscriptæ, Macrinus de re fortasse, quia non erat nihil veritus, nec epistolæ sententiam percipiens, Antonino literas reddidisset, eoque modo, neque nuncius in eum damnum vergisset, cui fuit alioquin vtilitatem allaturus. Huc spectat & Carthagenensium clades à Romanis Claudij ductu, quæ eadem negli-

negligentia literarum prouenit, illata. Is enim consul interceptis hostium literis, cum Asdrubalem appropinquare cognouisset, castris sub legati custodiam relictis cum exercitus parte Picenum & Senam peruenit, ubi cum altero collega iunctis copijs propè Metaurum flumen Asdrubalem adortus, tam secundo prælio confligit, vt ad sexaginta sex hostium millia ea die cæsa referantur. Non dissimile est his, quod Commodus imperatori ab Herodiano eadem ex causa traditur euenisse: hic enim cum in libello, quales de phylira fiunt, quos ea nocte mortis supplicio addixerat, designasset, eumque in cubiculo deposuisset, neminem illuc ingressurum ratus, pufio quidam, qui illo delicatissimo erat oblectamento, inter balnea & crapulas occupato Commodus, cubiculum ingressus, sumptus in manus libellum, foras eduxit, qui cum forte in Martiæ amicæ manus incidisset, agnito illa Commodi scripto, ubi funesta contineri nouerat, ac se primam peti, Lætumque & Electum subsequi, multorum præterea futuram cædem, eos omnes conuocauit. hi veneno primum rem agere decernunt, verum cum res ex voto minimè contigisset, in ipso postmodum cubiculo statim strangularunt, sic ille negligentia suæ poenas dedit. Liquet ex his exemplis non parum scribentis, & eius ad quem scribitur interesse arcana tuto literis committi, varij enim casus, diuersæque fortunæ solent contingere, quibus secreta consilia possunt in inimicorum notitiam peruenire, coque modo nec res suos fortiri effectus, nec earum authores impunitos euadere. Placet propterea tot exemplis postremum miri euentus adijcere, quotusenimquisq; existinasset tabellario, qui ad Dionysium proficiscebatur de Dione literas perferente, casum eiusmodi potuisse contingere? vt positas in sacculo literas, in quo & carnis frustum reponebatur, sopito tabellario per noctem in sylua carnis odore lupum inuitatum, literas simul cum

carne extraxisse, & mordicus asportasse, donec Dionis amici in ore lupi literas cognoscentes exciperent & legerent, remque omnem Dioni indicarent. Sed longum esset singula per immensum historiarum corpus diffusa exempla per censere, ex quibus clarum esse possit, quantum literas sine dolo scribentibus obfuerit, quantumque ex aduerso profuerit literas occultatas fuisse. Nobis verò, qui hæc scribimus sæpenumero contingit in hoc amicis gratū officium præstare, dum interceptis huiusmodi dolosis literis, ijsque interpretatis, eos ab insidijs, quæ parabatur auertimus, alioquin facile incurrissent.

CAPVT. V.

Diuisio furtiuarum notarum, & primo
de vocalibus signis.

QUAE VILIS, QUAMQUE NECESSARIA furtiuarum notarum ars semper extiterit, superiori sermone tradidimus, modos nunc occultè animum indicandi exponere, iam tempus videtur. Sed ut quæ discreta sunt, facili ordinataque serie procedant, primum omnium modorum furtim significandi diuisionem statuemus, eamque sic in partes secabimus, ut sua cuique tractatio reddatur, & accommodetur. Furtim igitur animum indicandi modi, vel exaratis in charta characterum notis, vel signis effinguntur. Signorum nos in præsens tractationem aggrediemur, eorum præsertim, quæ memoria suggerit, quod ubi absoluerimus, ad nouos diuersosque characteres effingendos secundo libro procedemus. Signa igitur infinitis propemodum modis, vel ut tempus locus & necessitas exigeret, cōminisci possumus: ea Vegetius rei militaris author trifariam diuidit, cuius nos partitione contenti, ad eas partes omnia signa referemus, quæ quantum momenti ad rem militarem afferant, eius verba declarant. Nil magis (is ait) ad victoriam proficere, quam monitis obtemperare signorum, cū voce sola inter pugnantium tumultus, neque quid faciendum,

neq; a quo abstinendum sit, percipi possit. Antiquitus ergo gentium omnium vsu receptū est, vt tribus signis, vocalibus nempe, semiuocalibus, & mutis in bello omnia significarent duces, quæ ille diuisis copijs cognosci iubet. His signis occulte animum cuiq; indicare possumus, quare furori simile esse videtur sibi aliquem persuadere, tam circumspectum hominem esse posse vt se à furtiuo quouis scripto, abditaque machinatione tueri possit, nam astas quilibet, vel procul distans loquitur, & factum nunciat, vt non solum a nemine percipiat, sed ne sic quidem significari quippiam posse qui videat, existimet. Sed nunc ad rem accedamus, & vocalia primum, mox reliqua signa prosequamur. Vocalia igitur signa dicuntur ea, quæ voce efferuntur, eaq; multiplices occultæ animi significationes exhibentur. Huius loci videntur esse schœmata, quibus sensus à proprio sermone, dum in occultiores transfertur, obscurior fit, quæ quamuis propriè ad Rhetorem spectent, ea nos tamen non vt ab oratore tractantur, sed vt ad præsentem materiam pertinere videntur, indicabimus. Harum loquendi figurarum, & si complura genera esse nō ignore, vt ab Aristotele, Cicerone, & Fabio primarijs artis dicendi authoribus est traditum, eas tantū nos solum attingemus, quæ frequentius hac in re solent euenire. Omnium itaq; primum se offert ea transmutandi latini sermonis ratio, quam Græci metaphoram, Latini translationem vocant, ea quoties materia grauioribus postulat verbis exornari, oratores dignitatis causā vtuntur, vt cum ipsa pariter assurgat oratio. Verum nolunt huiusmodi figuras in oratione in longum duci, qui de ea facultate præcepta tradiderunt, contenti vt singularia verba translata solum suis locis tanquam gemmæ orationi aspergantur; nos verò, qui non ornatum orationis querimus, sed obscuritatem, vtpotè qui non ea audientem, vel legentem delectet, ambimus, sed vt in scripto vel sermone consilia tegantur intendimus, tam longas esse præcipimus, vt

vel tota oratio (nisi aliæ adhibeantur figuræ) in sola translatione consumetur. Metaphoricus siue translatus loquendi modus erit, vt si quis materia, de qua tractaturus est cum re alia collata, eius membra cum qua comparat, aptè ad rei partes exprimendas, de qua fit comparatio transportet, vt exempli causa, naui cum castris comparata, pugna cum nauigatione, nautæ cum militibus, procellæ cum hostibus, magister cū imperatore, clauis cum militari prudētia, portum cum victoria, naufragium cum captiuitate aptè cōnectantur, quare fingamus de castris vel de pugna sic velle nos dicere. Nos in castris sumus, & iam pugnam cum hoste committimus; sed maximo timore angimur, quod hostium vires, quæ iam ferme debilitatę videbantur, conualuerunt, satis itaq; firmis viribus indigemus: vt hostilem potentiam superemus, alium itaq; ad nos ducem, qui prudentior sit, nouumq; militum præsidium mitti oportet, alioquin facile erit, vt hostili manu oppressi superemur. Eam sententiam sic aptè per metaphoram exprimemus, Nos in naui sumus, & iam nauigationem suscepimus, verum timore angimur, quod procellæ, quas iam demitti putabamus, acrius vidētur sæuire, satis igitur cautos nos esse oportet, vt aduersam ventorum vim substinere possimus, alium itaq; ad nos magistrum, qui regendo clauo aptior sit, nouosq; nautas habeamus necesse est, si volumus in portum deferri incolumes, alioquin perfacile erit, vt procellarum tempestatibus superati, naufragium patiamur. Ad huius exemplar, qui hac figura, sui sensus occultandi causa, vti voluerit, poterit suos sermones effingere. Non procul ab hoc loquendi modo *metonymia*, vel hyppallage, est enim nominis pro nomine positio, vt pro eo, quod dicitur causa, ponatur per quam dicitur, eo modo Vulcanum pro igne, Venerem pro coitu, Liberum & Cererem pro vino & frugibus, Martem pro bello, & sic de reliquis ponimus: solet enim & hac figura non nihil sermo obscurari, vt non facile ab omnibus percipiatur.

Huic

Huic similis est Antonomafia, qua vrimur cum appellatiuum nomen, vice proprij excellentiæ causâ, ponimus: vt si Poetam pro Virgilio, Philosophum pro Aristotele, Urbem pro Roma nominemus. Ad hæc adiicitur *αλληγορία*, quam inuersionem interpretamur, quæ fit cum aliud, quàm verba innunt, significamus, ac etiam interim contrarium, dum res non exprimitur, sed quadam similitudine implicatur. Hæc figura quamuis cum metaphora quicquam commune habeat, eius tamen differens vsus esse solet. In metaphora enim vel vnum verbum satis est pro simili reponatur, quemadmodum oratores obseruant, non sic in allegoria, in qua verba omnia simul commutantur. Verùm quando nos in longum translationem duci volumus, hac perinde, vt illa vtetur, eademque fere apud nos allegoriæ erit ratio, quæ sit metaphoræ. Huiusmodi fuit priscorum philosophorum, & poetarum scribendi ratio, vtriq; enim sacra Naturæ mysteria & naturam excedentia tractaturi, ne sua sensa à prophanis violarentur, serio fabularum inuolucris, quasi quodam velamento obduxerunt. In hūc modum Mercurij, Orphei, Musæi, Lini vetustissimorum poetarum & interdum Platonis scripta esse censentur: imò verò etiam plures Platoni plerumq; allegoricum sensum exhibendum putant. Veluti illud est Timei principio, Phaetontem Solis filium fulmine terram exussisse; quod ab interpretibus exponitur, vastum cometam natura solarem intollerabiles æstus concitauisse, hoc modo multis in locis ille fabulatur, in quibus aliter sensus haberi debet, quàm verba videntur innuere: fortè etiâ incendia, quæ Moses diuinitus missa narrat. Hac ratione sunt interpretanda, quemadmodum apud Homerum, catena aurea; apud Maronem somni portæ, Iris Didoni capillū soluens, Cerberus triceps, & quæcūq; de inferis ab illo cōficta sunt, allegoricos. n. habet sensus: Sic & sapiētes Chymistę sua scripta hūc inuolucris contexerūt, veluti Hermetē, Gebrū, Raymūdū, & veteres omnes Pythagoricos allocutos:

cuto scōperimus. Sed si dictum paulo obscurius, quàm allegoriam deceat, ænigma fiet, quod adeò intellectu difficile est, vt nō nisi ab authore maximo cum labore possit sensus elici. In hunc modum obscurè dicta Gellius putat veteres scirpos appellasse. Horum exemplum illud afferam, quod a M. Varro-
ne secundo libro de latino sermone ad Marcellum scriptum est, de TERMINO Deo, qui ne ipsi quidem Ioui cedere voluit. Verba sunt.

„Semel minus ne, an bis minus sit, non sat scio.

„An vtrunq; eorum, vt quondam audiui ipsi

„Dicier Ioui Regi noluit concedere.

Sic Sphinx prætereuntibus de HOMINE ænigma proponebat in hanc sententiam, vt Ausonius ait.

„Qui bipes, & quadrupes foret, & tripes omnia solus.

Diogenes author est Cleobolum ænigmatum vatem extitisse, obscurasque sententias ad tria millia versuum perscrip-
sisse, ex quibus vnum illud ex commentarijs Pamphilæ depro-
mitur. In quo de ANNO ita scriptum est.

„Est genitor, proles, cui sit bis sena, sed horum

„Cuius triginta natæ, sed dispare forma.

„Hæ niueis totæ, fulcis sed vultibus illæ,

„Atq; immortales cum sint, morientur ad vnum.

Proponitur & apud Maronem in Bucolicis à Domœta Me-
nalcæ dubium in hæc verba.

„Dic quibus in terris, & eris mihi magnus Apollo,

„Treis pateat cœli spaciū non amplius inas?

Et à Menalca Domœtæ aliud in hunc modum.

„Dic quibus in terris inscripti nomina regum

„Nascantur flores, & Phyllida solus habeto?

Huc spectat & verbi ambiguitas, quæ Amphibolia dicitur, quæ sit, quoties verba duo vel plura habent significata. Chrysippus ambigua natura esse putat, quia ex eodem duo, vel plu-
ra accipi possunt. Huiusmodi schoëma vel vocibus singulis

accidit,

accidit, vel connexis. Singulis si idem verbum plura significabit, vt *MALVS*, naus arborem, fructum, & eum, qui est improbus, potest significare. Accidere potest non modo integro verbo, verum etiam diuiso, vt *INGENS*, vt duplex verbum esse possit, nomen, & præpositio. Euenit & connexioni verborum, eoque modo maior ambiguitas oriri solet, cuiusmodi est illud Apollinis Oraculo prolatum.

„ Aio te *Æacida* Romanos vincere posse.

& aliud.

„ Quinquaginta ubi erant, centum inde occidit *Achilles*. Vnde per casus, per flexum & collocationem, aliasque species, quas proferri superuacuum est, ambiguitas poterit euenire. Potest esse & *Amphibologia* in obscuritate verborum, vt sensus occultetur, & oratio ænigmati ferè similis videatur, cuiusmodi sunt vatum, & poetarum scripta. Possem huc spectantia referre Oraculorum, & Sibyllarum vaticinia complura, quæ ancipites sensus maximè obscuros retinent, vt vix sensus elici possit. quem inmodum ædita sunt Apollinis responsa, quæ ab *Herodoto* recensentur, quo fit, vt prouerbio receptum sit, vt qui ita obscure loquitur, *Sibyllæ* folium promere censeatur. *Ænigmatibus* etiam similia sunt *Pythagoreorum* symbola, vetustissimis enim *Pythagoræ* discipulis & coævis typo non vulgari neque cõmuni dicendi mos fuit, propria enim dogmata inter se seruantes, nemini ea prodita volebant: siquidem præceptoris lege cautum erat, vt si quis non per symbola differuisset, ridicula cuncta & anilia dicere censeretur. Sermones hos obscuros *Iamblicus* in eius vita, & *Plutarchus* in libro de liberis educandis & in conuiualibus quaestionibus exponit, cuiusmodi sunt, quos recensebimus.

„ Quæ nigrantes habent caudas gustari non oportere.

Quæ verba *Pythagorei* interpretantur, cū ijs hominibus consuetudinē ineundū nō esse, quos morū deprauatio denigrat.

„ Et ignem ferro cædi minimè oportere.

C

Hoc

Hoc est furem irritandum non esse, non enim decet iram augeri, cum potius illi, dum intumescit cedendum sit. Sic

„Ollæ vestigium ne obliteres.

Ollæ vestigium in cinere videtur, cinere vsus est pro puluere tabularum, vbi mathematicæ demonstrationes conficiebantur: quasi inuiuat, intellectualibus vti debere demonstrationibus, obliuisci enim corporeas & visibiles. Rursus.

„Nihil educes, quod vnguibus instructum aduncis sit.

Vbi consulit homines benignos & dapiles esse; non in retinendo tenaces, & reliqua quæ ab illo symbola perscripta sunt. Isque character apud Græcos & Ægyptios occultandis diuinis & sacris aptissimus fuit. Socrates etiam apud Platonem admonet, rerum sacrarum mysteria velanda esse, vt à ptecululæ indignitate seperentur. Plato alibi consulit, indignum proorsus ac fœdum esse, rerum occultarū mysteria populo aperiri, cum ab hominum genere illa pollutis manibus contrectentur, quæ ab hominibus tantum philosophiæ sacris initiatis tractari fas sit. Quamobrem à Macrobio relatum est, Eleusinas Deas per somnum Numenio philosopho in lupanari prostitutas apparuisse, cum ille earum sacra interpretari ausus esset, ita vt etiam à vulgo noscerentur: Vnde ille suam culpam somnio admonitus, agnouit, cum percontanti causam, illæ irata fronte respondissent: Ab adyto veteris pudicitiae abstractas, seque omnibus passim prostitutas eius culpa fuisse. Quod nec Hebræi in tractandis sacris legibus negligunt. Hactenus obscurandi sermonis modos edocuisse visi sumus, quamuis & alia schoemata, quæ ad eam rem facere possint, à rethoribus proponuntur, quæ nobis aliud agentibus prætermittere visum est. Verum ne quid discētibis desideretur, quod ad sermonis obscuritatem faciat, alios obscure loquendi modos obiter attingemus. Ad hoc igitur spectabit alieni idiomatis vsus, qui minime ijs cognitus sit, quibus rem nostram exploratam volumus, vt si latinus apud
latinos

latinos barbaro sermone vtatur, & Italus hac tempestate Italidis germanico, vel theutonico, seu gallico. Huiusmodi Cæsar ad Ciceronem epistolam scripsit, non Romana lingua, sed græca, ne ea, quæ scriberet, Gallis fortasse intercepta proderentur, quibus græcus sermo minime erat cognitus. Idemdem vt supra dictum est Suniator fecerat, qui & græco sermone ad Dionysium scribens, ne consilium suum de prodicione Chartaginensibus pateret, epistolam concinnauit. Ex his scribendi emerfit ratio, cuius significatio haberi non potest, nisi sermo vnus in alium transferatur, eiusmodi non nulla scripta oblata, amicis sæpenumero rogantibus detexi. Exemplum apponemus, vt si aliquando inciderit, ita confictum esse non ignorent. Nos verba patrij sermonis intercisa vel duplicata in latinum conuertimus, quæ pristinae linguae reddita idem innuant, etiam permutata significatione. De hac re quoniam minus aptè latinæ interpretationis exemplum efferri potest, non indicens erit, nostri sermonis thema proponere.

„ Passer mai solitario in alcun tetto.

„ Transibo sed illi solita malus in aliquis, fastigium.

Aliter quoq; literis & picturis rei sensum exprimimus, sed quoniam latinum exemplum non suppetit, vulgare apponimus, si dicet quis **S E M P R E V I V A** nos semper viuum pingimus, videlicet magis sedū, quod vulgò **S E M P R E V I V A** dicitur, si autem **C O R E & S O L**, nos cor pingimus, musicisq; rhombis, vel notulis apposita clauē, sol, confingemus, & reliqua huiusmodi, quæ quoniam apud vulgares circumferuntur, omittimus. Vsurpatur hac tempestate locutio circulatoribus, tabernarijs, latronibus, & qui rudes homines dolis circūueniunt, valde familiaris, qui quamplurimis vocabulis vtuntur, à communi loquendi vsu alienis, ne intelligantur, quæ sibi magis propria esse existiment: in hunc modum multos, & pueros & seruos loqui videmus, dum fraudes aliqui nescire conantur, vt doli suspicionem vix inferant.

Sunt & qui syllabas permutent, vt quæ vltima prima fit, & ex aduerso, vt si dicturi sint, *HOSTIS ADEST CAVE TIBI* dicant, *STISHO ESTAD VECA BITI*, vel aliter vtcunq; libuerit, transuertent. Aliter non nulli dum singulis syllabis inanes & inutiles interferunt, vti *RAT, SIS* vt idem dicturi dicant aliter, *HORAT STISSIS, ADRAT EST-RAT CASIS VERAT TISIS BISIS*. & aliæ huiusmodi loquendi formulæ, quas cum in infinitum possint euariari, vtpotè tractatu indignas, prætereundas ducimus. Sed de tali significandi modo, qui per vocem effertur, iam satis dictum videtur. Nunc ad reliqua signa transcamus.

CAPVT. VI.

Semiuocalia signa, quæ sint, & quomodo per ea animum indicare, & percipere possimus.

PROXIMUM est vt de semiuocalibus signis verba faciamus, quæ non parum ad rem nostram afferent adiumenti. Sic enim occultius, secretiusque rei conscijs proximè, vel longè distantibus animi concepta significabimus. Semiuocalia itaq; signa Vegetius nominat ea, quæ aliter, quàm voce emitti solent: nempe duorum corporum se complodentium ictu, vel flatus spiritu ad instrumentum immisso. Cuius generis sunt sonus campanæ, liræ, buccinæ, vel tormenti bellici, & reliqua id genus omnium signa, quæ auribus percipiuntur. Possumus autem eiusmodi signis, non res ipsas modo, verùm etiam verba per literas, quibus illa construuntur significare, vtpotè si pulsatuū numeris suæ literæ eo ordine, quo sunt dispositæ reddantur, hoc verò effici poterit quouis instrumento, quo res aptius possit indicari. Legitur patrum nostrorum memoria, obscesam Nouariam cum in dies magis ac magis rerum omnium inopia laboraret, tormentorum sclopis certo ordine & numero æditis, omnibus denum significationibus factis suprema rerum pericula amicis expressisse, & maturam opem

opem explorasse, eoque inditio habito à socijs ciuitati fuisse subuentum. Sic amici carcere occlusi, nec multum distantes, plagis inter se tacite loqui possunt, & exaudiri, noctu præcipue, & si domus continua est, percussa enim parietis parte exiguò quouis ictu totus resonat, ita vt qui aures muro adinuerit, vel clauum fixum mordicus tenuerit etiam eminus, rite plagarum numerum excipiet. Idem etiam præstat & hasta; quamuis oblonga, si occlusis auribus mordicus teneatur, modo lyram tangat: sic enim facile fiet, vt qui ita hastam teneat, emissum sonum auribus percipiat. Ad hoc valent & parietibus ænea vasa suspensa, & tympana ordine disposita, vt pendentia amicis ad plagas resonent. Tripho Alexandrinus architectus Vitruuio referente hostibus in moenia ingressis ea ratione patriæ periculum cauit; siquidem cum eorum irrupentium vim per clamorem exaudiret, periclitanti vrbi astuto consilio subuenit. Poterit & quisque lyram, aliudvè id genus in manibus habens, nunc hypate, nunc perhypate, nunc nete, vel mese pulsans, nunc diapason, diapente, vel diatessaron absolvens, donec alphabeti literas necessarias absoluerit, astantibus omnibus amicis de re certiozem facere. De rerum significatione, quæ non fit per literas superfluum esse existimo quicquam dicere, cum omnibus sit exploratum dari certarum rerum signa, quæ per sonos intelligantur. Hoc de semiuocalibus signis dixisse sufficiat.

CAPVT. VII.

Muta signa, quæ sint, & quomodo per illa quicquam significare possimus, & primum de corporis motu.

SVPEREST de signis, quæ muta sunt, sermonem habere, hanc enim instituti nostri tertiam partem initio constitui-
mus. Siquidem sum pollicitus vocalibus & semiuocalibus muta signa adijcere. Muta igitur signa appellamus, quòd

tacitè, & sine voce vel sono rerum admoneant significatio-
nes, visu vel tactu quodammodo excepta. Hæc itaq; rerum
signa esse possunt in nutibus capitis, in frontis silentio, vultus
compositione, manuum & pedum motionibus, totius deniq;
corporis repræsentatione, rerum præterea motionibus, & de-
monstrationibus. Nutus in mutis pro sermone habetur, & ex
eorum vultu, motuque animorum perspicitur voluntas, ani-
malium enim voce carentium, ira, lætitia, alijsq; affectus oculis
& quibusdam alijs corporis signis exprimuntur. Nec mi-
rum aliquibus videri debet, cum ita ijs, quæ cum aliquo po-
sita sunt motu, tantum valeant, vt etiam animi voluntatem
repræsentent, pictura enim tacens opus est, & eiudem sem-
per habitus: sic intimos tamen demonstrat affectus vt ipsam
vim dicendi nonnunquam superare videatur. Huiusmodi
itaq; signorum, quoniam plura sunt genera, quæ si in vnum
colligenda essent, materia vt nimis longa, sic magis confusa
videretur, eam iccirco capitibus distinguemus, quorum ordo
suis locis indicabitur, sed primùm de signis corporis loqua-
mur: de capite igitur initium rectè auspicabitur. Caput (vt
Fabius inquit) deiectum humilitatem, supinum arrogatiam,
in latus inclinatum languorem, prædurum ac rigens ferita-
tem quandam mentis ostendit: Sunt quoq; annuendi, renu-
endi, confirmandi, sunt & verecundiæ, metus, admirationis,
& indignationis nutus. Vultu nunc supplices, nunc minaces,
nunc blandos & mitos, nunc hilares & erectos, nunc summis-
sos & tristes ostendimus, nunc amorem, nunc odium, quibus
signis tacito quodam naturæ indicio internos affectus, & ani-
mi nostri voluntatem alijs significamus, quo fit, vt eo indi-
candi modo sæpe pro verbis vtamur, vnde Ouidius.

„ Sæpe tacens vocem, verbaq; vultus habet.

Sunt oculi, qui plurimum in ipso vultu valent, & per eos ma-
ximè animus indicatur, vt citra motum & hilaritatem intum-
escant, & tristitiæ nubilum ostendant, horum lachrimis, &
dolorem

dolorem & tristitiam monstrare possumus, & multis modis variantur in illis affectiones. Siquidem nunc motu intenti, nunc remissi, nunc superbi & torui, nunc hilares & mites, nunc asperi rigidi & extenti, nunc languidi stupidi & torpentes, nunc lasciuui & mobiles, nunc natantes & voluptate affusi, nunc simi & venerei, poscentes aliquid & pollicentes, vt actus voluntatis exposcit. Supercilij quoq; variantur indicia, nunc enim erecto, nunc composito multa demonstrantur, nā oculos formant aliquatenus, & fronti imperant, cum contrahuntur tristitiam, cum adducuntur hilaritatem, cum remittuntur pudorē ostēdunt. Sunt in his annuendi, & remittendi notæ, cū remittuntur, & eleuantur. Ouidius hoc innuens, ait,

„ Multa supercilio, multa loquere notis.

In his, Plinius ait, animi partem consistere, fastus indicare, & superbia alibi conceptaculum, hic sedem habere: nil altius, nil ē simul abruptius inuenit in corpore, vbi solitaria esset. Sic supercilium attolli arrogantiam significat, adduci fastidium indicat, poni dicimus supercilium, cum à fastu recedimus, deniq; semper ipsum supercilium pro fastu & arrogantia ponitur: Vnde multa de supercilio prouerbia tracta sunt, ab ipsis Naturæ significationibus desumpta. Fronte enim multa præfigurantur, nam eam exporrigimus vel explicamus cum hilarescimus, contrahimus autem cum ringimus, hoc est cum aliquid nobis molestum esse indicamus. Hanc quoque Plinius tristitiæ, hilaritatis, clementiæ, & serenitatis indicem nominat. Vnde Terentius in tristem.

„ Exporrige frontem.

Id est tristitiam dimitte. Genæ habent & quodam his deseruiens ministerium: nam sanguis ille, qui mētis habitu mouetur, cū verecundia cutem accipit, effunditur in ruborem, cum metu refugit, pallore frigescit, & temperatus mediū quoddā serenum efficit. Faciem vel genā perfricamus, cū pudorē omnem deposuisse videri volumus, velut absterfo pudore manu.

Hinc

Hinc euenit, vt effrontes vocemus inuerecundos, vnde pro-
 uerbio Frontem perfricare dicuntur, qui pudore carent.
 Naribus quoq; & labijs multa decenter ostendimus, nares
 corrugamus inflammas & mouemus. Diducimus labia & ma-
 nibus resupinamus, porrigimus, scindimus, astringimus, & di-
 ducimus: vnde derisus, contemptus, & fastidium ijs signifi-
 care solemus. Collum contrahitur & tenditur, sic & hume-
 ri: horum enim contractione breuiatur ceruix, vnde gestum
 humilem & seruilem faciunt, atq; eos in adulationis, admira-
 tionis, & metus habitum fingere possumus. Manus etiam
 vix dici potest quot motus habeant, nam & si ceteræ partes,
 vt rectè loquantur adiuuant, hæ ipsæ primum loquuntur. his
 poscimus, his pollicemur, vocamus, dimittimus, minamur,
 supplicamus, abhominamur, timemus, interrogamus, nega-
 mus, & annuimus: his gaudiū, tristitiam, dubitationem, con-
 fessionem, poenitentiam, modum, copiam, numerum & tem-
 pus ostendimus; eadem in demonstrandis locis, atq; perso-
 nis aduerbiorum, atq; pronominum obtinent vicem, vt in
 tanta per omnes gentes nationesque linguarum diuersitate,
 hic mihi omniū hominum communis sermo videatur. Con-
 tractis tribus digitis & pollice compressis, digito indice tan-
 tum explicato, in exprobando & indicando (vnde ei nomen
 est) valet: & alleuata ac spectante humerū manu, paulum in-
 clinatus affirmat: versus in terram & quasi pronus, vrget. Est-
 que inuerecundiæ actioni aptissimus, quo quatuor primis le-
 uiter in summum coeuntibus digitis, non procul ab ore, aut
 pectore fertur ad nos manus, deinde prona, aut paululum
 prolata laxatur. Binis digitis distinguimus, sed non inserto
 pollice, paulum tamen inferioribus intro spectantibus, nec
 illis quidem tensis, qui supra sunt. Parcè & timidè aliquid
 loquentibus sunt breues gestus illi, cum manus leuiter pan-
 data, qualis fouentium est, paruis interuallis & sub assentien-
 tibus humeris mouetur. Admiratio conuenienti gestu illicò
 mon-

monstratur, quo manus modicè supinata, ac per singulos à minimo collecta digitos, redeunte flexu simul explicatur, atq; conuertitur. Approbare, narrare, distinguere, & aliquid significare volenti, pollicis proximum digitum mediumque, qua dexter est, vnguem pollicis summo suo iungens, remissis cæteris aptè accommodatur. Dum leuiter admiramur, & interim subita indignatione pauescimus & deprecamur, digitos cum summi coierunt, & ad os referimus. Cum manum comprimimus, & pectori admouemus, poenitentia, vel iræ signum est. Auerſo pollice demonstramus aliquid. Cum digitum medium ostendimus, contemptum supremum significamus, Diogenes hospitibus quibusdam Demosthenem videre vrgentibus, non indice digito, sed medio porrecto demonstrauit, prauum virum innuens & effoeminatum. Sic porrectione digiti medij quippiam obscœnum significari innuit, cum ait insanos haberi, qui medium digitum porrigant. Vnde Iuuenalis.

„Mandaret laqueum, mediumque ostenderet vnguem.
Sunt & gestus alij, videlicet aliqua poscentes, vel minantes, præsertim si prius conscium amicum feceris, quæ omnia prosequi propè infinitum videtur. De nutibus & signis, quæ in vultu exprimuntur, meminit Ouidius puellam admonens, quomodo animum expressura, & secum præſente viro tacite locutura sit.

Cùm premet ille torum, vultu comes ipsa modesto

Ibis: vt accumbes, clàm mihi tange pedem.

Me specta, nutusque meos, vultumque loquacem:

Excipe furtiuas, & refer ipsa notas.

Verba supercilijs sine voce loquentia dicam:

Verba leges digitis, verba notata mero.

Cùm tibi succurret Veneris lasciua nostra,

Purpureas tenero pollice tange genas.

Si quid erit, de me tacita quod mente loquaris,

D

Pendeat

Pendeat extrema mollis ab aure manus.

Cum tibi, quæ faciam, mea lux, dicamne placebunt,
Verfetur digitis anulus vsq; tuis.

Tange manu mensam, tangunt quo more precantes

Optabis meritò, cum mala multa viro.

Digitorum motibus non solum res significare, sed etiam literas, quibus verba colliguntur, possumus. Quod ne præsens caput longius protrahatur in sequens subiiciemus.

CAPVT. VIII.

Multa tacitis ambagibus posse indicari.

INTER cætera, quæ facilè innumera excogitari possunt, muta signa quædam noua recensere non pigebit, vt talium exemplorum similitudine, reliqua quisq; possit comminisci. ex quibus illud est, quod à Tarquinio factum proditur. Legitur itaque apud Liuium Tarquinij missum sine voce nuncium à filio interpretatum, fuit autem illud eiusmodi. Tarquinius Tarquinij filius Gabiorum principes interimendos sibi in animum inducens, cum eos virtute expugnare nequiret, astum viribus potiore in hunc modum excogitauit. Ad Gabios se contulit, parentisque simulatam læuitiam conquestus, tanquam è patrijs telis elapsus & gladijs, nihil se vsquam inuenisse tutum, nisi apud hostes refert, ab eisq; opem aduersus patrem implorat: Verborum calliditate Gabinis ita persuasit, vt acerrimū in eius patrem odium alerent: fictis itaq; & compositis blanditijs, adeò sibi primum beneuolentiam conciliauit, vt potentia apud eos plurimum valeret. Paucis itaq; post diebus Romam hominem patrem sciscitatum misit, quidnam sibi esset faciendum; is nunciij fidem veritus, nemini consilium proditum volens, senili calliditate in hunc modum sine voce respondit. In hortū ergo ædium transiit, & inambulans æditissima papauerum capita

pita vita decussit, tum ea demonstratione facta, nuncium dimisit, hic domum reuersus, nullum sibi responsum factum refert, verum quod viderat, factum nunciat: adolescens dato signo, sanguinariū patris responsum tacitis ambagibus percepit: Sic patris consilium secutus, Gabinorū primores criminatus, aut exilio submouit, aut morte multauit. Huic simile est, quod Herodotus tradit de Periandro Gypseli filio, qui cum præconem ad Thrasibulum misisset rogatum, qua ratione rebus tuto constitutis, ciuitatem optimè gubernaret, nullo dato vocali responso ex ijs, quæ sibi visâ per nuncium relata sunt (siquidem Thrasibulus satum ingressus editiores & super alias eminētes spicas refecauit, donec totam segetē æquaret) quid esset faciendum, ex Thrasibuli sententia percepit, & executus est. Legimus & Dario Persarum Regi à Scythis obfessis caduceatorem cum muneribus, aue, rana, mure, & sagittis quinque missum, quibus vt Gobria interprete significatum fuit, Perlas nisi vt aues effecti in coelum euolassent, aut perinde vt ranæ in paludes prosiluissent, aut velut mures sub terram se abdidissent, Scytharum vim nequaquā euasuros, quin sagittis obruerentur. Pari argumento Alexāder lectis ab Ephesione Olympiadis literis, ne quod ijs scriptum erat cuiquam is postea temerè referret, quasi sigillo obsignaret, modestè taciteq; anulo eius ori admoto, silentium indicauit. Non alienum prorsus ab hoc loco esse videtur recensere, quod de Tamerlano Scytharum imperatore patrū nostrorū memoria ab historicis est proditum, quamuis res nō sit adedò obscuris ambagibus inuoluta. Hic quidem, ne diu in debellandis hostibus laboraret, numerosissimo fretus exercitu, vt populis, quos obsidebat, deditionem non in tertium diem differendam significaret, triplici tentorio utebatur, primo die album tentorium ostentabat, vt intelligerent obfessi, si se dederent, rem pacificè cum illis agendam, altero nigrum tendebat, quo animaduersum volebat, iam ira commotum

Tamerlanum esse, vt si in posterum diem deditio differretur, iam non pace, sed sanguine & ciuium incendijs ageretur, quod tertio rubro tentorio postridie indicabat.

CAPVT. IX.

Per notas Hieroglyphicas, atq; per rerum animalium-
que figuras tacite sermonem exprimi posse.

POSSVMVS etiam commodè aliter sine loquela per rerum animaliumque figuras, quod voluerimus indicare, quæ singula interdum verba, nonnunquam integros sensus significabunt: sic vetustissimos Ægyptios scripsisse comperimus, qui cognita omnium animalium natura, ex peculiari earum qualitate illorum imaginibus res ipsas representabant, vnde illorum naturam exploratam habere oportebat, quorum conditionem, quæ essent exprimenda, aliquo pacto imitari viderentur. Hoc erit exemplum: Vt si ingratus quempiam in eos, qui de se bene meriti sunt, significatum velimus, columbam depingemus, eius enim conditio, quamuis bilis expers sit in vniuersa animantium peste, ab huius tamen morbi contagio non vacat, vt in parentes ingritudinis nota infamis esse non debeat, quippe cum simul ac mas viribus firmior euasit, patrem à matris consortio pugna expellit, vt cum ea mox ipse coniugio misceatur. Sic & Hippotami, id est fluuiæ equi, geminos vngues depingendo iniquitatem & ingritudinem notabimus: hoc enim animal cum per ætatis florem licuerit, patrem viribus experitur, quem si pugna superarit ac sibi cedere agnouerit, vita tantum concessa, patrem à matris coniungio arcet, quam sibi postea matrimonio coniungit, quod si victus pater minus permiserit cum matre concumbere, tum eum filius viribus & robore nixus impatienter interimit. Vnde illud videtur emanasse, vt in Regum sceptris superius ciconia, inferius Hippotamus pingeretur, sic

sic enim innuebatur vim iustitiæ parere, siquidem ciconia æquitatis ac pietatis symbolum, Hippotamus verò iniquitatis signum est. Sic Ægyptij pro mundo serpentem reuolutum in caudam os habentem, eamque corrodentem ad exprimendam formam depingunt, & annum per solem & lunam, qui tempus metiuntur, mensem per ramum, Deum per accipitrem indicant, & pro fato sydus, pro Luna & æquinoctijs cynocephalum, pro animi præstantia leonem, pro corde Ibim, & pro rerum vicissitudine phoenicem delineant, sic & per Scarabæum draconem aliaq; animalia (vt Manethus autor est in naturalium epithome, & Hecatheus libro primo de philosophia) reliquarum rerum Ægyptij significationem præbent. Ratio quare huiusmodi notas illi excogitassent, fuit, quemadmodum dictum est, ne indignis hominibus doctorum sensa proderentur, sic enim vulgaribus hominum ingenijs rerum intellectum vario rerum tegmine, operimentoque subtrahebant, ne nuda apertaq; rerum expositio pateret, sed velut fabulosa tractarentur, vt quo magis ridicula viderentur, eo magis ipsa mysteria figurarum nubilo operirentur, at summatibus viris sapientia interprete nuda rerum talium se natura præberet, ac veri arcani conscij redderentur. De his extat Ori Apollinis liber de sacris & mysticis Ægyptiorum cælaturis inscriptus, & Petri Valeriani recens super eodem argumento liber æditus. Huc referri possunt insignia, & demonstrationum commenta, quibus sæpe parietes, peristromata, lacunaria, fores, & clypei ornantur, equitum etiam capita dum hasta concurritur in festiuis ludis solet insigniri, vulgus cimeros, Alciatos vocat Emblemata, hæc enim tacitis rerum demonstrationibus quicquid velint exprimunt, quæ communisci mos est eos, qui familiæ suæ originem volunt præclaro aliquo facinore honestare, vel aliter alicuius rei significationem edere, quam tacite cognitam velint. Amphiarum Thebano bello in clypeo draconem pictū gestasse

narrat Pyndarus. Statius Capaneum hydrum, Polinice verò Sphingem. Plutarchus quoq; Pompeium magnum ensiferum leonem pro insignibus depictū habuisse, huiusmodi veterum imperatorum numismata celaturas non paucas retinent. In Titi Vespasiani numismate Delphinus in anchora inuolutus spectatur, quasi innuat tardè properandum, neq; vbi præsertim temporis maturitate opus est, rem esse nimia festinatione intercidendam, neq; multa cunctatione in moras protrahendam, sed maturè seruata temporis mediocritate peragendam. Symboli congrua ratio est: per delphinum siquidem festinatio designatur, hic enim piscis omnium non modo piscium, verum etiam animantium velocissimè fertur, vt Aristoteles & plures testantur, per anchoram ex aduerso retentus, cursus mora intimatur, velocitas itaq; delphini anchoræ firmitate cohibetur, & anchoræ rursus mora delphini pernecitate moderatè excitatur. Eiusdè rei pari ratione Eche-neis piscis missili telo contorta monumentum dabit, velocitatem telum exprimit, tarditatem remora indicabit, vtriusq; indicio velocitas cum tarditate designabitur, quarum altera, cum alterius adminiculo coniuncta non parum in rebus agendis afferunt emolumenti. Romanis præterea mos fuit, vexillis, quæ ad bella gerebant Minotaurum depingere, ratio erat, vt quemadmodum Dedalus obscuris illum labyrinthi ambagibus inclusisset, ita omnes sibi ducum consilia custodienda, & prodita authori obesse intelligerent. Vnde eius rei argumentum tali emblemate notabatur.

Verum eiusmodi rerum commenta, non obscure nimis tractari oportet, ne Apolline interprete semper indigeant, sed vt interdum etiam infimæ plebeculæ expositæ esse possint, Vnde picturæ sæpe verba ad interpretanda adiungi solent, ne nimis spectatorum intelligendi auiditatem picturæ obscuritas remoretur. huius loci sunt, quæ à Iouio in libello de insignibus tactantur.

CAPVT X.

Noctu igne, interdiu verò puluere
posse significari.

RESTAT nunc vt modum indicemus ecquid noctu igne
& interdiu puluere rerum nostrarum edere significatio-
nem possimus, neq; enim hoc occultandi genus parum
utilitatis in se continet, hac enim tempestate ad aliquid emi-
nus significandum socij de rebus incidentibus indicium præ-
bent. Id autem duplici ratione potest euenire, siquidem
vel igne aliquid ex improviso amicis conscijs demonstramus,
vel quoties libuerit, etiam si nulla præcesserit rei significan-
dæ notitia, facum numeris literas ad res denotandas oportu-
nas ostendimus, vt longè videntes numeros annotantes
nunciata sentiant. De primo modo legitur Medeam si Pe-
liam occidisset, Argonautis promississe è specula se noctu
igne, die verò fumo illud nunciaturam, res itaq; cum ex vo-
to successisset, lunæ votum persolvere simulantem, igne fa-
cto, accensis lampadibus sub dio è fastigio, vt erat pollicita,
significationem dedisse; taliq; nuncio excepto, Argonautas
regiam inuasisse, occisisq; custodibus voti illam compotem
effectam. Legitur & Magam occupato Parætonio, vt facem
amicam sub vespéra, atque iterum summo mane eandem
tollerent, cum speculatoribus composuisse, eaq; ratione
significationem factam esse, vt nuncius eo usq; vbi Clius est,
processerit. Amicis etiam extra ciuitatem degentibus, reddi-
tus, & annonæ qualitas prodente igne potest nunciari. Con-
stat hac arte Annibalem (vt à Polybio proditum est) cum
Agrigétini à Romanis obsiderentur, multis crebrisq; per no-
ctem ignibus, intollerabilem exercitus famem indicasse; eaq;
de causâ multos ex socijs annonæ penuria ad hostes defecisse.
Cum Sinone etiâ Argiui pepigerunt, noctu, Troianis somno
solutis

solutis ad Troiam accedentes face venientis classis signum duros, vt eo accepto nuncio, Sinon equi laxatis claustris milites inclusos exponere. Vnde Maro.

- „ flammæ, cum regia puppis
 „ Extulerat, fatisque Deum defensu iniquis
 „ Inclusos vtero Danaos, & pinea furtim
 „ Laxat claustra Sinon.

Fuit & veteribus mos, qui etiamnum permanet, vt amicis extra ciuitatem commorantibus, fumo redditus, aliudue significaretur, vnde factum est, vt Amilcaris dolo Agrigentini inter inimicos persequendum longius ab vrbe distracti in infidelia loca coniectis hostibus, insensaque sylua magnam cladem paterentur: ij siquidem fumo, quem a mœnibus surgere existimabant, rati se a domesticis reuocari, cum se conuerso cursu ab urbem reciperent, Amilcare duce insequentibus, Poenis, qui prius fugerant, trucidati sunt. Possunt & si quid necessarium vrgeat, facum indicio literæ demonstrari, quod a Polybio in codicibus manuscriptis est traditum, eiusmodi vsus utilis multum esse potest, & hoc significandi remedium obsessæ vrbes, villæ, & arces, amantes etiam, vt tutius res suas nuncient, habebunt. Edendi signa, vel turrium fastigia, aliaue editiora huiusmodi loca, vt facies prospici possint, com modum præstabunt. Scriptum itaq; præ manibus habeatur, quod amicis nunciari oporteat, literæ deinde bifariam seu trifariam diuidantur, vt vndena vel septena cuiusque partis sint: Si erunt septenæ tum primæ singulis, alteræ binis, tertiæ ternis facibus demonstrantur. Potest & quadrifariam literarum numerus diuidi, vt libuerit: verum in earum ostensione, motus varietatem attendere debemus, nam vna semel erecta, vel ostensa A demonstrabit, eadem bis B, ter C, sic septies postremam primi ordinis G: Postmodum binæ semel H, totidem bis I, ter L indicabunt, sic & de reliquis eiusdem ordinis: Tum Q ternis semel, R iisdem bis, demum

num S ter totidem intinabitur. Quòd si in quatuor ordines alphabetum parti velimus, vltimus quaternis facibus indicabitur, tum cuiusque ordinis numerus minuendus sit, & ordo aliter distribuendus: ratio autem, quæ dicta est seruabitur, tunc conscij & facum numeros, & vices, quot illæ fuerint ostensæ, accuratè excipient, eaque ratione vel facile significata percipient. In hunc modum mulier é specula, quæ amantis cubiculum spectat, ternis luminibus quinquies ostensis, mox binis bis, tum ternis bis: Rursus verò vno semel, eodem quater, & postmodum quinquies, ternis deinde ter, postremo totidem quater, VIR ADEST, significabit. Sed hoc etiam aliter fieri potest multisque modis, quorum duos tantum, qui potiores sunt, recenséimus. Sit itaq; primus huiusmodi, vt quid facilius ostendatur. Alphabeti literæ quatuor in partes disgrementur, vt inferiori patet tabella.

ordines.

	1	2	3	4
numeri ordinum	1	2	3	4
	a f m r			
	b g n s			
	c h o t			
	d i p u			
	e l q z			

Nouem itaque faces haberi oportet, quatuor à dextris, à sinistris quinque disponantur, quaternarius numerus sectionum ordines, quaternarius verò literarum cuiusque ordinis indicabit, sic viginti notæ erunt, quæ minus necessariae sunt omittantur. Literas igitur demonstranti, vtrinque faces attolli oportet, à dextris & à sinistris, vt si A velit ostendere, vnam à dextra fa-

E

cem

cem ordinem literæ, alteram à læua numerum, in quo litera collocatur, designantem erigat, sic etiam si B, vnam à dextra, à læua duas. Si C vnam item à dextra, tres à sinistra, & in reliquis eodem modo. Exemplum tale erit, vt si mulierem idem hoc modo significare velimus, quatuor primum à dextra faces, totidem à sinistra, duas deinde à dextra, quatuor à sinistra, tum quatuor à dextra, vnam à sinistra attolli oportet. Rursus vnam à dextra, aliam à sinistra, iterum vnam à dextra, quatuor à sinistra, tertio quoq; vnam à dextra, quinque à sinistra, quatuor deinde à dextra, duas à sinistra, sic & postremo quatuor à dextra, tres à sinistra, eaque ratione VIR ADEST significabit. Possumus & aliter vitandæ confusionis gratia omnes alphabeti literas bis ternis facibus in hunc modum demonstrare. Duo statuuntur locorum fastigia, quæ ex æquo sibi alphabeti notas partiantur, vt vndenas singula pronuncient, ternæ cum singulis adhibeantur faces, quarum vnaquæq; quaternas literas enunciet, quæ pro motus qualitate distinguuntur. Tres autem characterum statuuntur ordines, primum ordinem fax vna significabit, secundum binæ, tertium ternæ: fax verò tertiæ, ternas tantum notas demonstrabit, eoque modo numerus duarum & viginti literarum exprimitur. Motuum discrimina, quibus cuiusq; ordinis notæ demonstrantur, tali modo consingemus. Erecta fax A, depressa B, in dextrum declinata C, in sinistrum D significabit: quaternas alias eodem modo indicabimus. Sic & tertiæ, vt binæ sursum erectæ E literam designent, summissæ F, & sic de reliquis, & rursus tertiæ sublata I, depressæ L literam indicabunt. Idem fiet in vndenis alijs alio de loco demonstrandis.

CAPVT. XL

De computo & loquela per digitorum gestum, quo
maiores supputarint, & in cautè loquendo
vfi sint.

N V N c per digitorū flexū computandi loquendiq; mo-
rem ex maiorum nostrorum vfu libet hoc loco demon-
strare, vt ad ea perdiscenda, aliaq; denuo reperienda prō-
ptiora spectantium ingenia reddantur. Legimus apud Plutar-
chum Orontem Artaxerxis Persæ Regis generum, cum se a
socero inhonoratum & contemptum animaduerneret solitū
dicere, principum familiares computorum digitis similes vi-
deri: Quemadmodum enim computando nunc myriada ge-
stu conficere possunt, nunc verò monada, pariter & regū ami-
ci modo plurimum pollent, modo verò minimum, & omni-
bus derisui esse solent. Ad hoc facit, quod est à Plinio etiam
de digitis numeros significantibus memoriae proditū. Ianum
à Numa Rege dicatum digitis ita figuratis effectum stetisse, vt
trecentorū sexaginta quinq; dierū nota per similitudinē tem-
poris & cui se Deū indicaret, quod est à Macrobio quoq; an-
notatū in Saturnalibus. Nos igitur de tali cōputo & loquela
id demonstrabimus, quod doctissimus Beda literis mandauit.
Monada igitur digitorū computator significaturus minimū
leuæ digiti inflectens arcum in medium palmæ figat. Simili
modo si duo velit indicare, à minimo secundū ibidem impo-
nat. Si tria tertium. Si quatuor itidē minimū eleuet. Si quinq;
secundū à minimo similiter erigat. Si sex tertiu nihilominus
solo, qui medius appellatur, volæ medio appositō attollat. Et
minimū super palmæ radicē ceteris erectis imponat, si septē.
Iuxta quem octo significanti medius apponatur. Nouē vero
si in plicum e regione componet indicabit. Decem si indi-
cis vnguem in medio pollicis arcum infiget. Viginti si im-
pudici apicem inter nodos indicis, & pollicis arcū apponet.
Triginta si indicis & pollicis vngues mutuo coniūget ample-

circum

E 2

xu :

„ xu: Vnde Hieronymus ait, trigenarium numerum ad nup-
 „ tias referri, nam & ipsa digitorum coniunctio: quasi molli
 „ osculo complexans se & fœderans, maritum pingit & coniu-
 „ gem. Idq; Apuleius in oratione pro Magia his verbis infi-
 „ nuat. Si triginta annos per decem dixiffes, posses videri pro
 „ computationis gestu errasse, quos circulare debueras, digi-
 „ tos aperuisse. Quadraginta verò si interiora pollicis dorso
 „ indicis super inducatur. Item quinquaginta si pollex curua-
 „ tus instar græcæ literæ r ad palmam inclinetur. Et sexaginta
 „ si idem digitus itidem curuatus indice circumflexo diligen-
 „ ter à fronte præcingatur. Ideo hunc numerum ad viduas
 „ Hieronymus referri dixit, quod in angustijs & calamitate po-
 „ situs esse videatur, dum pollex à superiori digito deprimitur.
 „ Septuaginta quoq; si pollex in longum extensus indicem su-
 „ pra circumflexum adimpleat, vngue illius dumtaxat erecto
 „ trans medium indicis arcum. Octoginta quoq; si index vt
 „ supra circumflexus pollice in longū tenso impleatur, vngue
 „ videlicet illius in medium indicis arcum admoto. Nonagin-
 „ ta etiam si indicis inflexi vnguis radici erecti pollicis infiga-
 „ tur. Numerum verò centenarium, qui voluerit indicare, in
 „ dextrum, transferat, iisdem vtendo digitis, quibus in leua ad
 „ decem vsq; ad centū vsus est. Proinde Nicearchus facere in
 „ vetulam nimio plus viuacem, quæ annorum ætate etiam cer-
 „ uos superabat, ita ludic, vt iterum iam dextra annos scribat.

„ Η παρὰ εὐνοίας ἐλαφρὸν τῶν ἔχει λαβὴ

„ τῶν ἀρθρῶν τῶν ἁγίων ἀρθρῶν

„ & Iuuenalis.

„ „ Atque suos iam dextrâ computet annos.

Idem sacre pagine interpretes centenarium numerum ad vir-
 ginitatem refert, nam in leua nuptæ & viduæ notabantur.
 Ducenta igitur expressurus eadem ratione vtetur, quæ ad vi-
 ginti significandum vsus est. Sic & de reliquis sentiendum est
 numeris

num̄is vltra centenarium nonaginta, vt eodem procedatur ordine, quem ad decem vsq; ad nonaginta seruari debere diximus. Deinde mille etiam in dextra, eo modo, quo vnum in læua designabitur. Et deinceps bis mille in eadem quemadmodum duo in læua, sic & in reliquis numeris multiplicato millinario statuetur: donec ad nouem millia perueniatur, quo cum ventum sit, tum myriada (quo nomine decem millia designantur) læua medio pectori in supinum admota indicabit, digitis tantum in altum erectis. Quod si viginti millia eadem expansa. Si verò triginta millia eadem prona sed erecta, & pollice medij pectoris chartilagini appposito denotabit. Sic quadraginta millia si eandem in vmbilicum erectam supinabit, exprimetur. Et postmodum quinquaginta si eiusdem prona sed erecta pollicem vmbilico imponet. Sexaginta deinde millia eadem prona læuum fœmur desuper comprehendet, denotabit. Mox septuaginta millia si supina fœmori superponetur. Octoginta de hinc millia si eadē prona fœmori superponetur. Tum nonaginta millia si lumbos pollice ad inguina conuerso comprehendet. At centum millia, & de hinc ducenta, vsq; ad noningenta millia eodem, quod diximus ordine in dextra corporis parte notabuntur. Sed decies centena millia ambæ manus complicatæ in rectis inuicem digitis indicabunt. Hic est veterum computandi mos, & inde prouenit, quod apud scriptores legenti sæpè fit obuiam, vt in digitos mittere, pro eo eleganter etiam dicatur, quod est accuratè numerare. Diximus de supputandi modo, qui per digitos solet indicari, superest nunc de loquendi ordine, qui per digitos etiam tradi potest, aliquid dicere. Prima igitur alphabeti nota eodem modo, quo vnum digito demonstrari diximus designabitur. Secundo eo etiam modo, quo duo, sic & tertia ea ratione, qua tria: sic deinceps vsq; ad alteram & vigesimam, quæ alphabeti postrema est, per suum vnoquoq; elemento numerum denotato; eo ordine, quo in

alphabeto illud dispositum sit. Huiusmodi digitorum flexu, & gesticationum solertiæ amans puellæ, cuius amore deperit, coram eius parentibus huiusmodi digitorum indicio sic loquitur. Primo tria, inde vnū, mox vnde viginti, postmodum quinque ostendit. Rursus vnum diuisim, deinde sex, postea sexdecim, inde vnū, tum duodeviginti, postmodū sexdecim, postremo quinque indicat, taliq; ordine CAVE A FRATRE insinuat. Huiusmodi notarum amantium Ouidius meminit.

„ Nil opus est digitis per quos arcana loquaris
& alibi

„ Nec in digitis litera nulla fuit.

Huc refertur quod ab Ennio in quandam impudicā dicitur, cuius nulla pars corporis ab impudico munere vacaret.

„ Quasi in choro pila ludens, datatim dat se se, & communem facit, alium tenet, alijs nutat, alibi manus est occupata, alijs peruellit pedem, alijs dat anulum expectandum à labris, alium inuocat, cum alio cantat, attamen alijs dat digito literas. & Solomon ad idem. Annuit oculo, terit pede; digito loquitur. Verum idē alia ratione haberi potest, vt ea quis facilius promptiusq; loqui discat, in græco alphabeto velit idem facere. Græci siquidem non quemadmodum latini paucis ad exprimendos numeros literis vtuntur & geminatis. Sed vniuerso alphabeto singulis notis quoslibet numeros indicant. Sunt & alij aliter digitorum indicio sermonem fingentes, quod faciunt, dum corporis eas partes ostendunt, vel digitis contingunt, ad quas scribendas primum literæ extinguntur, quas rei nostræ exprimendæ, necessarias esse cognoscimus, donec totum id quod velimus expressum sit. Exemplum erit, vt si A indicare statuimus, Aures contingamus, similiter si B Barbam indicemus, sic Caput pro C, & de reliquis huiusmodi, vt Dentes, Epar, Frontem, Guttur, Humeros, Ilia, Linguam, Manum, Nasum, Oculos, Palatum, Quinque digitos, Renes, Supercilia, Tempora, & Ventrem ostendimus

dimus pro ijs literis demonstrandis, quæ ijs inscribendis primæ requiruntur. Potest & similiter scribi, vt scriptum occultetur, id fiet si clanculum, velut aliud agenti vino, vel alia quauis materia ad rem apta literæ ad id, quod volumus exprimendum, necessariæ protrahantur. Docet hoc Naso.

Hinc tibi multa licet sermone latentia recto

Dicere, quæ dici sentiat illa tibi.

Blanditiæque leues tenui præscribere vino

Vt dominam in mensa se legat illa suam.

& Tibullus.

Neu te decipiat nutu, digitoque liquorem

Ne trahat, & mensæ ducat in orbe notas.

Huiusmodi Paris Helenæ amoris sui significationem daturus, Menelao coram vino literas protrahit, vnde ipsa queritur in epistolis.

Orbe quoque in mensæ legi sub nomine nostro,

Quod deducta mero littera facit A M O.

Credere me tamen hoc, oculo renuente negaui.

Hei mihi, iam didici sic quoque posse loqui.

Sed quis modorum omnium meminisse potest, cum infiniti ferè sint, vt hominum excogitantium ingenia? Neque enim sanæ mentis existimo, in hoc serio tempus conterere. Sed redeamus ad rem, longius fortasse digressi sumus.

C A P V T. XII.

De literis clandestinis ex veterum scriptis.

QUONIAM igitur eo paulatim ventum est, vt de ijs signis meminerimus, quæ scripto nostra consilia occultant, qui characteres appellantur, proximum est, vt eorum obscuritatem duplici modo partiamur.

Scripti itaque obscuritas, aut ex literarum perplexitate,
aut

aut ex alia scribendi ratione proueniet, de characterum inuolucris secundo libro tractabitur: nunc de obscuritate, quæ à scribendi modo inducitur, verba faciamus. Non inutile igitur videtur fore rationem tradere, qua sic scribi possit, vt nemini scriptum, nisi cum voluerimus possit agnosci. Sed quia nonnulla veterum in hunc modum cõmentabatur historicis memoriæ prodita sunt, eorum prius in ea re vsum prosequamur. Testis est Gellius in libris nocturnis Atticarum Lacedæmonas cum ad imperatores suos scriberent, ne literæ interceptæ occulta hostibus consilia indicarent, hoc scripti genus ex industria excogitasse, quamuis alij eius rei commentum ad Archimedem Syracusanum referant. Surculi duo teretes longiusculi, & torno perpoliti æquabantur, vt par vtriq; longitudo & latitudo esset, eorum alter imperatori ad bellum proficiscenti dabatur, alter domi penes magistratus diligenter seruabatur, quoties itaque vsum necessitas incidebat, pagina, quantæ rei satis erat, surculo circumuoluta, vt rotundum volumen efficeret, & oræ bene adiunctæ in modum lori aptè ligno cohærent, ne rimæ interponerentur, tum in chartam sic circumuolutam literæ à summo capite per transuersum ad imum in eo loro inscribebantur. Per scriptum inde lorū surculo prolixum, & angustum eximebatur, & ad imperatorem dabatur, existimabant enim si in hostium manus illud forte interceptum incidisset, truncatas literas, syllabas, dictionesque, & eorum partes longè distractas intuentes scriptum nequaquam percepturos, nec spem frustrabatur euentus, quoties enim illud in hostes incidebat, nihil in loro scriptum poterant coniectari, sed velut inconditè & frustra scriptum dimittebant, is verò, cui illud destinabatur, applicato loro, in eumque modum circumuoluta, quo antea fuerat, cum scriberetur, ita vt continuata scripti series sequeretur, nuncium agnoscebat. Huiusmodi scriptum *σαυτίλιον* Græcè appellabant. In hunc modum scriptam epistolam Lisandro ad Hellespontū allatam Plutar-

Plutarchus author est. Alium quoq; ad hanc rem astum in veteri historia ab incerto Poeno, alioquin illustri, vt refert Gellius, excogitatum legimus. Herodotus tum idem à Demarato factum meminit. Is vt ille refert, Susis commorans, cum Xersē aduersus Græciam expeditionē sumere statuentem accepisset, eam rem censuit Græcis nunciandam: sed occupatis per custodias itineribus, cum res aliter fieri nequireret, ne nuncius interceptus deprehenderetur, rem in hunc modum comminiscitur. Pugillaria noua accepit non dum cæra illita, inde literis in ligno exaratis regis consilium prodit, tabulam deinde, vt mos erat, cæra colliniuit, ne scriptura detecta sibi quid negotij apud viarum custodes exhiberet, eamq; tabellam veluti scripto vacuam domestico seruo perferendam tradidit, verū nulla prius commenti significatione facta, Lacedæmones, cum quid ea perlata sibi vellet, nequirent interpretari, nihil scriptum intuentes, verū rem (vt erat) non frustra factam suspicantes, Cleomenis (vt ego accipio) filia, eademque Leonidæ Gorgo vxori, detracta ē pugillaribus cæra, nuncium accēpere. Ex huiusmodi pugillaribus cæra illitis, in quibus scribi mos erat, literæ ethymon datum Grammatici asseuerant, quod à litura literæ nomen deductum putent, quod à veteribus incæratīs hoc modo tabulis scribi soleret, & scriptum postea deleri. Fuit & alia imperscrutabilis techna barbarico astu digna, cuius Herodotus sub persona Histie authoris meminit. Is imperante Dario in terra Asia non ignobili loco natus, cum in Perside apud regem ageret, & Aristagoræ, vt ab eo deficeret, vellet furtiuo scripto nunciare, veritus, ne si non accuratē nuncium misisset, res prodita maximum sibi periculum afferret, huiusmodi astum comminiscitur. Seruo suo diu oculorum ægritudine laboranti capillum ex capite, tanquam medicari voluisset, deradit, & eius capiti leui atramento literarum formas impressit, quibus id ipsum, quod nunciare in animum induxerat, scrip-

tum erat, secum deinde, donec capilli renascerentur, domi retinet, quod vbi factum est: illum ad Aristagoram dimittit, iubens cum ad eum venisset, illum admoneret, vt quemadmodum ille nuper fecerat, sibi caput deraderet, seruus cū ad Miletum ad Aristagoram venisset, domini iussus memor, Aristagoræ rem significat, ille rem frustra non fore (vt erat) ratus, commissum exequitur, sic nuncium percepit.

CAPVT. XIII.

Furtiuæ literarum notæ, quibus maiores in scribendo vsi sint.

EXPOSITIS ijs, quæ de characteribus, qui sine artificio cerni non possunt, proximum est de ijs verba facere, quæ per se sub visum cadent, alioquin technis impliciti. Sed quoniam hac in re non nullos prisci modos inuenerunt, qui multum à nostri temporis dolis & inuolucris differunt, veterum primum huiusmodi scribendi rationem prosequemur, occultos mox nostri temporis scribendi modos in secundum librum differemus. Maiores itaq; cum res, vel tempus obscuritatem exigeret, varijs in scribendo ambagibus vsi sunt: testes sunt Suetonius & Gellius, qui hac scribendi ratione C. Cæsarem in epistolis ad C. Oppium, Cornelium Balbum, Ciceronem, & cæteros familiares, qui res eius domesticas, vt absentes curabant, vsum esse meminerunt. Occultè scribendi modus hic erat, vt literarum potestas commutaretur, & primas literas quarta quæq; succedens indicaret, quo fiebat, vt scriptum sæpissimè sine coagmentis syllabarum componeretur, ita vt inconditè literas positas putres, inter eos verò interpretandi clandestinum commercium erat: Res exemplo dilucidior fiet. Pro A litera D ponebatur, E pro B, F pro C, & de reliquis in hunc modum, sic in legendo sonus cuiq; suus, & potestas reddebatur, & occultè

cultè scriptum legebatur. Extat de hoc scribendi modo Probi grammatici satis curiosus commentarius, in quo de occulta literarum significatione à C. Cæsare scriptarum pertractatur. Aliter verò literarum potestatem Augustus commutabat, cuius extat scriptum ad filium huiusmodi. Quia innumera incidunt assidue, quæ scribere alterutrum & secreta esse oporteat, habeamus inter nos notas si vis tales, ut quicquid scribendum sit, pro vnaquaq; litera, succedentem scribamus hoc modo, ut pro A ponamus B, & C pro B, & de reliquis in hunc modum, & pro Z duplex A A, ut à nouissima ad primam duplicatam redeamus: hic fuit Augusto scriptum obscurandi modus. Aliter Cicero, (ut aliquibus videtur) qui instar dictionarij librum conscripsit, in quo singulis verbis singulas notas, quibus illa significarentur præfixit, tantaq; erat notarum & verborum copia, ut quæcunq; latino sermone scribi possent, suis notis exprimeretur. Vnde character hic M M V N D V M significabat, hic M M O D V M, hic ij H O M I N E M, & hic I T E M P V S, alius in hunc modum h' S Y L L A B A M, alius verò sic O A C C O M M O D A B A T, huius generis reliqua erant, quæ in eo libro commentus ille fuit, quibus pro exprimendis occultè animi concepta vterentur, nec defuerunt, ex priscis autoribus, qui pro notis verba scriberent.

CAPVT. XIIIIL

Antiquorum scribendi modos nostra tempestate
vanos & inutiles esse.

HÆc prisci commenta ad scriptum obuelandum inueniunt, verum ut de ijs verba faciamus à schythala initium auspicabimur. Quotus igitur quisque nostra tempestate erit, qui maximis & arduis in rebus, quæ desiderant occultari, capitis sui & fortunarum discrimen

in scythale securitatem reponendum tutò existimabit, quin potius à quouis vel minimum curioso id genus scripti artificium censeat facile posse deprehēdi: quis autem rursus nō intelligat, non alia ratione illud, quàm in eū modū, quo scriptū fuit cōpositum, debere interpretari: in ligno verò cum scriberetur circumuolutum non agnoscat, quòd si digitis vel furculo æquatæ crassitudinis complicitur, quis non videat iterum coeuntibus partibus statim facillimè scriptum aperiri? Iam verò quàm vanum in pugillaribus scriptū sit, videamus. Ego quidem meo iudicio existimo in hunc modū molestius esse scribere, quàm cuiquam, qui vel mediocris iudicij sit, latens scriptum indagare, parumq; conferre hanc scribendi rationem nostra ætate fuisse sublatam, vt eo minus occulta fraus prodi possit, siquidem etiam si nulla prisci moris notitia haberetur, certè rem ipsam suspicio detegeret. Sed neq; illud satis tutum esse potest, vt derafis capillis capiti inscribantur literæ, siquidem sudore, cui caput est obnoxium, facile possunt aboleri, quod si acu etiam cutis perforetur, ne hoc quidem satis ad suspensionem sufficiet, si is, qui inscriptionem gerit intercipitur, tum enim diligentissima fit inquisitio, metus & necessitas vigilantiam præstant, nec prius satis sibi factum putant, quàm cuncta penitus, quibus veritas eruatur, exquisierint, nunc pollicitationibus quærantur illicia, nunc minis terror incutitur, quod si hæc parum prosint, supplicij & tormentis res agitur, at si ne hoc quidem prodest, ne interim literæ furtim perferantur, non solum calligæ & soleæ perquiri solent, vestes eximi, & futuræ dissolui, sed ne à vescribus quidem perscrutandis abstineatur, tantum abest, vt illi ab inquisitione intactum caput relinquunt. Sed hætenus de huiusmodi literarum velamento, nunc ad notas, quibus iidem vsi sunt, verba conuertamus, de quibus ne sermo nimis in longum in re ludicra protrahatur, nil est, quod dicam, nisi vanissimas esse, quarq; vel à pueris possint facile agnosci, obseruata enim

characte-

characterum potestate, qui sæpius repetuntur, nemo est quin videat, parum conferre ad scripti obscuritatem characterum potestatem immutari, neq; solum potestatem, sed etiam figuram, siquidem ne latens scriptum mentis inquisitione eruat, parui videtur referre characterem vel barbaricum esse, vel aliam quamuis formam pro characterē depingi, modo compertum sit, quo sermone charta concinnetur, ilque sermo interceptori minimè obscurus existat. Sed ut de Ciceronis inuento loquamur, quis eius laborem in eiusmodi notis perquirendis citra nauscam subibit, ut tot sibi characteres effingat, quot rebus singulis, quæ usu venire possunt, ut singuli aptentur sufficiant, quibus quamuis tuto scribi possit, quomodo tamen paucis diebus, ne dicam horis idem conscius interpretabitur, qui hunc verborum indicem retineat? Abeant igitur cum sua vetustate tam copiosa veterum commenta, nos animi occulta consilia scripto commissuri, nequaquam ijs tutos existimabimus, longe alios astus, longeq; aliam vafritiem hæc ætas videtur exposcere, in qua vel infantes non dum verba balbutire cognouimus, cum subdolæ mentis quardam signa, veluti malitiæ primitias ingerunt, quasi à nutricis vberibus simul cum lacte illam suxisse, ne dicam à matris utero contraxisse videantur, quare in usum, qui velint hæc admittant, nos certè sicubi res occultissimas necessario latebras exposcit, pro rerum occasione, illis nequaquam vitæ & fortunarum discrimen committendum ducimus, nisi res minoris esse videatur, ut in re occultanda nimis laboremus, cuiusmodi igitur ad hæc astus ætas nostra protulerit, nunc in medium profectum.

CAPVT XV.

Furtiuas literarum notas fieri, quæ cerni non possunt, tum earum ratio & vsus.

DIXIMVS, quæ ad scriptum sic operiendum, vt locus, in quo facta sit inscriptio, scriptum occultet, commenta priscorum ætas induxit, nunc inuisibiles scribendi modos, quos eorū vice nostra solertius indagauit videamus. Scribendi modum inuisibilem nuncupamus, quod nisi ratio adhibeatur, qua scriptum indicetur, characteres inuentis omnino visum effugient, ita vt is, cui scriptum destinatur, notas exponendi modum ab eo, qui scripsit præcognitum habere oporteat. Porro hoc scripti genere, quoniam multum habet obscuritatis, in maximi momenti rebus, quas non parum intersit occultari, potius quàm quouis alio vti expediet, præsertim si sub eo scripti etiam perplexitas occultetur, quare ne quid omissum videatur, quod ad præsentem materiam possit pertinere, ea de re aliquot modos præscribemus, quos è nostris naturalis Magiæ antea exprimento comprobatos, huc transtulimus, nihil enim ibi commissum est, quod verum antea non indicasset euentus, quos repetere hoc loco non inopportunum videtur, quorum quamuis aliqui etiam lippis & tonsoribus noti sint, eos tamen exigente materia non præteribimus. Fiunt itaq; literæ, quæ interdum delitescant, noctu verò luminis abscessu vel tenebris conspicuæ fiant, quarum scribendarum ratio est huiusmodi: Nitedulæ capiantur, ex quibus humor stillatorijs vasis accuratius extrahatur, quemadmodum in Magia docuimus, tum ea ex aqua graphicè supra chartam notæ exarentur, qua in re si seduli fuerimus, nequaquam interdum characteres apparebunt, noctu verò igneo colore nitentes videbuntur. Alij verò secus salicis corruptum aqua lignum distillant,

distillant, & extracto liquore characteres describunt: licet hic scribendi modus à subtilitate potius, quàm à facilitate & vtilitate commendandus sit, neque enim sine fastidio sic res perfici potest, & facile fit, vt opus laborem frustretur, nam si ab intercipiente igni exponitur, statim scriptum detegitur. Possumus verò aliter consequi, vt in alba charta, aliaue corporis parte inscriptæ notæ delitescant, & cum opus fuerit detegantur: Super brachium vel dorsum, aliudue membrum aceto vel vrina clanculum fiat inscriptio, eaquæ exiccetur, vt ne vestigia quidem appareant: Vt verò scriptum exponatur, fuligo vel combusta papyrus exteratur, sic enim literæ internitebunt. Vel aliter si adipe vel sepo, alioque pingui, vel gummi delineentur notæ, & carbonis inde, vel combustæ chartæ pollis inspergatur, vt detegat. Hoc fortasse astu (vt Polyœnus græcus ait) Attilus victimæ inscriptione impressa vsus est, hic enim vt suos milites ad fortiter agendum cum Gallis hostibus, qui multo plures erant, impelleret, non parum referre arbitratus, si eorum animis indubitata victoriæ fiduciam proponeret, ludicram rem, alioquin vtilem, huiusmodi cum sacrificacuro vate comminiscitur. Ante conflictus diem victoriam parat, tum Sudinus vates sacra faciens, deos precatus libat, & victimam dissecat, at Rex contrito gummi in dextram manum inscribit REGIS VICTORIA, inscriptionem hanc à dextris ad sinistra producens, cumque viscera extrahentur, manum in calidiorem ac fungosum locum supponit, abstergitque inscriptionem. Sed vates reliquas partes percurrrens, & sua munera obiens, conuertit particulam, qua inscriptio continebatur huiusmodi, Regis victoria, hæc res vulgata ingenti cum militum gaudio, plausuque excepta est, vt alacriores, promptioresque ad pugnam animos indicarent, sic quasi non dubiæ spe victoriæ adducti, ac pollicito numine freti,

ti, acriter pugnantes Gallos superarunt. Sed ad rem redeamus. Id etiam præstabit lac ficulneum, si eo alba charta describatur, & postmodum ab amico scriptum carbonis polline insperso confricetur, & detergatur: fit enim ut literæ statim nigrescant. Ad id etiam confert (ut Plinius refert) tithymali lac ad designandas notas, & super illud inspersus cinis ad detegendas, eoque modo multi, ut ille testatur, adulteras alloqui maluerunt, quam codicillis. Confirmat hoc Ovidius ad-mouens in arte amandi puellam, quemadmodum cum amantibus tutò per scriptum colloquatur.

Tuta quoque est, fallitque oculos è lacte recenti

Littera, carbonis puluere tange, leges.

Fallet & humidili, quæ fiet acumine lini,

Et feret occultas pura tabella notas.

Literæ autem, quæ igne conspicuæ fiunt, quamuis ferè vulgatum sit, quemadmodum efficiantur, earum tamen ratione hic tradere non videtur absurdum. Epistola ab eius rei, quæ scribitur, suspitione prorsus aliena sumatur, tum ommissis spacijs minimè necessarijs, literæ, syllabæ, & dictiones opportunè humenti succo citrij, vel medici mali, vel capræ, vel omnium ferè acrium succo iterum declineantur, nam siccato humore inconspicuæ fiunt, & eæ tantum, quas solum atramentum delineauit, apparebunt, cæteræ delitescunt, ita, ut qui legat tabellam, inutiliter scriptam & vanam opinetur: at si pagina igni admota incaluerit, literarum rursus lineamenta clarissime indicabit. Est & salis genus, quod ammoniacum vocant, hoc contusum, & aquæ immixtum literas quidem scribenti albas reddit, quæque cum papyro colore vix inter-noscantur: verum si admoveantur igni, nigræ apparebunt. Succus autem ceraforum si calamo adhibeatur, viridi colore, si cyclamino, ruffo literas designabit: sic varij fructuum succi, varios quoque igne colores indicabunt. Hac ratione acceptis, remissisque amatorijs tabellis, puellæ amantes sæpe paren-

parentum custodiam frustrantur. Fiunt quoq; characteres, qui non nisi combusta papyro interniteant: Modus talis est: Literæ gummi, vel quouis salis genere, vel calce in papyro producantur, quæ cum per ignem apparere nequeant, combusta denigrataque statim papyro characteres albicant. Fieri quoq; possunt literæ, quæ nisi charta aquis mergatur, legi non possint, eas delineandi modus talis est: Alumen aqua dissoluitur, eoque dissoluto characteres describuntur, qui cum siccescunt, conspici desinunt, ut verò legi possint, charta aquis immergitur, sic immersa characteres conspicuos reddit. Idem etiam aliter fit: In vitreis Chymistarum vasis è calcantho humor distillatur, eoque in papyro characteres formantur, & sic fallent intuitum: Ut verò cerni possint in omphacitis gallæ aquam charta, vel in vinum, in quo ea inferuerit, mergitur. Ut verò alibi magis quàm in charta scribi possit, hoc modo scriptum fiet, quod lactis candorem imitabitur: Lithargiris primo teritur, tritus in fictile, vbi sit aqua aceto commixta immittitur, & decoquitur, & per colum traicitur, mox seruatur, tum in limonis citrigeri succo in lapide, vel aliqua corporis parte, vel alibi exarantur notæ, illæ siccato humore minime apparebunt, sed ut legi possint, ea lithargiri aqua madefactæ, conspicientur lactis candorem imitari. Potest etiam epistola hoc modo concinnari, ut ea, quæ volumus latere medijs interuersus, qui cernuntur spacijs scripta delitescant, cumque opus sit, aboletis, quæ prius apparebant, cerni possint: Modus hic erit: Stillatio calcanthi liquore (vel affusa in illud feruenti aqua, dum illud solutum fatiscat) super papyrum arcana literarum lineamenta designentur, cum arefactæ sint, illicò celantur, cæterum ut inane scriptum deleatur, hac ratione fiet. Combusta palea, vel salicis carbonēs super porphyreticum marmor triturentur, tum omphacite galla in alba vino decoquatur, sicque eo humore in spongiam attracto, vernaculus color ater obliteratus delitescet,

delitescet, pristinus verò, qui delituerat, refricatus apparebit. Fiet idem, si commune atramentum tantum aqua diluatur, quantum illa occultandis literarum lineamentis satis sit, eoque modo totum id, quod volumus latere, describatur, tum atramentum ex carbonis, salicis, vel paleę combustę poline paretur, eoque super albicans scriptum inania, quę velimus describantur, huiusmodi atramentum parum aut nihil à vero differt colore: cæterum vt arcanum scriptum legi possit, vino in eadem galla decocto, spongia pagina detergitur, sic quod prius apparebat scriptum, delitescet, quod verò cerni non poterat, indicabitur. Verum si libuerit characteres sic designare, vt nisi lumen vel syderis vel candelę interponatur, cerni non possint, in hunc modum fiet: Cerussa aliusuè color gummi liquefacto immiscebitur, ex eaque immixtione materia chartę concolor parabitur, vt nihil ab ea discernatur, tum qui nuncium sit excepturus, charta oculis & lumini interposita, subobscuras characterum formulas cōspiciet: fit enim ratione optices, vt ea materia parum densa, dum opposita externo lumini, impedit, quo minus vltiores radij ad intuitum nostrum perueniant, conspicuam nobis lineamentorum vmbra efficiat. Fieri etiam potest, vt nigra charta albos characteres conspicuos reddat: Ratio est hæc: Oui luteum albumenque commiscetur, vt instar scriptorij atramenti liquecat, eo liquore literarum figurę in papyro protrahuntur & exiccantur, tum super exiccata chartam color ater inducitur, eaque iterum exiccata mittitur, verum vt literę conspici possint, lato ferro chartę superficies eraditur, sic enim fiet, vt sublato inde atramento, vbiliterę erant, earum albi coloris signa conspiciantur. Maximè quoque tutum fuerit ouo literas inferibere, quod sua non carebit fallacia: Alumen ex galla tunduntur, pollis aceto immiscetur, donec atramenti instar liquecat, hoc modo parato liquore characteres super oui cortice designantur, & exiccantur:

exiccantur: inde muræ vel acri aceto imponitur illud, ubi cum quadriduum permanferit, postmodum eximitur, & exiccatur, ad amicum mittitur, tunc enim literæ amplius foris non apparent: Vt verò is scriptum legat, igni illud admouebit, & tostum emundabit, sic intus characterum signa conspiciet. Fit idem alia ratione: Cæra ouum circumlinitur, in eaquæ stylo ferreo literæ delineantur ad corticem, tum humore ex aceto, & gallis comparato fatiscences rimæ complentur, & exiccantur: per diem subinde ouum in aceto seruatur, mox ablata cæra ad conscium mittitur, at ille eo decocto & mundato, in peruiio cortice & duro albumini impressos characteres inueniet. Sed quoniam ea, quæ obscuras characterum notas præcedere visa sunt, ad iustam metam produximus: proximum est, vt hoc clauso volumine, instantia, quæ nostri muneris magis propria sunt, secundo libro prosequamur.

FINIS PRIMI LIBRI.

G 2

IOAN. BAPTISTÆ PORTÆ
NEAPOLITANI DE FVRTIVIS
LITTERARVM NOTIS.

LIBER SECVNDVS.

PROEMIVM.

QUOD olim notæ & quorsum a maioribus earum vsus inductus sit, primo volumine indicauimus. Proximum nunc est occultè scribendi, ijsque vtendi modos: vt tuto epistolis arcana committantur, tum ne illæ intercipientur prosequamur. Huius voluminis materiam quatuor in partes diuidemus, eos primùm modos, qui artificiosa legentes simulatione deludent indicabimus: notarum deinde inuolucra, quæ non nisi magno cum labore interpretari possint suggere-
mus: mox ea prosequemur, quæ tanta doli perplexitate inuoluuntur, vt ne Oedipi quidem conatus non frustrentur: tum ad ea procedemus, quæ non modo peruestigari nequeant, verùm etiam nullam doli, aut rei sub adulterinis literis contentæ, suspicionem relinquunt: sed vt alterius propositi scriptum negligendum præbeant. Verùm dicet aliquis, quorsum in re tam friuola tantum laboris impendium? quotus enim quisque tam rudis & obesi ingenij erit, qui in his componendis, postquam huic negotio aliquandiu operam dederit, peritus nõ euadat, vt ad effingendos id genus nouos & diuersos scribendi modos sine magistro facile idoneus non existat? qui præterea tam multi esse poterunt, vt ijs, neque volumina capiendis, neque quisque percensendis satis esse videatur? Non diffiteor nouas posse horum characterum figuras ex arbitrio quemlibet confingere, verùm non omnes eiusmodi
erunt,

erunt, vt & scribenti & interpretanti nauseam non pariant, at qui nos eos modos tradere conati sumus, quorum præter multiplices literarum characteres in omni ferè scribendi ratione, cum facilis erit vsus, tum verò facilius exemplum habentibus ad percipiendum interpretatio, eo enim penitus sublato, omnino perdifficile erit, vt scriptum legi possit nullo planè modo videatur. Sed quoniam innumeris penè modis hæ scribendi rationes possunt variari, nos ex ijs aliquas, quæ insigniores visæ sunt, attigisse satis erit, ad quarum exemplaria quiuis nouas & præstantiores poterit comminisci. Sed ne longius sermo protrahatur, ad eas præceptiones oportu-
num fuerit accedere.

CAPVT. I.

Quid sit furtiuus literarum notis scribere.

NIL aliud furtiuus literarum notis animi sensa committere appellamus (quod in hoc volumine præcipuum intendimus) quàm eo scribendi uti artificio, ut quod per epistolam nunciare velimus, ita occultemus, ut non alia ratione, quàm ea, quæ à nobis inducta est possit interpretari, quo fit, ut huiusmodi scriptum nemini nisi amico, cui res nostras percipi volumus, facilè cognoscatur. Huius verò artificij tria potissimum sunt genera, tria enim præcipuè accidunt literæ, ordo, figura, & potestas: quare alia scribendi ratio ordinis permutatione obscuratur, ut si **R O M A** pro eo quod est **A M O R** scribatur. Alia figuræ commutatione, ut si pro formis nostrarum literarum quiduis aliud ex arbitrio depingatur, & sua quæque literæ potestas forma exprimatur. In hunc modum Esdras scriba & iuris peritus (ut Hieronymus in libri Regum præfatione testatur) cum eum librum scriberet, in quo leges continebantur, nouis characteribus vsus est, qui postea à Iudæis vsu recepti, omnibus temporum successione per-

spicui facti sunt, vt non alius apud Hebræos characteris vsus etiamnum perduret, quàm eorum, qui tunc nuper reperi, erant obscuri. Alia permutata figurarum potestate obscurior redditur, vt si pro vna Tyriorum litera, alia Palamedis, & pro Palamedis vna Simonidis Melici pariter alia reponatur, vel ex aduerso: Nam si veterum monumentis fides habenda est, Tyrij apud Græcos literas induxerūt numero sexdecim, post hunc Palamedes quatuor, demum Simonides totidem adiūxisse traditur, ita vt omnes quatuor & viginti numerum absoluant. Hæc sunt præcipua occultè scribendi genera, verùm ex ijs multæ species emanant, quæ pro diuersa eorum compositione variantur, nam & ordinis transpositio, figuræ forma, & potestatis functio multiplex esse potest, & ea simul posita diuersissimam obscurandi scripti perplexitatem efficiunt, vnde tam multa, diuersaque esse possunt genera, quàm varia excogitantium in omni tempore ingenia. Sed hæc suis locis inter legendum fient clariora, quare velle hic ea percensere, absurdum esse existimo. Nunc ad reliqua transcamus.

CAPVT. II.

Quod per literarum transpositionem occultè scribi possit.

VT igitur ad occultè scribendi modos accedamus, ratio poscit, vt ab ordinis transpositione, & in hoc genere à simplicissimis & scriptu facillimis exordiamur, initijs enim simpliciora magis conuenire videntur, taliq̃ue ordine omnes ad disciplinas commodius prouehimur, vt primum cognitu facilia, mox aliquanto difficiliora, & minus simplicia discamus. Quare inter cæteros talis scripturæ modos, qui ab huius rei non ignaris circumferuntur, hic primum occurrit, qui eo artificio contegitur, vt literæ certo ordine seruatæ, in scripto transponantur. Huius generis duplex ratio

ratio esse potest, altera erit, quæ suspicione prorsus carere videbitur, altera, quæ licet suspensionem afferat, se tamen sua obscuritate tuebitur, nisi nimis curiosus interceptor, obseruato literarum ordine, quomodo literarum nexus transferatur deprehendat. Prioris modi ratio hæc est. Proposito primum vestræ sententiæ exemplo, vt tutius scribatur, duæ statim lineæ capiantur, in quibus literæ collocentur, prima tum litera in superiori versu, proxima in inferiori, rursus tertia in superiori, quarta item in inferiori alternatis vicibus reponatur, quoad tota spacia literis compleantur, mox ijs perfectis binæ aliæ sumantur lineæ, quæ pari modo literis occupentur, donec totus sensus expleatur, quo fiet, vt binæ extremæ lineæ aliquando ambæ dimidiatæ remaneant. Hæc sententia notata primum nostris characteribus subiiciatur exemplo.

TVI PRIDEM ARDENTISSIMO AMORE INCENSVS SVM, VERVM SIGNIFICATIONEM ADHVC NULLAM DEDI, HABITA RATIONE VERECUNDIÆ TVÆ, ET PARENTVM, QVARE NISI AMANTIS VBVVENTVM SIT, TVA VICTVS SÆVITIA COGAR VITAM DIMITTERE.

Hæc verba si ad eam formam scripto committenda sint, transposito literarum ordine tale scriptum indicabit.

t i r d m r e t s i o m r i c n u s m, e u s g i i a i n m d u n
u p i c a d n i s m a o e n e s s u u r m i n f c t o e a h c u
l a d d h b t r t o c c e u d æ u e p r n u q a e i m n i u u
l m e i, a i a a i n u r c n i t æ, t a e t m, u r n s a a t s b e
n u s t, u u c u s u t a o a u t m i i t r
t m i t a i t s æ i i c g r i a d m t e e.

Sed perplexius & inuolutum magis scriptum erit, si numerus versuum adhuc duplicabitur, vt quatuor primum lineis constitutis, literæ eo ordine collocentur, vt prima primi
versus

versus initio, proxima quarti, tertia in fine primi, quarta in fine postremi, quinta deinde initio secundi versus, sexta initio tertij, septima in calce secundi, octaua demum in calce tertij disponatur, & idem postmodum ordo seruetur, vt subiecto exemplo res clarius suggeretur.

tmsruùimlhteunennui iueuobadassiiri
reocmg iudtedpq iustumaræerdnnienmt
inaeunoceauia uabitearetrai uefrsoie
uase sm calai cætnttmssmtnnimhtiumndp
usomr i auu
ctui tt au
t i i t eacs
aægemrii

Sic variata semper literarum transpositione, complures inuolutos scribendi modos nanciscemur, quos poterit quisq; suo more inducere, nobis enim hæc attingere videtur satis. Fiet etiam aliter, vt eæ literæ in principio & medio tantum designato ordine, vel principio & fine tantum, vel in principio medio & fine simul collocentur: non tamen facile erit ad hoc significantes semper dictiones suppetere, atqui quoties id commodè fieri non poterit, nō ab re erit, tale scriptum componere, vt nullum verbum, quod aliquid significet contineat, vt alienus interpret ignoti idiomatis opinione ambiguus teneatur, quod & si suspicione non carebit, artificij tamen nequaquam admonebitur, præsertim si epistola græci, vel barbari alicuius sermonis, cuius cognitio interceptori futura non sit, sonum imitetur. Exemplum subscripti thematis subijciam, vbi significantes literæ in initio, medio, & fine collocantur.

CVM DIVITIJS INTER NEAPOLITANOS ET
HOSTES PVGNATVM ESSET, SPE OMNI SE
ABDICARE COACTI, RETRO ABIERVNT.

Cheurim

Cheurim drifu trafiberu sin thimelior nieba perosil iutla nos
eliteteblah orset erisp, vlogeon, astiu mes ssett stepole olmin
irfilesonimie asbid ica, rec ostaric tir estur oab imenr vrnot.

CAPVT. III.

Occulta literarum transpositione aliter sine suspitione
interpretem deludi posse.

PROXIMUM nunc est alios occultos scribendi modos,
qui quodam verborum velamento obducti, interpretem
artificiosa simulatione deludent, quod ad hanc partem
videtur spectare prosequamur. Huiusmodi sunt lepida non
nulla epigrammata, aliaque poetarum carmina, quæ lecto-
res dulci quodam artificio deludunt, quæ ne quid præte-
ream, quod ad rem facere posse videatur apponam: nam &
hæc suum dolum habent, vt cum amicis liceat suauiter inter-
dum sic iocari, & interpretem velata verborum imagine am-
biguum detinere, quod iucunda vrbinitate non carebit. Ad
hanc rem nullæ afferri certę præceptiones possunt, sed autho-
rum exempla satis erit afferre, vt si quis in hanc formam lu-
dere velit, ea imitetur, potest enim sibi quisq; multiplicem sic
iocandi rationem ex arbitrio confingere. In hunc modum a-
micus ad amicum scribendo iocatur.

En tibi mitto caput Veneris, ventremque diAnæ

Latronis caput, & posteriora canE.

Quibus versibus salutationem mitti significatur per verbum
V A L E, cuius scribendi literæ primæ, mediæ, & vlti-
mæ in dictionibus Veneris, diAnæ, Latronis, & canE requi-
runtur. Est & nonnullorum labor huiusmodi versuum ca-
pitibus literas præfigere; quæ sententiam absoluant. Talia
sunt Erytræ Sybillæ, quæ græcè de venturo Christo cir-
cumferuntur carmina, quorum sententiæ latinè, ijsdem nume-

H

ris

ris ea ratione seruata, vtcunque fieri poterit, sic expressa est.

„ Iudicij signum tellus sudore madescet,
 „ E cœlo rex adueniet per sæcla futurus,
 „ Scilicet in carne præsens, vt iudicet orbem.
 „ Vnde Deum cernent incredulus atq; fidelis,
 „ Celsum cum sanctis, æui iam termino in ipso.
 „ Sic animæ cum carne aderunt, quas iudicet ipse,
 „ Cum iacet incultus densis in vepribus orbis.
 „ Reijcient simulachra viri, cunctam quoq; gazam,
 „ Exuret terras ignis, pontumque polumque,
 „ Inquirens tetri portas effringet Auerni.
 „ Sanctorum sedes, cunctæ lux libera carni
 „ Tradetur: fontes æterna flamma cremabit,
 „ Occultos actus retegens, tum quisq; loquetur
 „ Secreta, atq; Deus referabit pectora luci.
 „ Tunc erit & luctus, stridebunt dentibus omnes,
 „ Eripitur solis iubar, & chorus interit astris:
 „ Soluetur cœlum, lunaris splendor obibit,
 „ Deijciet colles, valles extollet ab imo.
 „ Non erit in rebus hominum sublime, vel altum;
 „ Iam æquantur campis montes, & cærule ponti,
 „ Omnia cessabunt, tellus confracta peribit.
 „ Sic pariter fontes torrentur, fluminaque igni
 „ Et tuba tunc sonitum tristem demictet ab alto.
 „ Orbe gemens facinus miserum, variosque labores,
 „ Tartareumque Chaos monstrabit terra dehiscens.
 „ Et coram hoc Domino Reges sistentur ad vnum.
 „ Recidet è cœlo ignisq; & sulphuris amnis.

Hos versus Augustinus in libris de ciuitate Dei scriptos reliquit, quos à Flactiano clarissimo viro grecè scriptos se accepisse tradit, in quorum capitibus ordinata singularum literarū serie

serie hæc verba legebantur, *ἰησους χριστος θεου υἱος σωτηρ*, quod latine est IESVS CHRISTVS DEI FILIVS SERVATOR. Verùm in ijs latine vtcunq; redditis, hac de causa (vt Augustinus inquit) non potuit bene is sensus occurrere, quod in græco versu v initio dictionis posita, in latino seruari nequiuit, nulla est enim latina dictio, quæ à tali litera inciperet, & sententiæ congrueret, pari modo de cætero ad hanc rem peccatum est. Horum quoq; verborum græcè primæ literæ coniunctæ *ἰησους* efficiunt, id est PISCIS, quo nomine mysticè Christus interpretatur, qui in huius mortalitatis abyssu, velut in aquarum profunditate, viuus, hoc est expers peccati esse potuit. Iocatur pari modo Plautus in argumentorum versibus, dum comœdiarum titulum in eam rationem sic exprimit AMPHITRVO.

- „ Amore captus Alcumenæ Iupiter.
- „ Mutauit sese in formam eius coniugis,
- „ Pro patria Amphitrio dum certat cum hostibus,
- „ Habitu Mercurius ei subseruit Sosia,
- „ Is aduenientis seruom, & dominum frustra habet,
- „ Turbas vxericiet Amphitrio, atq; inuicem
- „ Raptant pro mœchis, Blepharo captus arbitrer,
- „ Vter sit, non quit Amphitruo decernere,
- „ Omnem rem noscunt, geminos Alcumena enitur.

In hunc modū itaq; literis furtim ingestis sensus occultatur. Possunt & alio modo scripti literæ occultari, vt per initia dictionum dispergantur, quare totidem dictiones esse, quot literas necesse erit, eæ tamen quò magis rem seriam videbuntur innuere, eo minus suspicionis habebunt, vt quando hic scribendi modus facili interpretationi est obnoxius, simulatione muniatur. Huiusmodi erit, si mulier amanti CAVE A FRATRE significatura sic scribit.

Carmina autem Vergilij erūt à Francisco recitata ante tuum Regem Eusebium.

Possunt & in eum modum deligi verba, quæ oportunas scripti literas non primas, sed postremas, vel medias, semper tamen vnico seruato ordine ex arbitrio contineant. Aliter Priapus, qui simili ferè verborum ambage sententiā nō literis sed syllabis celādo, sic in fures PÆDICARE se velle minans iocatur.

PEnelopes primam, DIdonis prima sequatur,

Et primam CAni, syllaba prima REmi.

Quodque fit ex illis mihi tu deprensus in horto

Fur dabis, hac poena culpa luenda tua est.

Est alius scribendi modus, vt cum perlegeris te laudari, vel ritè ominari, easdem deinde dictiones si præposterè leges, contrarium percipies sensum. Adsunt cuiusdam versus.

Sors mala, non mala mens, fatum, non crimina vitæ,

Visere iusserunt te loca Thesiphones.

Supplicio tibi sit facilis, nec verberè multo

Tundere compellat te Dea Thesiphone.

Si autem conuersis dictionibus leges, dicet.

Thesiphone Dea te compellat tundere multo

Verberè, nec facilis sit tibi supplicio.

Thesiphones loca te iusserunt visere vitæ

Crimina, non fatum, mens mala, non mala sors.

Suppetunt in hanc rem plura exempla, quæ ne prolixior sim, prætermittam. Sunt & alia transponendi genera, quæ quoniam obscuriora, & sine suspitione videntur, ea suis locis quemadmodum polliciti sumus, indicabimus.

CAPVT. IIII.

De furtiuus characterum notis effingendis.

DIxiMVS de ijs scribendi modis, qui ordinis transpositione interpretem artificiose deludunt, quod ad primum membrum partitionis nostræ pertinere videbatur.

Proximum

Proximum est iam illos prosequamur, qui non nisi maximo cum labore possunt interpretari. Verum antequam de illis verba faciamus, non absurdum erit (tametsi id nemini difficile fortasse videatur) componendi, & scribendi huiusmodi characterum notas rationem tradere, quod non tantum efficiam, quia existimem id aliter difficile futurum, quantum vt demonstrem ad reliquas notas recte effingendas hæc ipsa, quæ nunc tradimus præcipuè desiderari, vt quod de vno characterum modo præscribimus, id & de cæteris perscriptum intelligatur. Quare exemplum in hoc simplici tantum scribendi modo præposuisse satis erit. Scribendi itaq; ratio quatuor in rebus præcipuè videtur consistere, figura, contextu, proportionem, & facilitate, de quibus singulatim suo ordine dicemus. Sed primum de characterum figuris, & lineamentorum ductibus dicamus. A itaq; potestatem, si velimus occulta characteris figura exprimere, maiusculum græcum theta figurabitur in hunc modum Θ , B talis character demonstrabit. Recta fiet linea, è cuius capite alia transuersa in dextrum producat, & inferiori dimidiato minor sit, vel paulo minor, ita vt gamma inuersum videatur Υ , C huiusmodi erit, vt Z nostrum maiusculum inuersum imitetur, hoc tamen discrimen erit, quod huic quarta linea, quemadmodum prima ducta, tertiæ cohærebit Σ . D character diuaticatis cruribus, in fastigio coniunctis depictus demonstrabit, ita vt græcæ literæ lamdæ similis sit: in cuius capite recta linea sursum ducatur, quæ suâ longitudine corpori characteris adæquetur sic Λ . E duabus lineis transuersis, & in summa coniunctis, quarum altera sinistra crassior, altera paulo subtilior sit, tali figura Δ exprimeretur. F proximus character inuersus, vt superius lineæ hiatum habeant, & inferius coniungantur, designabit hoc modo V. Pro G iustæ rotunditatis circulus describetur sic O. In aspirationis locum recta linea, quæ proximam figuram æqualiter pertranseat, designabitur,

gnabitur, & supernè & infernè excedat, & à tumore æqualiter vtrinque difiungantur hoc pacto *. Pro I duæ lineæ in longum ductæ, quarum capita alia transfuerfa coniungat, vt nihil excedat, & longitudo latitudine duplo maior fit, vt feruetur characteris decus, depingetur sic J . L linea recta in cuius calce alia transfuerfa in dextrum ducatur, vicem supplebit: sed inferior linea, quemadmodum in reliquis characteribus dictum est, superiori dimidiato minor fit L . M columna, è cuius medio duæ lineæ in dextrum producantur, quarum altera deorsum, altera sursum feratur, demonstrabit hoc modo M . N munus talis figura explebit. Recta linea depingatur è cuius pede alia transfuerfa in dextrum à sinistro ducatur vt T inuersum esse videatur N . O nostrum C inuersum exprimet O . P proxima figura duplicata indicabit, ita tamen, vt alterius sagittium alterius calcem comprehendat in hanc formam P . Q græca litera delta instar triangularis formæ designabit Q . Pro R nostri S inuersi figura depingetur R . Pro S nostrum D inuersum designabitur sic S . T omega græcum inuersum demonstrabit hoc modo T . Pro V recta linea in longum ducta depingetur, è cuius medio spacio aliæ duæ vtrinq; æqualiter hiantes in calce producantur huiusmodi V . Pro X recta linea depingetur, è cuius fastigio altera transfuerfa in sinistrum producat in hanc formam X . Z inuersa figura, quam I diximus indicari munere fungetur in hunc modum Z . Hæc sunt quæ de literarum figurâ dicenda videbantur: Proximum est, vt de cõtextu agamus, neq; enim parum refert literarum contextum obseruari, vt in eadem dictione, quæ nexum desiderant, simul connectantur: Huiusmodi contextus, siue nexus, ne ignoretur, id apud nos debet intelligi, quod est vnius literæ finis cum alterius initio societas. In hunc modum erit si A cum V iungere velimus, N sic enim seruabitur rectè contextus, eodem modo T cum I hoc exemplo TI socia-

fociabitur, ita vt vnus literæ pars alterius initio detrahatur, modo id non incommode fiat. Poteſt & aliter nexus eſſe, nempe vt literarum conſinia tangantur, ſic pro duobis his N D . fiet contextus huiusmodi ND Quæ nexum & contextum amant, omnes characteres erunt, præter hos quatuor O O O O . Literarum proportio in figurarum partibus, prominentijs, & interuallis poſita eſt. Partes figurarum æqua diſpoſitione & craſſitudine decentes eſſe debent. Prominentiæ in longitudine, quæ ſurſum & deorſum producuntur, excedens corpus literæ conſiſtunt, exceſſus hic corporis quantitatem debet æquare. Interualla conſiderantur in literarum & dictionum inter ſe diſtantijs, vt elementum ab elemento literæ interpoſitione, verbum à verbo o literæ magnitudine iungantur. Facilitas in characteribus debet eſſe, vt eorum formæ ſimpliciſſimæ ſint, ne nimia lineamentorum figuratiōe moleſtiam ſcribenti afferant. Quod ſi initio nouorum characterum figuratio ſcribenti videbitur moleſta, parua conſuetudine facilitas comparabitur. Hæc in omnibus characterum figuris decenter ſeruanda ſunt, quæ potuiſſem omittere, niſi aliquid, quod ad ſcribendi exactam rationem ſpectat, prætermiſſum eſſe videretur.

C A P V T V.

De simplici furtiuarum literarum modo.

VT igitur ad scribendi modos veniamus, in quibus figuræ permutantur, non immerito videtur initium hic etiam à simplicibus id genus scribendi modis, & facillimis sumi debere: tum vt discitentibus, & adhuc rudibus in hac re ingenijs commodius consulatur, tum etiam vt inde auspicemur, vnde reliqua huiusmodi inuenta quodammodo videntur prouenire. Huius nominis ratio, quod simplicem hunc scribendi modum

modum appellem, ne illud temere videatur induxisse, vnde ducta est apparet, quod sic etiamnum rudes & in hac scribendi ratione parum exercitati scribere consueſcant, ijque scribendi modi inter id genus reliquos omnium primi occurrere ſolent. Vel aliter adhuc ſimplices dicuntur, quia ocioſarum, & inutilem literarum, vel dolorum poſitione defraudantur, nec fuco vel fallacijs conteguntur. Hæc occulta ſcribendi ratio eſt huiusmodi. Totius primum ſcripti ſententia decernitur: mox furui omnes primorum elementorum characteres, quibus ſimplex ſcriptum occultemus, ſtatuuntur, vt ſua cuique literæ nota ſubſtituatur, tum ijs ſuppoſitijs ſubſtitutis, pro proprijs admittantur, donec totum id quod velimus, in hunc modum perſcribatur. Res quamuis perſpicua ſit ex ſe, exemplo tamen clarijs indicabitur. Hæc itaq; verba ſtatuantur ea ſcripturæ ratione contegenda.

POST MEDIAM NOCTEM HOSTES AGGREDI-
MINI, ET INITE BELLVM, QVIA HODIE DVX
BELLIGERANDO FORTITER CECIDIT, ECCE
DEPOPVLABITVR VRBS, ET BELLI FINIS
ERIT.

3DCU KXPTOKCTKXK ΦC
DUAD OOOZMPTT, LV
PTPUA TLTK, ΔXPOΦ
MVA TE TLPOZOTLZ
VZSU PUAZ SZMPTUZZV
WZCZK IOPTUKZ XZTD LV
TLTPTVPTPTAZPTU.

CAPVT. VI.

De dolis & fallacijs, quibus hæc scribendi ratio munia-
tur, vt scriptum difficilius interpretetur.

QUOMODO ab ijs occultè scribi mos sit, qui parum se
adhuc in excogitandis hisce notis exercuerint, dictum
est, sequitur vt non nihil de fallacijs; quibus tale scrip-
tum potest implicari, vt tutius scribi possit, & sæpè interpre-
tum conatus irritetur disseramus. Sed quia tales astus plures
ferè esse possunt, quàm vt numero comprehendantur: nos
aliquot ex his præcipuos attingemus, vt ijs propositis alio-
rum ingenis nouos perquirendi ansam præbeamus. Ex his
itaq; primum hoc artificio vtuntur magnates & eorum no-
tarij, qui epistolas exarant, vt simplices has notas tenebris
offundant, quominus inuestigentur, nullis nanq; interuallis
diçtiones distinguunt, sed perpetuo contextu diçtiones pro-
ducunt, vt verborum fines & initia non nisi magno cum la-
bore dirimantur, quæ res scriptum magis obscurare videtur.
Verùm hunc scribendi modum iccirco coniunctum, & con-
tinuum appellamus, quod scriptum coniunctim, & continuè
in chartæ lauitudine procedit, vt tali patet exemplo.

PERDITA SVNT BONA, MINDARVS INTERIIT,
VRBS STRATA HVMI EST, FSVRIVNT TOT,
QVOT SVPERFVERE VIVI PRÆTEREA QVÆ
AGENDA SVNT CONSVLITO.

QVOT SVPERFVERE VIVI PRÆTEREA QVÆ
AGENDA SVNT CONSVLITO.
VRBS STRATA HVMI EST, FSVRIVNT TOT,
PERDITA SVNT BONA, MINDARVS INTERIIT,
QVOT SVPERFVERE VIVI PRÆTEREA QVÆ
AGENDA SVNT CONSVLITO.

interpres verbum ab ociosis literis auspicetur, & in easdem
 positas terminet. Ad hæc additur, quod interpres plurium li-
 terarum scripti, quàm in alphabeto sunt, opinione decipia-
 tur, possunt & aliæ causæ esse, quas omittimus. His itaque ra-
 tionibus sic potest scriptum implicari, vt nō maximam inter-
 preti, vel non parum in hac arte exercitato interdum difficul-
 tatem pariat, huius traditionis hoc erit exemplum.

30 U X A P O X B I C S U A K F
 D U A D O E O Z A P T P L P A U E
 P L P U A T A I K S Δ A P O F
 A P A X A G X T A I P O V O T A C
 V O Z U P U A Z I Σ A S P A P U A A F S
 Σ I A F A Z O Z A I O T P U X Z A Z T D
 H U S T A I P V P L P D A Z P U H

Ad hæc literarū, quibus carere possumus detractio accedit,
 huiusmodi literæ sunt Q X Z Y, sine quibus quidlibet etiam
 commodè scribi potest. Pro Q ponatur C V, pro X primæ li-
 teræ, quarum loco illa inducta est, assumantur C & S. Simili-
 ter pro Z duplici SS scribatur, pro Y nostrū I reponatur. Sunt
 & aliæ literæ, quas data opera euitabimus, vt H B D F G P V,
 pro quibus fugiēdis verba etiā fugiemus, quibus notādis earū
 vñs necessarius sit, earū vice alias dictiones, quæ tantundē
 valeāt, adhibebimus ratio est: tum quia id nō admodū mole-
 stum erit, parcius enim in scriptura solent euenire, tum etiā,
 vt interpreti orthographiæ modum, qui in earum positione
 obseruabitur, vt scriptū intelligi minus possit, adimamus. Or-
 thographia enim faciliè potest sensus viam aperire. Præterea
 non solū literarū, sed verborū etiam breuitas ad hoc maximè

comendatur, vt si alibi illud Horatianū BREVIS ESSE LABO-
RO, OBSCVRVS FIO, suā vim habet, hic maximè quadrare vi-
deatur, neq; solū in verbis breuitas, sed in tota oratione ami-
ca sit, vt etiā ne dum vnica periodo, sed (si fieri possit) simplici
verbo scripti sensus concludatur. Fiet enim, vt nullo modo
in tā breui scripto characterū potestātē interceptor possit ex-
periri, & in verborū indagatiōe, quę paucis illis characteri-
bus aptari possint, ambiguus laboret, quare data opera expe-
diet, in eū modū characterū contextū disponere, vt verborum
significatus omnino sit ambiguus, dum plura verba pari mo-
do ad characterum figuras referri possunt. Ad hoc valebit si
præter orthographiæ contemptū sic perperā scribetur, vt nec
numerus, nec ordo literarum, nec vera seruetur litera, cuius-
modi erit si IGNIS vel INGIS pro IGNIS scribatur, FILIPVS
pro PHILIPPVS, FVROS pro FVROR, & huiusmodi alia, ita vt
non orthographiæ modo, sed vulgatę scripturę profus neci-
cius, qui scripsit existimetur: satius enim est nudè scribam exi-
stimari, quàm deprehenso consilio negligentię poenas luere,
huiusmodi sunt multa veterum vocabula, quorū mos postea
temporum successione reiectus est. Eos enim sæpenumero S
pro R, vt sit in LABOS, & HONOS, VALEOVS, & FVSIVS,
pro LABOR & HONOR, VALERIVS & FVRIVS vfos esse com-
perimus. Item T pro D, siquidē ALEXANTER pro ALEXAN-
DER scribebāt, & CASSANTRA pro CASSANDRA & huiusmo-
di reliqua. O etiā pro V, vt in HECOBΑ pro HECVBA, & NO-
TRIX pro NVTRIX indicatur, & E in vsum pro I admisisse,
vt MENERVA pro MINERVA, & LEBER pro LIBER, & alia
huiusmodi multa. Huc pertinet vocaliū & cōsonatiū, quę cre-
bro scripto interueniūt, figuras duplices, triplices, & quadru-
plices, vel pluribus modis si libuerit formatas habere, vt mo-
do vna, modo alia pro eadē figura variè vti possimus, & alie-
nus interpres diuersarū figurarum, pro eadē literę positione
decipiat. Ad obscuritatē etiā id genus scripti cōfert mono-
syllabarum

syllabarū dictionū euitatio, cuiusmodi sunt Nos, Non, Nam, In, Et, Vt, A, E, I, O, & alia in hunc modum verba, illa siquidem rariora sunt, possunt interpretem ad cognoscendas literarū potestates non parum adiuuare. Ad hoc etiam faciet, si ab eiusdem verbi repetitione cauebimus, ne sepius positum interpretē scripti possit admonere, quare ad vsum verborum eandem vim habentiū, quoties necesse sit, confugiemus, vt si QVONIAM semel dictum est, postmodum ENIM, QVIA, NAM, NANQVE, & reliquas dictiones prioris verbi vice admittamus, & pro CITO reponamus STATIM, CONFESTIM, et ILlico, sic & de reliquis. Nec indecens dicisarum dictionū aliquas notulas effingere, hunc enim & scribendi facilitas & proutitudo, et interpretandi difficultas cōparabitur, siquidem & scriptū cōpendiosius erit, & interpretanti plus afferet obscuritatis: huiusmodi erit si talis nota & quæ a nonnullis pro Et admittitur, quare eius notæ etiam vsus recipitur, si ET ENIM, PLANETA, et AM ET, scribendum sit, hoc modo & ENIM, PLAN&A et AM&, vt non modo initio sed medio et fine dictionis illius vsus admittatur, ad cuius exemplar nos significandæ cuiusq; dictionis partium gratia notas poterimus comminisci. Huic simile erit, si pro significandis dictionibus, quæ crebriores esse solent, primas tantum earum notas designabimus, quem in vsum multarum huiusmodi dictionum notæ, quibus vti possumus, decernentur. In hunc modum veteres multas notas induxisse comperimus, vt C CAIVM, et PP PATREM PATRÆ, et S C SENATVS CONSVLTVM indicaret. Ad obscuritatem erit, si vernaculi sermonis Itali, qui semper in vocalem desinit, extrema vocalis interdum expungetur, vt verbum imperfectum maneat: huiusmodi sūt & reliqua, quæ ad obstruendum sic scriptum valere possunt. Hactenus de simplici scribendi ratione in permutatis characteribus, eiusque formis dictum est, nunc ad alios scribendi modos succedamus.

CAPVT VII.

De circulari scripto, cuiusmodi illud sit, & quæ instrumenti descriptio, quo in scribendo vti debemus.

EXPOSITIS simplicibus furtiuarum notarum formis, quantum satis esse visum est, nunc aliam scribendi rationem, vt ad Rotæ ordinem scriptum disponatur, proximum est attingam. Hunc scribendi modum huius artis periti propterea quod ad Rotæ dispositionem componatur, circularem nominant, siquidem dispositis ad Rotam characteribus circularis charta ad literarum indicium rotatur. Primum igitur antequam huius instrumenti prosequamur officium, quæ ad eius constructionem pertinent, præscribere opere precium videtur. Diligens itaq; artifex cuiusmodi Rotam constructurus, tabulas quærat cupreas vel aurichalceas, vtraq; enim materia facile ductilis fit, & alia quauis magis idonea, nam si ex ferro confectæ sint, ob suam duriciem aduersus malleum cõtumaces minimè pertractari poterunt, si ex plumbo vel stanno contactu manus defædabunt, diuturnitatem præterea non habebunt, & facile atteruntur, si ex papyro leuissimæ cuiq; iniuriæ maximè erunt obnoxia, quauis præterea aeris permutatione facile exacta forma commutabitur, quæ illis in primis est necessaria: Hæc de instrumenti materia satis nunc qualis forma esse debeat, superest indicamus. Ex hac igitur materia duæ laminæ diligenter complanatae & exequatæ comparentur, in cuius medio circini pes infigatur, vagusq; alter circumagendo rotundam lineam quæsita futuri instrumenti amplitudine describat, mox circino contracto, adherente eidem puncto pede alius circulus describatur, qui tatum à primo distet, quantum satis fore in scribendis numerorum characteribus videbitur. Rursus contracto circino ex eodem centro alia circumagatur linea, tanto interuallo à superiori distans, quantum capiendis nostrorum elementorum characteribus satis esse censebitur: mox eodem circini hiatu, mediæ alterius laminæ puncto,

puncto, altero circini pede infixo eiusdem quantitatis circulus describatur, sub hoc deinde alter, astricto circino aliquanto, minor delineetur, vt in circulari spacio, quod intra lineam est, characteres aptè accommodentur. Hoc facto laminæ partes, quæ circularē lineam excedunt, vndiq; exactissimè in orbicularem formā recidantur, exigua parte relicta, quæ denti indici assimiletur. In hanc formā minori parata lamina, intra primam contactu vtriusq; puncto includatur, tenuissimo deinde terebello earum puncta perforentur, tum axis eiusdem materiæ pertranseat, quo minor lamina ad maioris circulearem lineā æquali vndiq; spacio coarctetur, vt parua rota versatilis huc illuc circumagatur, & alueo maioris laminæ firmiter inhæreat, ne faciliè egrediatur, vt si circumuolueris, angustè potius, quàm largo hiatus spontè moueatur. Hoc facto vniuersū vtriusq; circuli ambitū in quatuor æquas partes partiemur, & applicata bis ibi regula rectas lineas ad diametrum, quæ omnes circulos pertranseant, protrahemus. Verum vt experiamur an circuli recta facta sic partitio, lineæ si se in puncto laminæ interfecabunt, minimè erratum fuisse admonebunt, singulæ deinde quartæ quinas in partes æquales dissecetur, & puncto applicata regula per omnes circulationes ducantur lineæ, ita vt vniuersus Rotæ vtriusque ambitus in viginti partes exactissimè dissecetur, & circūuoluta inferior rota, per omnes lineas adamussim priori respondeat, vt nihil eius lineæ à superioribus distent: alioquin opera frustrabitur. Hoc peracto singulis primæ intercapedinis arcibus singulas numerorū notas ab vno ad viginti progrediendo, & vndeliber inchoando collocabimus, postmodum inferiori circulo, qui primis arcibus est proximus, nostræ sic supponatur literæ seruato ordine, vt sua cuiq; numero reddatur litera, in eum modum vt A singularitatis notæ subiiciatur, B duplicitaris, & huiusmodi reliquæ, exempta X litera, tum quia raro nobis est vsui, tum etiam quia (vt Quintilianus ait) ea carere potuimus, si non quæsiuissimus,

nam

nam si eius vsus interdum acciderit, pro ea C & S vt poterimus, in quarum locum autore Augusto eius vsus successit: Antiquitus enim pro ALEXANDER, ALECSANDER scribebatur, nos autem id postea fecimus, vt facilius ambitum partiremur, parum autem vel nihil refert, viginti ne, an vna, vel duæ & viginti sint. Mox per inferiorem rotam ignoti characteres assignatis areis, vt libuerit distribuentur, siquidem propter rotæ volubilitatem nihil interest characterem hunc ignotum huic litere potius, quàm illi supponamus. Hoc tamen animaduersione dignum est, vt tales notæ nusquam omnino diuersam figuram, sed ferè eandem vbiq; præ se ferant: huiusmodi erit, si characteres habentes hiatum ex vna parte rotæ non apponantur, hiatus enim, qui modo sursum ascendit, mox deuoluta rota, vel deorsum vel ad latus inclinabitur. Postremo vbilibet in interiori rota surrectus denticulus, vt monuimus aptabitur, vel incisio, vel tenuis punctus, vel index quoquomodo aliter designabitur, qui initium demonstret, & rectæ vel falsæ scripturæ index futurus sit. Poteris etiam, si mauis, ex aduerso ignotos characteres in immobili rota, nostras verò literas in mobili collocare, quamuis res, quemadmodum fecimus, præstare videatur: firmata enim nostrarum literarum rota, vbi quæq; litera sit, facilius notarius intelliget, & scriptum citius absoluet, alioquin oculos circumducendo magis in quærendis elementis elaborabit, tametsi id etiam minimum interessè videatur. Huic deinde instrumento vbilibet manubrium supponetur, quo manibus illud aptè capi, tenerique possit, & absolutum erit instrumentum. Id tamen meminisse debes, quòd duo instrumenta eodem modo còposita, & fabrefacta esse oportet, alterum enim rei conscio, & peregrè eunti relinquetur, alterum domi continebitur. Hactenus de instrumenti constructione, nunc vt res melius cognoscatur, & operis facilius in ære, vel ferro fiat imitatio, in pictura rem commodè exprimemus.

K

CAP.

CAPVT. VIII.

Qua ratione ad scribendum instrumento vti
possumus.

ARTIFICEM superius Rotæ compositionem admonuimus, sequitur nunc, vt quo modo vti conueniat aptè indicemus. In primis itaq; scriptum, breuiter quod sententiam contineat ob oculos ponatur, mox Rotæ denticulus. sub A litera, vel qualibet constituatur, modo id absenti innotescat, litera inde necessaria per Rotæ ambitum requiratur, ea inuenta characterem, quo vti deceat, suppositum indicabit, tum illum scriptor tabellam suam referat. Aliam deinde literarum quæsitur Rotam à loco amoueât, vt spacium tantum vnum pertrahat; & pari ratione suppositum characterem in eius locum accipiat, eumque in charta reponat, sic & pro tertia litera tertio Rotam à loco in proximam aream conuertat, hic semper ordo seruetur, donec totum scriptum absoluat. Verum animaduertendum est, ne in Rotæ reuolutione spacium aliquod prætereatur, vt à primo ad tertium, vel mox ad quintum veniatur, sic enim & qui scribit, & qui nuncium accepturus est, facile decipitur. Vt verò absens scriptum possit interpretari, indice Rotæ A supposito, vel alteri literæ, vnde notarius nuncium sumpserit, & debitis inde transitis spacijs, pro qualibet litera è characteris inuenti regione epistolam aucupabitur. Nec prætereundum est in læuum non minus, quam in dextrum Rotam posse circumferri, modo de ordine absens certior factus sit: Sed si nostræ elementorum figuræ in mobili Rota dispositæ sint, & ea in dextrum moueatur, idem erit ac si immobili essent, & illa retrograderetur. Sciendum tamen est, qui tali instrumento vsurus sit, eum posse more suo bina pertransire spacia, terna etiam si libuerit, nunc ante, nunc retro circumferendo

ferendo Rotam, modo idem semper ordo seruetur, vt trepidationis motum octauæ sphaeræ imitari videatur. Ist hæc, & si videntur minimi, vtpote nullius esse momenti, tamen quia possunt discantis animum ambiguitate remorari, placuit exemplum tradere.

HOSTIVM COPIE DEFICIVNT, TV ENIM HILARIS ESTO, IAM ABDE TIMOREM, ET ARMATO MILITE IRRVITO.

CAPVT. IX

An liceat experiri vtrum scribendo Rotam peccatum sit.

CÆTERVM non parui momenti esse existimo, nec cognitum indignum, rationem tradere, qua cognosci possit, an in scribendo erratum sit, posset enim euenire, vt Rotæ, circula-

circulatione, vel spacium aliquod prætereatur, vel repetatur, vnde in errorem deueniri necesse est, vt non modo is, qui nuncium excipiat, sed etiam, qui scripsit, quid sibi scriptum velit, non satis intelligat, quare vt ei rei obuietur, oportu- num erit scire, quo pacto rectè scripturo consulendum sit, dum in ambiguo est, rectè ne, an perperam scriptum fuerit exaratum. Res eadem apud Arithmeticos nouenario & septenario numero in multiplicando, & partiendo experitur, vt si error commissus sit, eo modo palàm fiat. Ratio talis erit: Characteres omnes, qui vniuerso in scripto **erunt** positi, computabuntur, tum à toto numero (si Rota **viginti** areas contineat) vicensies toties subtrahentur, quoties in illo comprehensa sint, tum si minor numerus supererit, is in Rota quærat, ad quem si index minoris Rotæ conuersus sit, nihil peccatum esse admonebimur: alioquin eius indicio facillè lapsus deprehendetur, nisi bis aut pluries erratum sit, & quantum de numero prius subtractum est, tantum postea superaddatur, vt vnus numeri defectus, alterius superfluitate pensetur. Res exemplo clarior fiet: Si in toto scripto numerati characteres ad ternarium & septuagenarium numerum perueniunt, ex hoc numero vicensies ter subtractis, quoties continentur, tresdecim supersunt, hic numerus in Rota requiratur si ibi constiterit index, nihil peccatum esse eius indicio demonstrabitur, quare videndum erit, ne interior rota inde moueatur, vbi cum scriptum absolueretur constiterat.

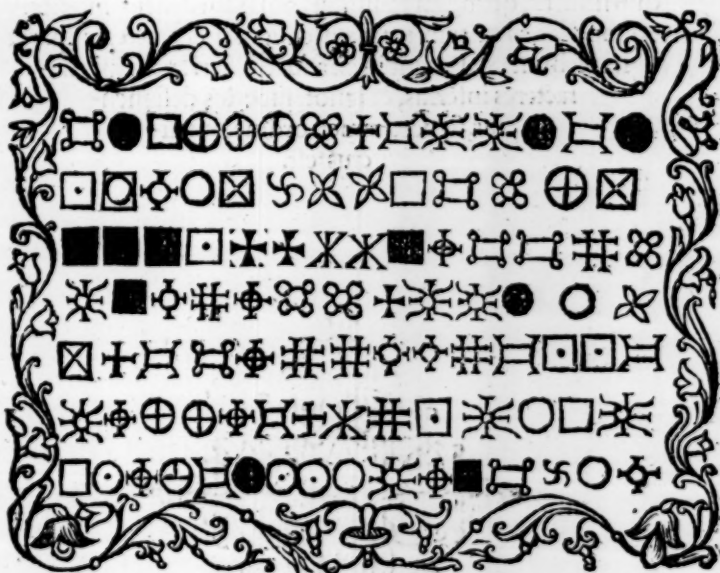
CAPVT. X.

De dolis & fallacijs, quibus huiusmodi scriptum Rotæ indicio indissolubile fieri possit.

SE^d videamus nunc ecquid scriptum inuolucris, quemadmodum superius de alio simplici occultè scribendi modo dictum est, occultari inuoluique possit, & hoc primo in

in continuato scripto requiratur, nam si (quemadmodum in simplici scribendi modo dictum est) verborum nexus continuatur, sensus interpretem circa verborum fines, & initia remorabitur. Exemplum erit huiusmodi.

QVESTVS HOSTIS MAGNVS EST, ET QVESTVS
NOSTER NON MINVS EST, ISTI PLORANT, NOSTRI
NON RIDENT, QVID FACIENDVM EST NVNCIATO.

Secundo in vacuis, adiectitijs, & ociosis literis quæramus. Duplici ergo ratione hoc scribendi modo uti possumus. Possunt enim adiectitij & ociosi characteres vel Rotæ limbo præter necessarium numerum nostrarum literarum accommodari, ut ea reuoluta illi pro utilibus admittantur, vel aliter extra Rotam annotari, vtriusq; vsus ratio ad scribendum

diuerſa eſt, quare primum poſt huius inſtrumenti diſcrimen, quomodo ijs in Rota diſpoſitis, poſtmodum qua ratione aliter vti conueniat, docebimus. Compoſita itaq; inſtrumenti forma, qualem ſupra fore deſcripſimus, tot ſuperfluas in inferiori Rota ſtatuemus areas, quot præter neceſſarias ſcripto notas adijcere velimus, vt ſi octo futurae ſint, cum noſtrarum literarum bis decem characteribus ſpacia ſint, erunt octo & viginti, tanto in ſuperiori rota relicto interuallo, in quo nihil ſit, quantum inutilibus notarum ſpacijs inferioris reſpondeat, in ea tum totidem designati characteres ſpacia implebunt. Poterit id ex aduerſo fieri, vt latini characteres inferius, & ignoti ſuperius designentur, ſeruato tamen ordine, qui dictus eſt.

Huius artificij tabula expressa est, ea qui vsus fuerit, interpretem rei minimè consciunt præter characterum obscuritatem, superfluis notarum figuris ambiguum remorabitur, vt facilius sit credere, nullo pacto, quod scriptum sit intellecturum, quàm aliqua ratione id ipsum posse percipere, eius rei formam exemplo clarius indicabimus.

HOSTIVM COPIE DEFICIUNT, TV ENIM HILARIS ESTO, IAM ABDE TIMOREM, ET ARMATO MILITE IRRVITO.

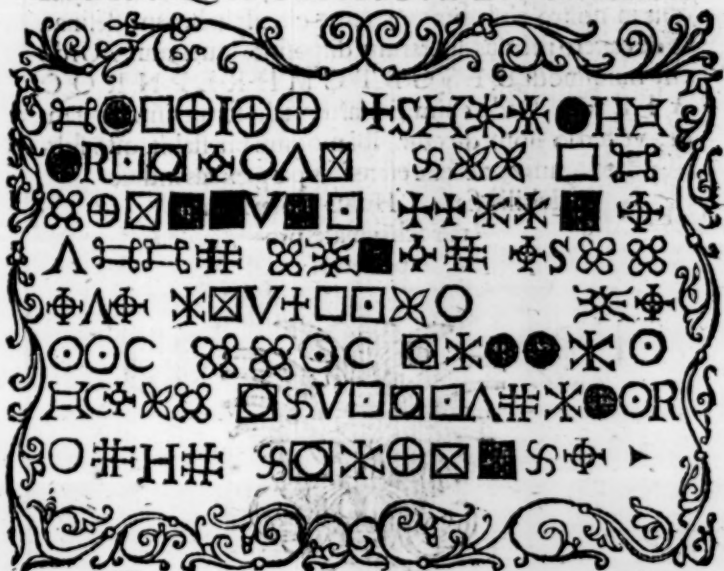

Quemadmodum vno modo hac ratione vti deceat indicauimus, altera eius vsus ratio est, vt superflui eiusdem characteres non aliter in scripto literis & syllabis passim interferantur, quàm in simplicissimo scribendi modo superius monuimus. Sciendum itaq; est obscuritatem augeri, si tales notæ iisdem figuris, quæ aliter cohærere debuerant inserantur, ex earum enim cohærentia scripti interpretationem facilius nanci-

nanciscimur, præterea si alibi dissonantur, Rotæ reuolutione inhiabitur, quò minus, quod scriptum sit intelligatur, dum interpres ociosæ literæ potestatem frustra conatur aptare. Hûc accedit, quod in eadem characteris figura permutata potestate, & è conuerso neq; consonantium, neq; vocalium certa cognitio potest obseruari, ita vt si idem verbum repetendum sit, diuersis characteribus exprimat, eaque ratione multo laboriosius, quàm in simplici scribendi modo fiebat, ociosorum characterum cognitionem quisq; aucupetur. His de causis difficilius in hac ociosorum characterum positione interpreti scriptum efficietur. Ociosæ literæ tales erunt.

I S H R A V C

QVESTVS HOSTIS MAGNVS EST, ET QVESTVS NOSTER NON MINVS EST, HI PLORANT, ET HI NON RIDENT QVID FACIENDVM EST NVNCIATO.

Nec ab re erit in Rotæ reuolutione spacia inæqualia pertransire, vt si modo in vno caractere ad secundum transitum sit, in alio mox ad tertium, vel quartum, inde ex arbitrio transeat, poterit etiam si libuerit, modo à sinistro latere in dextrum, modo à dextro in sinistrum transitus variari, eadem ratione in omnibus characteribus in Rota quærendis esse poterit, modo artificium absenti amico palam fiat. Hæc vt suo loco videbimus solerti interpretum cura facile inuestigabuntur. Sed huiusmodi scripti alia ratio, quæ Oedipod, vel Apolline potius, quàm homine interprete indigebit, nec indecorum erit tam ingeniosum inuentum obscuriori velamento obducere. Artificium tale erit: Nostrum alphabetum in Rota disponatur alio tamen, vt libuerit ordine, quàm vt communis vsus induxit, vt ab alia quauis litera pro prima ordinis initium sumatur, & in aliam, quàm quæ in nostro alphabeto extrema est, alphabetum desinat, & de cætero prorsus literarum dispositio inuertatur. Ordo erit huiusmodi, D F S G B T C M H R L P N R Q O A I E V. Ordo enim literarum talis scripti interpretandi, vt tertio libro dicitur, ibi modum præstabit, quo sublato omnino necesse est sensus perplexitas indissolubilis fiat. Huius Rotæ forma tali schoemate proponetur.

CAPYT. XI.

Eodem Rotæ artificio, quomodo aliter literis
per tabulam expanfis vti possimus.

OMITTI poterat hoc planè, sed ne quid præteritum
videri possit, non reticebo. Potest igitur Rotæ artifi-
cium (si sphærico instrumento vti non libuerit) in
planam tabulam referri, quæ tabula præter obscuritates,
quas Rota ingerebat, multiplices & perplexiores nobis scri-
bendi modos importabit: Siquidem viginti characteres,
qui nostris literis suppositi, volubilis ibi Rotæ limbum cir-
cumibant, hic omnes deorsum ducti à latere nostris literis
adhærentes conspiciuntur, & rursus ibi literæ sub nume-
ris suo ordine procedebant. hic & in tabulæ fronte pari-
ter superpositis numeris in læuum transuersæ, & à latere
characteribus adhærentes deorsum ductæ protenduntur,
quò fit, vt tabula fiat, quæ nostrarum literarum, modo à
prima, modo à secunda; modo à tertia sumpto initio, & de
reliquis eodem modo, numerum à fronte & à latere pro-
versum ordine ostendet, & literarum ordo in suis
spacijs seruetur. Tabulæ huius
forma sic erit.

+	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
o	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m	n	o	p	q	r	s	t	u	z
□	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m	n	o	p	q	r	s	t	u	z	a
✱	c	d	e	f	g	h	i	l	m	n	o	p	q	r	s	t	u	z	a	b
H	d	e	f	g	h	i	l	m	n	o	p	q	r	s	t	u	z	a	b	c
S	e	f	g	h	i	l	m	n	o	p	q	r	s	t	u	z	a	b	c	d
□	f	g	h	i	l	m	n	o	p	q	r	s	t	u	z	a	b	c	d	e
✱	g	h	i	l	m	n	o	p	q	r	s	t	u	z	a	b	c	d	e	f
o	h	i	l	m	n	o	p	q	r	s	t	u	z	a	b	c	d	e	f	g
■	i	l	m	n	o	p	q	r	s	t	u	z	a	b	c	d	e	f	g	n
∞	l	m	n	o	p	q	r	s	t	u	z	a	b	c	d	e	f	g	h	i
□	m	n	o	p	q	r	s	t	u	z	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l
#	n	o	p	q	r	s	t	u	z	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m
⊕	o	p	q	r	s	t	u	z	a	b	c	d	e	f	g	n	i	l	m	n
⊗	p	q	r	s	t	u	z	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m	n	o
⊙	q	r	s	t	u	z	a	b	c	d	e	f	g	n	i	l	m	n	o	p
⊖	r	s	t	u	z	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m	n	o	p	q
⊗	s	t	u	z	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m	n	o	p	q	r
●	t	u	z	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m	n	o	p	q	r	s
⊠	u	z	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m	n	o	p	q	r	s	t
⊙	z	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m	n	o	p	q	r	s	t	v

Huius schematis vsus talis erit : Inirio prima litera scripti singularitatis numero subiecta perquiretur, character deinde, qui illi è regione erit annotabitur, mox altera in ordine sub duplicitaris numero coniuncta inquiretur, & pro ea pariter character è regione positus sumetur, sic & in tertia verborum litera, & in reliquis fiet, quæsito characterè opposito in tabu-

la eiusdem ordinis, sic quartus pro quarta: donec pro vigesima litera scripti pariter ad vigesimum & nouissimum ordinem ventum sit, mox ad eundem ordinem numerorum reditus fiet, eoq̃ue modo animi sensa non aliter, quàm si Rotæ artificio scriptum sit, reponentur: tum amicus interpret eundem ordinem, quem diximus, in scribendo seruabit.

CAPVT. XII.

Quomodo quinq̃, quatuorũ, vel tribus tantum notis quodlibet scribi possit.

IAM vt ad reliqua transeamus, ea nunc scribendi ratio se offert, qua solis quinq̃, quatuorũ, vel tribus tantum literis quodcunq̃ scribi possit, quæ sua obscuritate non carebit, vt interpret vniuerso in scripto non nisi tres inspiciendo characteres omnem inuestigandi spem irritam faciat. Duplici itaq̃ hæc scribendi ratio fraude tegitur, notarum enim numerus & in scribendo duplicatur, & soli ijdem semper characteres cernentur. Sed quoniam locus hic subiectam tabellam videtur postulare, ideo primo illam concinnabimus. Quatuor itaq̃ lineis, quæ suis finibus occurrant, angulis rectis quadrangula exprimatur forma, quæ in latitudine longius ducta quinq̃, in longitudinẽ breuius quatuor lineis interfecetur, vt intra tabellam viginti areæ continendis literarum notis aptè comprehendantur, vt sua vniciq̃ literæ area reddatur, foris verò è regione quinq̃ literæ communes, seu maius alij characteres superponantur, à latere verò quatuor, & parata erit tabella: vt inferius indicabit exemplar.

A	B	C	D	E
a	e	i	o	t A
b	f	l	p	b B
c	g	m	q	v C
d	h	n	r	x D

Eius

Eius vsus talis erit scribere volenti. Scriptum ob oculos ponatur, litera deinde prima in area tabulæ vbiq; sit quæ-
ratur, mox è regione illius notæ supra, & è latere positæ an-
notentur, eo tamen ordine, vt primum literæ, quæ superius,
postmodum quæ à latere repertæ sint reponatur, aliter enim
scriptum frustrabitur, vt nec qui scripserit intelligat, id fiet
donec omnes scripti literæ fuerint consuptæ, nec inutile erit,
vt si scripto dictiones nimis longæ euenient, ex arbitrio eius
partes seiungantur. Angulares verò quatuor literæ si vno
charactere siue à fronte, siue à latere posito discrimine signa-
buntur, occultius scriptum erit, vt interceptor rei nouitate
magis ambiguus teneatur. Hoc igitur statuemus exemplum.

PATRIA HOSTILI OBSIDIONE LABORAT,
NEC PRIVS CIVES ARMA CAPERE VOLVNT,
QVAM EXPVGNABITVR.

Dbaæ bddea abddææbeæb cadaæbeæcadæac dba-
cba aabdad daæb , cdb aacdbddæææa acca ecbaææa
ddcaa acaadbba ddbææcdæb eccdebdæ ecaæcba ed-
dbeæccdd aaabææbecdd.

Huiusmodi itaq; scriptum si quis velit interpretari, duabus
literis vna de longitudine, altera de latitudine tabulæ accep-
tis, in communi angulo quæsita litera vera demonstrabitur,
pari deinde modo ad cæterarum literarum inuestigationem
procedatur. Vt verò quatuor characteribus scribi possit, in
tabulæ longitudine, vbi E fuerit, duplex DD æcommo-
dabitur, vt scriptum obscurius fiat. At si tribus tantum cha-
racteribus scribendum sit, quadrangulus efficiatur, qui pro re
septena in latitudine, breuique in longitudine terna conti-
neat spacia, supra mox sic duplicatæ literæ disponantur AA,
BB, CC, AB, AC, BC, CB, à latere verò singulares
A, B, C, vel aliter vt placuerit. Sic characterum numerus
in

in scribendo augebitur. Huiusmodi scripti perplexitate inuolutum Aristotelis de Magicis opusculum interpretati sumus, quod qui latinè reddidit, ex industria hac ratione contexit, ne intelligeretur. Poteris etiam si mauis & aliter iisdem tribus notis quicquid volueris scribere, sed huius instrumenti primum exemplum, deinde vsum explicemus. Braçtea plumbea, vel aurichalcea, vel papyracea capiatur, in ea quadrangulus pariter designetur, per cuius longitudinem septenarum linearum pertranseant, vt octona à fronte includantur spacia, quarum singula vnā litteram capiant, latitudo verò ternā contineat, duabus lineis pari magnitudine interfecata. In hunc modum paratis areis A B C à dextri lateris fronte disponentur, hæc braçtea supra A litteram fastigium habeat, quod vnius elementi capax sit, rum singula spacia singulæ litteræ complebunt, quæ vna & viginti erunt: hoc tamen ordine, vt quæ vfitatior fuerit, ad primas litteras à latere positas proprius accedat, in hunc modum i e o a u s t r l c m n f d g p h b q x z. Sic parata erit braçtea.

.									
A	i	a	t	c	f	p	q		
B	e	v	r	m	d	h	x		
C	o	s	l	n	g	b	z		

Ea sic vti poterimus. Primo punctus in charta præponatur, vnde scribendi initium sumendum sit, is deinde braçteæ fastigio supponatur, mox supremæ chartæ linea ad summam tabulæ oram adæquata; quæ sita littera in tabulæ arcu reperietur, in cuius locum vna ex tribus notis, quæ illi è regione posita sit, substituat, eaq; super spacium imminens illi ordini, in quo littera primum fuerat annotabitur, Idque firmata tabella, ne huc, illuc feratur (hoc. n. maximi refert) feliciter succedet, tum vno notato caractere tabula anteducta rursus arcola

areola prominens illum occupabit, vt denuò alius pari ratione character in quæsitæ literæ eodem modo locum succedat, donec totum id quod voluerimus, chartæ commissum sit, ne verò dolus deprehendatur, characterum intercapedines oportunum erit ociosis characteribus impleri. Vt verò scædulam amicus intelligat, idem modus seruabitur. Id etiam aliter sic absq; tabella effici poterit. Circino tantum spacijs tribus literis A B C assignabitur, quantum earum vnaquæque vt maximum septenas literas certas assignandas suo quoque ordine contineat, vt omnes vna & viginti sint, & quoties aliqua litera significanda sit, ea loco vni ex tribus illis literis assignato, denotabitur. Res quia minus obscura est, exemplo illam non putamus indigere.

CAPVT XIII.

Scribendi ratio, qua infinitis propemodum characteribus scriptum euariabitur.

CONTRARIÆ autem dispositionis prædicto præsens se habet scribendi modus, si ibi enim characterum numerus duplicabatur, hic ex aduerso dimidiatus euenit: rursus ibi tres, vel quatuor characteres vniuerso in scripto conspiciebantur, hic quadringenti, quot in tabula sunt diuersi, numerari possunt, raroque accidit, vt bis character vnus in scripto repetatur, dum binæ literæ singulis characteribus exprimuntur, quare admodum arduum & difficile puto, vt epistola absque exemplari, quo scripta sit, aliquo pacto interpretari possit: ratio verò cum facilis erit scribenti, tum facilius interpretanti videbitur. Sed antequam scribendi modum tradamus, tabellam primò, qua scripturi sumus constituemus. Quadratum itaque tali latitudine disponatur, vt vtriusq; latera in vicenas partes possint dissecari, vnde mutuò ex aduersis partibus in se transuersæ lineæ ducantur, vt quadringenta spacia comprehendat, quibus sin-

M

gulis,

gulis, singuli characteres includantur, inde in fronte tabulæ nostrum vnum alphabetum, alterum verò à latere descendēs disponatur, & parata erit tabula, cuius forma est hæc.

Tabulæ cum omnibus characteribus plena
descriptio.

A	B	C	D	E	F	G	H	I	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	V	Z
Y	Q	Y	Q	V	H	W	X	I	O	X	X	H	L	O	V	O	V	A	
O	P	A	P	A	H	H	X	O	X	X	Q	T	H	O	V	O	H	B	
O	Q	A	J	V	J	W	X	O	X	X	Q	T	H	O	V	O	H	C	
O	H	V	6	A	T	O	X	O	X	X	Q	T	H	O	V	O	H	D	
Q	O	Y	O	V	H	N	X	O	X	X	Q	T	H	O	V	O	H	E	
Q	O	A	O	V	H	N	X	O	X	X	Q	T	H	O	V	O	H	F	
Q	O	A	O	V	H	N	X	O	X	X	Q	T	H	O	V	O	H	G	
Q	O	A	O	V	H	N	X	O	X	X	Q	T	H	O	V	O	H	H	
Y	Q	Y	Q	V	H	W	X	I	O	X	X	H	L	O	V	O	V	I	
O	P	A	P	A	H	H	X	O	X	X	Q	T	H	O	V	O	H	L	
O	Q	A	J	V	J	W	X	O	X	X	Q	T	H	O	V	O	H	M	
O	Q	A	J	V	J	W	X	O	X	X	Q	T	H	O	V	O	H	N	
Q	O	Y	O	V	H	N	X	O	X	X	Q	T	H	O	V	O	H	O	
Q	O	A	O	V	H	N	X	O	X	X	Q	T	H	O	V	O	H	P	
Q	O	A	O	V	H	N	X	O	X	X	Q	T	H	O	V	O	H	Q	
Q	O	A	O	V	H	N	X	O	X	X	Q	T	H	O	V	O	H	R	
Q	O	A	O	V	H	N	X	O	X	X	Q	T	H	O	V	O	H	S	
O	P	A	P	A	H	H	X	O	X	X	Q	T	H	O	V	O	H	T	
O	Q	A	J	V	J	W	X	O	X	X	Q	T	H	O	V	O	H	V	
O	Q	A	J	V	J	W	X	O	X	X	Q	T	H	O	V	O	H	Z	

Ea sic designata, pro binis epistolæ literis character in arca tabulæ positus, qui priori literæ subijcitur, & alteri è latere occurrit accipitur: vel si ita libuerit è conuerso, vt alius character sit, re tamen amico explorata, idq; fiet donec tota sententia perscripta sit. Vbi charta sic fuerit exarata, tam erit scripti affectata obscuritas, vt Delio insigni natatore opus sit, ne interpres in scripto, tanquam in mari mergatur & suffocetur. Sed exemplo res clarior fiet.

MVLTVS CLADIEVS VLTRO CITROQVE DATIS
ET ACCEPVTIS, VNIVERSA PENE CIVITAS OC-
CVPATA EST RELIQA NON SCRIBAM, SED IN
CONGRESSVM NOSTRVM RESERVABO.

Amicus interpres, quemadmodum & vbiq; alias dictum est, eandem rationem seruabit, quam in scribendo debere esse præcepimus. Sed vt id facilius eueniat, gnomonis angulus inuento characteri, cuius crura oportunas literas hinc inde spectent applicetur. Vt verò characteres, cum opus fuerit, facilius inueniantur, & molestæ inquisitionis labor absit, nos omnes, quæ similes sunt ferè, eodè ordine apposuiamus: quare eò interpres se conferat, quò notarum similitudo traxerit,

neq; verò tam similes notas effecimus, quin aliqua parte inter se dissimiles clarissimè videantur, vt non nisi cæcus discrimen esse non videat: quare admoto per totum ordinem indice, interpres facillimè characterem inueniet. Hinc paruo cum labore ingeniosis patere potest ecquid tota epistola, quamuis bene longa, vnico caractere comprehendi possit, quod fiet si numerus toties dimidio diminutus fuerit, quoties opus sit, vt sit in pariter pari, & in tabulam toties characteres reducantur: Quod equidem perfecissem, ni in immensum opus creuisset, & fastidium, in re præsertim minus superstitiosa legentibus fuisset allaturus: poterit tamen eas quisque, cum libuerit componere. Huic similis fit tabula gradibus formata, vt à primo gradu vbi A, vsq; ad vigesimum, vbi Z sit, indifferenter ascendatur & descendatur, vt pariter omnis literarum combinatio possit euenire. Cuius rei figuram, vt minus necessariam prætermittendam duximus.

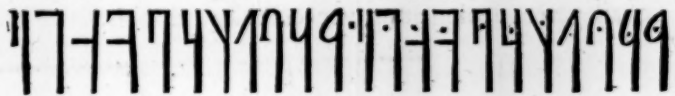
CAPVT. XIII.

Varij scribendi módi, quibus omnes ferè vulgo vti solent, tum alij ad idem exemplum à nobis excogitati.

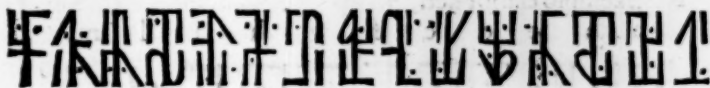
AT T E N T I O R E M quæ hætenus scripsimus curam desiderant, nunc quæ minori cum labore in vsum recipi possint, vt etiam vulgo præter vsitatos modos aliorum demonstratione consulatur, suggeremus, ad quorum vsum quoties opus sit, negotio moram non patiente, celeritatis, & facilitatis causa quilibet confugeret. Sed primum quibus modis vulgo vti solet, deinde quos ad id nos induximus, referemus. In Agrippæ igitur occultæ philosophiæ libris traditur hic breuiter numerandi modus, quem cum ad occultanda animi nostri sensa oportunum existimarem, hic annectere nō piguit. Character vnus multarum poterit literarum fungipoteftate, & alter diuersus semper ab altero spectabitur, quòd nisi

nisi quis doli fuerit conscius, non parum in interpretando elaborabit. Scribendi modus talis erit: Characteres viginti vel plures reperiantur, qui si summo & imo, dextris & sinistris erectæ virgulæ adhæreant, eandem semper & figuram & potestatem retineant, & primum in capite virgulæ depingemus, qui sinistram nostri corporis partem spectet, secundum dextram, tertium in calce virgulæ etiam ad sinistram, sed quartum ad dextram. Nos nunc quatuor perscribere contenti erimus, & subiecto exemplo rem clarius declaramus. Hi sunt characteres.

a b c d e f g h i l m n o p q r s t u x y z

Scriptū iam superiori exemplo literarū numerum, in quartā partē deducemus hoc modo: erunt ergo triginta characteres.

Alius etiam tritus est scribendi modus, quo rustici, mulierculæ, & pueri etiam vtuntur. Duæ per chartæ longitudinem rectæ lineæ designantur, mox totidem per latitudinem ad angulos rectos transversæ, & iustis spatijs disiunctæ, vt diuersarum figurarum nouem areas constituat, per has omnes alphabeti nostri literæ distribuuntur, vt in aliquibus ternæ, in aliquibus verò binæ collocentur, & omnes vna & viginti

sint, vel ex arbitrio, quorum ordo vel successiuus, vel inter-
fitus sit, nos verò intermixtum disposuimus. Figura erit hu-
iusmodi.

a l v	b m x	c n z
d o	e p	f q
g r	h s	i t

Tali proposito schoemate, eius areæ singulæ iuxta faciem,
quam gerent depingentur, vt exemplum indicabit.

Sed quia earum singulæ ternas, vel binas literas pro earum
distributione complectuntur, earum vnaquæq; suo caracte-
re pūctis distincta pro ordine, quemadmodum collocata sit,
designabitur, vt si in caractere prima collocetur, vnico tan-
tum puncto discernatur, si secunda duplici, si tertia triplici.
Res exemplo clarior fiet.

a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m
•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•
•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•
n	o	p	q	r	s	t	v	x	z	

Hunc scribendi modum chabalistæ, & sacrarum literarū scri-
ptores induxerunt, & nunc in omnibus ferè rebus vulgares
homines vtuntur, vt per tabernas passim circumferatur, ne
dum inter prophana locum habeat: Eius vsus ab illis contra-
ctior

Atior magis obscuratur, vt vni nomini vnus character, sed implicatus respondere videatur, quod quia ad nostram rationem minime videtur pertinere prætermittimus. Verùm ne quid præteream, pueris peculiarior & magis proprius scribendi modus talis est, vt obscuritas solùm in vocalibus non expressis, sed in p litera, tot lineis intersecta, quot occultè vocalis ordinem demonstrent designatis: vt si A significanda sit, quæ prima vocalis est, p litera vnica linea in pede intersecta huiusmodi p designetur: Si E, quæ secunda, eadem litera consonans duabus lineis pari modo interfecetur. Aliter verò passim vulgus hoc scriptionis exemplo vtitur, dū præpostero alphabeti ordine literæ exprimuntur, vt quæ vltima sit, primæ potestatem habeat, & quæ illam proxime præcedit, secundæ, & quæ tertia ab illa est, tertiæ, vt pro A, Z, pro B, X, pro C, V, & pro O, P reponatur. His vulgus passim modis vtitur, nos alios in eundem modum adijcimus, quorum vsum si amantes, vel alij alijs in rebus in epistolis admittant, tutius sibi consulant, vt illæ etiam interceptæ, parentibus vel alijs potius vanæ existimentur, quàm animi consilium detegant. Tres itaq; quatuor, vel plures, ex nostris literis, quibus in scribendo rarius vtimur (cuiusmodi sunt HKQXYZ) inter syllabarum, & literarum coagmenta, & dictionum intercapedines interferantur, vt nulla prorsus dictio vel syllaba sit, quæ ociosis literis vacet, sic enim dictionum, verborumq; sensus maxime perturbabitur: vt non ita facilè, qui rei conscius non sit intelligat. Huius rei erit exemplum.

VRVNTVR MISERO PRÆCORDIA, ET NISI
SVBVENTVM SIT, COGOR EMORI.

huxryquntkurh mhykifxeqzrzo phxræxkcozrhdiæx hext
nhixzfi kshubuzqenthxzum fxizt cxhogzohr exmzorhix.

Huic affinis alius tutior modus est, vt aliquândo scripti perplexitas ab amico sine exëplo solui possit, quod non inutile erit,

cum:

cum saepe accidat, vt quæ gestentur, vel alicubi seruentur decidant, & amittantur, idque non parum obesse possit, si quâdo literis, quæ ad eam formam scriptæ sunt intercipientur. Tria igitur, vel quatuor, vel plura verba quærantur, quibus notandis omnes alphabeti literæ exigantur, quæ amicus absens meminerit, vt inde diuersam omnem obscurorum characterum potestatem prima literarum elementa possint elicere, ea deinde designato in epistola loco, siue in fronte, siue in calce constitutis notis scripta committantur, tum tota epistola ad eam characterum rationem concinnetur. Potest & hoc aliter perici, vt totum alphabetum in epistola punctorum interpositione dissimulatis dictionibus reponatur: Hic scribendi astus inter cæteros nullo modo videtur contemnendus, vt interdum nouis scribendi modis, etiam amico de ijs non admonito vti possimus.

CAPVT. XV.

Quomodo aliter transposito literarum ordine scriptum indissolubile fiat.

IAM paulatim ad eos scribendi modos ventum est, in quibus credibilius erit interpretum curâ frustrari, quàm quicquam proficere, quod tertio loco facturos huius libri initio polliciti sumus. Primum itaq; se offert, vt hoc in literarum transpositione, quæ hic aliter fiet, quam proximis dictum est capitibus exigatur. Hæc scribendi ratio sic se habet. Posita primum thematis sententia, duo, vel tria, vel quatuor ex arbitrio verba deligantur, quæ medijs interuersus scripti spacijs ita supponantur, vt horû singulæ literæ epistolæ singulis æquatis interuallis occurrant, quare oportebit versuum, & literarum spacia oportunè ad rei commoditatem distincta collocari, quod si earum dictionum notæ nostræ sententiæ literis numero non respondebunt, ea verba toties repetentur,

tentur, donec possint adæquari. Si aliter enim fiet, numerorum notæ pro singulis earum literis supponentur, quæ ordinem cuiusq; literæ earum iuxta alphabeti dispositionem innuat, charta deinde in qua scribendum sit, tot punctis iustis interuallis, & se recte intuentibus distincta designabitur, quot nostram sententiam literæ complebunt, mox prima thematis litera primæ verborum, quibus scriptum occultatur, accepto numero, quota in alphabeto fuerit, respondentem punctorum ordine reponatur, vt si nostræ sententiæ prima litera sit A, vel B, verborum verò, quæ extrinsecus sumuntur prima pariter sit C, vel D, quorum altera tertio, altera quarto loco in alphabeti ordine collocatur illud A, vel B tertio ad earum rationem, vel pari modo quarto puncti loco in charta disponatur, idque fiat donec totius epistolæ verba absoluantur. Aduertendum tamen est, vt rectus in scribendo ordo seruetur, vt vna litera, vel caractere posito postmodum in numerandis literarum ordinibus inde sumatur initium, vbi nouissimus character relictus est, donec ad postremum versus punctum peruentum sit, tum relictis initio spacijs, retro vt ordinum numerus compleatur, redeundum est, hoc tamen cauebitur, vt occupata punctorum interualla prætereantur, ne iterum sumerentur. Verum totum hoc subiecto exemplo clarius indicabitur.

POST BELLO MAXIMO ACERRIMOQVE CON-
FLATO, ET MVLTIS INSVLIS MARIS CAPTIS
VEXATISQVE, EXTERNAS ET NOSTRAS RE-
GIONES SVBIGERE CEPERVNT.

Hæc verba, vt in hoc modo scripto occultentur, talis sententia pro clauis statuetur. CASTVM FODERAT LVCRETIA PECTVS, cui subiungatur ALGAZEL, vt barbarum nomen, vt non ita facile menti occurrat.

N

POS

POSTBELLOMAXIMOACERRIMOQVE
 castumfoderatlucretiapectu
 CONFLATO,ETMVLTISINSVLISMAR
 salgazel,castumfoderatlucre
 ISCAPTISVEXATISQVE,EXTERNAS
 tiapectusalgazelca,stumfode
 ETNOSTRASREGIONESSVBIGERECE
 ratlucretiapectusalgazelcas
 PERVNT.
 tumfod.

Possunt & horum verborum cuiusq; literæ numeri in clavis
 locum (vt dictum est) facilitatis causa succedere.

POSTBELLOMAXIMOACERRI
 3 1 17 18 19 11 6 13 4 5 16 11 8 10 19 3 16 5 18 9 1
 MOQVECONFLATOETMVLTI
 14 5 3 18 19 13 1 10 7 1 21 5 10 3 1 17 18 19 11 6
 SINSVLISMARISCAPTISVEXA
 13 4 5 16 1 18 10 19 3 16 5 18 9 1 14 5 3 18 19 17 1 10 7
 TISQVEEXTERNASETNO
 1 21 5 10 3 1 17 18 19 11 6 13 14 5 16 1 18 10
 STRASREGIONESSVBIGE
 19 3 16 5 18 9 1 14 5 3 18 19 17 1 10 7 1 21 5
 RECEPERVNT.
 10 3 1 17 18 19 11 6 13 4

Tum in hanc rationem centum & vndecim punctis constitu-
 tis, sic scriptum concinnabitur.

i a p o x . . . f l m . s . . i . o . . q .
 . . . m . . a . . t u o o . a b . e t
 e . . e . . l e e l . . . o .
 e o . m r n . . . r

Puncto-

Punctorum omnium spacia non impleuimus, vt eorum pariter & literarum rationem exemplo commodius redderemus. Haec enim hæc tantum verba scripta sunt.

POST BELLO MAXIMO ACERRIMOQUE CONFLATO Et Verum ne, quod reliquum est prætermittam, thema inferius integrum reponam. Ratio interpretandi. Cognito clauis themate in eandem formam amico interpreti facillime liquebit. Sed quoniam dictum est hanc rationem scripti aliter, quàm superiora se habere, discrimen tale assignabitur, qui ibi curiosè obseruatus, literarum ordo facile deprehendi poterat: clauis cum quo scriptum claudebatur, simul cum scripto erat, hic verò aliter interpretem propè diuinum esse necesse est, vt rationem, qua scripto occultatur intelligat, aperiendi sensus clauis tantum apud amicum seruata, quæ scriptiois formula pro clauis commutatione, semper commutabitur.

Iapoxaeqflprruexsimnsneiioalqaltomaraet
sistttiseuniebootabsetcirsctneeseeilccisoc
ummuralsrnoecopmxturegsgnnsur.

CAPVT. XVI.

Quomodo aliter clauis vtendum sit, sine qua scriptum non possit aperiri.

PREDICTO affinis est hic alius scribendi modus, qui inter ceteros alienus circumfertur, quem (quia parem astum præferre videtur) hic ex multis vnum duxi reponendum, est etiam adeo inuolutus, vt quàmuis etiam furtiui scripti species non lateat, nequaquam sit, qui proprius eius cognoscendi modus intelligatur, fietque potius, vt quò magis eius perplexitatem quis explicare conetur, eò magis

interpretando ambiguus feratur. Scribendi ratio talis est. Tabella primo in hanc formam parabitur : Vndecim per chartæ latitudinem sectiones accommodentur, quarum omnes elementorum characteres in duas æquas partes diuisos contineat, quorum ordo ex arbitrio disponatur, modo nulum elementum præteritum sit : modus tamen seruabitur, vt inferiores superioribus mutuò respondeant, mox horum ex latere per vndecim sectiones totius rursus alphabeti clauis disponatur, vt literæ duæ & viginti collocentur: poterunt tamen viginti esse modo numero pares sint, vt minus necessaria eximantur, & quibus quoquomodo carere possimus careamus, vt quemadmodum superius factum est, & hîc fiat, quod si viginti erunt, tum sectiones decem fient, poterunt & sectiones septem fieri, & literæ vna & viginti sint, vt ternas singulæ recipiant, siue binæ, siue ternæ huius alphabeti literæ sint, vel simul in eadem linea, siue superiori, siue inferiori coniungentur, vel quoquomodo in vtrâque linea disponentur.

LITE-

LITERÆ SCRIPTI

LITERÆ CLAVIS

AB	a b c d e f g h i l m n o p q r s t v x y z
CD	a b c d e f g h i l m z n o p q r s t v x y
EF	a b c d e f g h i l m y z n o p q r s t v x
GH	a b c d e f g h i l m x y z n o p q r s t v
IL	a b c d e f g h i l m v x y z n o p q r s t
MN	a b c d e f g h i l m t v x y z n o p q r s
OP	a b c d e f g h i l m s t v x y z n o p q r
QR	a b c d e f g h i l m r s t v x y z n o p q
ST	a b c d e f g h i l m q r s t v x y z n o p
VX	a b c d e f g h i l m p q r s t v x y z n o
YZ	a b c d e f g h i l m o p q r s t v x y z n

In hanc formam parata tabella, quæ amico cognita sit, verba extrinsecus, quæ scriptum aperiant, vt in superioribus factum est, vtrinq; nota capiantur, hæc quo magis ab hominum cognitione remota fuerint, tutiorem scripto cautionem præstabunt, quare ad hæc fugienda sunt prouerbia, quæ in ore vulgi versantur, ne si furtiui scripti species cognoscatur, modus inde pariter aliquo modo cognosci possit. Huius loci est referre superioribus diebus in hunc modum missam epistolam a sciolo quodam, qui Romæ agebat, cum eius admiratione eadem hora, qua literas accepi, me fuisse interpretatum, cuius rei causa fortasse esse potuit, quod dictum index scripti hoc erat. OMNIA VINCIT AMOR, quæ sententia prouerbij vice, nemini ferè non cognita est. Tabellæ itaq; huius, & indicis vsus sic se habet: Epistolæ verba in prima charta interpositis literarum spacijs per totum lineæ versum componantur, sic deinde & alij versus fiant, donec omne id quod scribendum est perficiatur, relictis tamen (vt in proximo capite admonitum est, iustis interuersus spacijs, quibus dictum est ad eandem rationem inferi possit. In hunc modum arca simul & clauæ parata, ea tali ratione occludetur: Primum clauis prima litera in suo quærat alphabeto, ea inuenta deinde scripti litera in illius sectione requiratur, pro ea tum, si superius posita sit, inferior, quæ mutuo occurrit ex aduerso, si superius inferior assumatur, ea sic chartæ commissæ, in alijs pari modo procedetur, donec tota epistolæ sententia perfecta sit. Res exemplo clarior liquebit. Epistolæ verba sunt hæc.

BELLA FORTISSIME GESTA SVNT, ET BELLIS
PARTIM COMPOSITIS, PARTIM ETIAM CON-
FECTIS PAX EST SEQVUTA, SED HANC FELI-
CITATEM DVXIS MORSTVRBAVIT.

Post hæc dictum index statuatur.

CASTVM FODERAT LYCRETIA PECTVS ALGAZEL.

Illud

Illud in hunc modum sub scripti verbis disponatur.

BELLA FORTISSIME GESTAS VNT ET B
 castum foderat lucreti apectus
 ELLIS PARTIM COMPOSITIS PARTIM
 algazel castum foderat lucreti
 ETIAM CONFECTIS PAX EST SEQVIT
 apectus algazel castum foderat
 ASEDHANCFELICITATEMDVCISMO
 t lucreti apectus algazel castu
 RSTVRBAVIT.
 um foderat l.

Vt vero clavis scripto eximatur, proposito tabellæ indicio sic fiet. C prima litera indicis in secundo sui ordine inuenta, primam scripti literam, quæ B est, & pro ea suppositam N indicabit, tum hæc pro B obscuræ epistolæ reponatur: In hunc modum totum occultè scriptum ex aperto elicietur: & hoc erit.

Nroop ndmhtbfnte fikhdu fceh ve nstxe eufgnp rgxichogul azaint rbtzp rlaoopfil duf vda hycl dgq ltp hyiy synusz dumoz rlynf plem icfzrhum.

Modus hic quàm multiplicem scribendi varietatem suggerat lector poterit intueri, vt nunquam ferè pro eadem litera eundem characterem positum agnoscat, amicus in interpretando eundem modum (vt in multis dictum est) seruabit. Scribendi hæc ratio cum proxima hoc commune habet, quòd dicto aliunde assumpto, vtraque occluditur, in hoc verò differt, quòd illa proprias scripti literas, hæc verò non literarum positione, sed substitutione etiam obscuratur.

C A P.

Modus, quo dictio vna alteram significat.

SVPEREST nouissimum scribendi genus, quo scriptum præter difficultatem, qua se satis tueri possit suspitione etiam carebit, quod quarto loco polliciti sumus indicare. Hoc absoluto, nil amplius erit, quò minus huius libri expectationi pro viribus satisfecisse videamur. Quæ pars quoniam inter cæteras maximè cautionem præstat, non immerito ea nobis in hunc locum reseruata, vt recto ordine processum esse videatur: quare in arduis, maximisque rerum negotijs eius vsus præcipuè sibi locum vendicabit, vbi scriptum sua se obscuritate, & simulatione tuebitur. Id genus scripti, quemadmodum & aliæ res, plures sunt species, ex quibus nos aliquot, quæ præcipuæ videbuntur apponemus. Earum prima occurrit, quæ varijs fabulosisque verbis inuoluitur, quippe cum vocabula quædam amici sibi confinxerint, tuto inuicem loquuntur, quod & si literæ intercipientur, quotquot ingenia fuerint, non solum tot applicabunt sensus, sed vnum tantum infinita quadrare faciet, & quanto subtilius inuestigabit, eò à re longius abibit. Nam de Apolline, Daphne, pharetris, corollis, & floribus enunciata, de regibus, ciuitatibus, telis, arcubus, militibus, & cladibus intelliget: euenietque vt epistolam scriptam si quis reperiatur, verbis delusus, multa, eaque loqui faciet, quæ nunquam scriptor putauerat. Quare antequam vltius progrediamur, exemplum edocēbimus. Apollinem itaque Regem vocabo, Galliam Scorpionem, hostes caudam, musas pro militibus, pro decade vnitatem, & osculari pro interficere ponam. Iccirco si scripturi erimus.

„ Scito Regem consueto itinere ad suam se conferre vr-
 „ bem è Gallia longe, veritum hostium insidias ne prod-
 „ tur, noscitenim eos sibi fore infestos, sceptrum nanque
 perdere,

„ perdere, ciuitatem depopulari, & omnes in sui exitum con-
 „ spirare. Nonaginta milites, qui castrì portam custodiunt,
 „ necabuntur, eaquẽ primo capta facile traducto exercitu
 „ ac strato ponte arx capietur. Classis enim secundo vento
 „ concitata, magnaquẽ vi remigantum subibit portum, ca-
 „ pientur mulieres, & homines, & ciuitas funditus eruetur,
 „ vt nunquam erigatur. Ipse autem meo nomine tabellari-
 „ um mactato.

In talem formam conuertemus.

„ Scito Apollinem signorum ordine Leonem subire, longe
 „ a Scorpione, suæ vim caude noscens, sensit enim alium suo
 „ lauro tempora præcingere, & monte potiri: osculabuntur
 „ tacitè nouem Musæ, quæ pendicibus præsunt, & facile ad
 „ fontem deuenient. Vnde montẽ totum perambulabũt, ve-
 „ nient enim rapacium auium turba secunda, aura sic flores,
 „ herbasquẽ destruet, fons ita exarefcet, vt verear an alius vf-
 „ quam poeta labra profluat. Tu verò pro me tabellionem
 „ osculator. Quod si forte non familiarum, & necessariarum re-
 „ rum, videlicet Apollinis, fontis, musarum, vel similium me-
 „ minisse intuentes faciat omnes de rei suspitione sollicitos,
 „ poterit idem ad familiares res traduci, vt minus dolum, vel
 „ fucum redoleant. Huiusmodi aliter exemplum.

„ Scito Marcelle dulcissime Fabricium Neapolim venturũ
 „ longe à nemoribus, grassatores & fures timentẽ, cum bona
 „ sua hĩc audiet subrepta, ancillulas amari, sic ad sorores &
 „ coniugem deuenturos, multi enim superueniunt, cum faci-
 „ lem rapinã audient, sic domus, coniux, & sorores dispergẽ-
 „ tur, vt nunquã amplius simul sint, tu meo nomine tabella-
 „ riũ amato. Quotus autẽ erit quisq;, qui si Castalij fontis, mu-
 „ sarum, sororũ, & coniugum mentionem factam audiet, putet
 „ præliorum, ciuitatũ, & arcium expugnationes ibi recenserĩ?
 „ Quis enim humanorũ cordiũ latebras aperiat, & ea perspici-
 „ at quẽ sunt duo inuicẽ secretò collocuti, verbis nõ exprimẽ-
 „ tibus?

tibus? scio equidem qui literas intercipient, sibi videre videri, dum talia perlegent, ibi somnia recenseri. Poterit si quis velit dictiones literarum elemento vel signo describere, dummodo absens exemplum habet, hoc scribendi modo omnes ferè huius ætatis homines vtuntur. Amantes etiam sæpe pluribus præsentibus aut historiam, aut eorum amorem narrant, ac alienis nominibus de se & amica loquuntur, ne eorum amores deprehendantur. Paris apud Ovidium in epistola ad Helenam hoc testatum reliquit.

Ah quoties aliquem narraui potus amorem,
 Ad vultus referens singula verba tuos. -
 Iudiciumque mei ficto sub nomine feci,
 Ille ego, si nescis, verus amator eram.
 & alibi.

Neùe aliquis verbis odiosas afferat aures,
 Quam potes ambiguus callidus abde notis.

Etiam alio vt poterimus occultandi modo adhuc vsitatissimo, cuius regula talis est. Eiusdem typi duo parentur libri, cuius alterum amicus apud se, alterum nos domi contineamus, in hoc charta aliqua ex vniuerso erit eligenda, in qua scribere volumus, eiusque numeri prius conscium amicum reddamus, vel dierum mensis, & anni, vel alterius rei numero, qua habita, vbi nostram sententiam breuiter perstrinxerimus, in statutis illius paginæ locis, ea vel similia verba reperimus: & tandiu paginas vel lineas permutabimus, donec totum scripto tali commutemus, quod vbi fecerimus, denuo à summo capite rem aggrediemur, & verbum eadem linea præcedens, vel subsequens, vel numero distans aliquo accipiamus, ac denuo scribemus, alia consurget epistola, sed diuersæ sententiæ. At cum sine ordine, & sine vera aliqua significatione veniet, sic eam accommodabimus. Multa inferemus verba, vt ordine aliqua significant, & vt superuacua noscatur ab amico, linea notabimus, vel signo aliquo in calce,
 vel

vel inter duas parentheses, accentu, maiuscula in primis littera, vel aliquo signo: reliqua verò verba permutare possumus, tempora, numerum, casus, personas, & genera peruertendo & accommodando, vt congrua magis confurgat oratio. idq; tandiu faciemus, dum totam confarciamus. Libri, quibus vti poterimus, verborum omnium generibus scatent, vti Cicerone, Plinio, Rhodigino, Ouidio & cæteris similibus. Sed exemplo res fiet clarior.

” Africam absterri clementia infantium audiui, foeminam
 ” indignam mulceri poena, generosissimum iracundia flagellari, generositatem solam in periculis spectari. Augusti.
 ” xvi. hora. viii.

Si Plinium legimus octauo libro capite xvi. Basileæ ex officina Frobeniana impressum, id reperiemus sequentibus verbis peruertendo.

” Vrbs eadem in supplices non (iratos) multorum profugit,
 ” ea alloquitur verum cuique eorum vi maxima, & ructur
 ” se, coacta potest capi.

CAPVT XVIII.

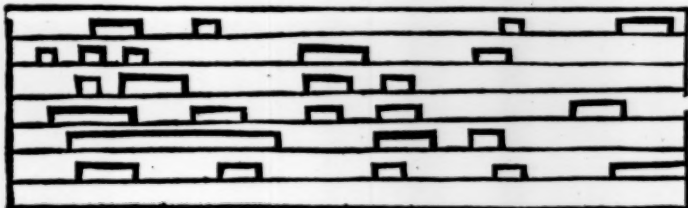
Modus quo vna oratio sub alia bracteis perforatis occultatur.

ALIVM quoq; docebimus modum scribendi cautissimum, qui nec cuiq; erit vestigabilis, nec videntem quenquam occultæ fraudis conscium reddet, qui fenestrata erit lamina, & interpositis literis, & syllabis & dictionibus ociosis scripti partes hinc inde dispergentur. Ratio talis erit. Duæ ex ferro, vlex stanno, vel plumbo, vel membrana bractæ comparentur, quarum magnitudo pro scripti quantitate esse poterit, quare expediet eam ad latæ chartæ magnitudinem æquari, ne si prolixius scriptum futurum sit, eadem lamina sæpius applicetur, eadēq; semper spacij mēsurā inter oppor-

tunas literas interfit, ytranque altera alteri supposita, & firmiter inhaerente, ne error sit, binis per latitudinem literis designabitur, inter quas iuxta corporis lineæ intercapedo sit, quibus interuersus spacijs hoc facto lamina ex arbitrio passim incidatur, vt tantum insit vacuum, quantum ad continendas simul oportuni scripti partes esse velimus, hoc tamen inane spacium semper (vt significatum est) variabitur, vt modo maius, modo minus, modo literam vnā, modo syllabam, modo dictionem, modo eas plures capere possit, idque fiat, quousque sic tota lamina hinc inde vacuetur. Ea in hunc modum formata typographi vtuntur, dum nigris impressis literis, alias rurbi coloris inducunt, ne tota charta eo colore occupetur: Vtraque confecta lamina, altera retinebitur, altera penes amicum seruabitur. Scripto itaque, quo angustius esse poterit confecto (breuitas enim furtim scripturo maximè conuenit) bractæ vsus talis erit. Ea papyro superposita & firmata, per fenestras & vacua literæ inscribentur, dum totum id, quod scribendum sit, illis positum spacijs absoluatur. Scriptum sublata lamina tale erit, vt verba hinc inde dispersa accipiantur, tum earum literarum quæ caudatæ, vel cristatæ fuerint, cuiusmodi sunt p & d lineamenta sursum & deorsum protrahentur. Hoc peracto chartæ inania ociosis literis, syllabis, & dictionibus complebuntur, ita tamen totius scripti nescius fuerit, vt verba perfecta sint, quæ, quò magis simulata erunt, eò vt aliud longè diuersum dicere videantur, & eò meliora videbuntur, quò minus suspicionis habebunt, quare tandiu scriptum delebitur & accommodabitur, dum totum perficiatur, vt congrua & continuata orationis structura esse videatur. Vt verò interpreti paginæ occultæ scriptum reddant, quatuor punctis, quæ signatæ bractæ finibus firmiter inhaereant, designentur. Sed vt exemplo res melius indicetur, nostri scripti verba subiiciamus.

MILITVM INFINITVS EST EXERCITVS, AC
PRO-

PROPE DIEM INIBVNT BELLVM, EXPLORATO-
RES OMNES DEPREHENSIVNT, CAPIT E POE-
NAS DEDERE. Apertæ bractæ forma hæc erit.

Commisso super eam scripto, sic epistolæ partes positis inter-
uallis dispergentur.

<i>Mili</i>	<i>tu</i>		<i>m</i>	<i>infin</i>
<i>i</i>	<i>tus est</i>		<i>exerc</i>	<i>itus</i>
	<i>ac prope</i>		<i>diem ini</i>	
<i>bunt be</i>	<i>llum,</i>	<i>ex</i>	<i>plo</i>	<i>rato</i>
<i>res omnes deprehen</i>		<i>si su</i>	<i>nt,</i>	
<i>capite</i>	<i>pæn</i>	<i>as</i>	<i>de</i>	<i>dere.</i>

Verum inpletis ociosarum literarum spacijs, in vtrunque sic
prodibit oratio, duplicis orationis ex industria exemplum
apposuiamus, vt commodius liqueret, quilibet ad omnia ver-
ba seruato etiam literarum nexu posse accommodari.

Gratæ *Mili* sic *tux* fuere literæ, presertim cum *infini*
scriptus est ludus, quo se *exercet* *Titus* noster fami-
liaris, *ac prope* modum in *diem* inimicus, propterea
ama bunt *bene illum*, si is *exemplo* eorum, *rato*que
modo res omnes deprehendet, at *si sumunt* alij rem
à summo *capite*, cum *pæn*itebit illas *amplius* *deridere*.
vale.

Idem aliter etiam sic.

Honor *Militiæ tuus* fuit Carolus pater, nam cum *infini*to victus est, cum minima exercitu inuitus parte hostis fugit, ac prope vltimum diem iniuriis peribit, necabunt Bere illum, atque extemplo puer Arato peribit, res omnes deprehensæ bonæ si sunt, arte Syllam, & optimo capite non pænitentias amplius decidere sperabit. vale.

Amicus verò interpres superposita bractea per fenestras occultatam sententiam conspiciet, cuius exemplum, vt in posterum seruetur, ea amota alio transcribet. Poterit & hoc aliter fieri in constituta cuiusvis libri pagina magis opportuna, eæ tantum literæ, syllabæ & dictiones, quæ primæ occurrunt, & ad id explicandum quod voluerimus necessaria sint eligantur: quousq; tota epistolę sententia eliciatur, oleo deinde vel cera pellucida charta comparetur, ea libri folio superposita, omnia selectarū partium emicantia spacia lineolis atramento ductis designentur, hæc tamen charta mitti poterit, quod si eam oleo vel cera pollutam mitti non libeat, eius loco alia capiatur, quæ sub eam firmiter in hærente aliquo stylo ad indicandas literas comprimatur, & earum deinde signa atramento protrahantur, eam deinde interpres, vt diximus, vel oleo vel cera pellucidam faciet, quę supposita & firmata subiectas partes indicabit: Sic quod significatū est agnosceretur, hoc etiam ante circino vacua primum, deinde plena spacia dimetiente efficietur, vel aliter vt commodius fieri poterit.

CAPVT XIX.

Abditissimus per synonyma, vel paria verba scribendi modus.

IN TER ceteras scribendi technas, quę in vsum esse solent, nequaquam contemnendæ subtilitatis cuiusdam abbatis Tritemij

Tritemij astus est, in quo absoluendo ingens ferè totum volumen simul absoluit, cuius rationem, ne quid instituto operi desit, à me prius cognitam, quàm alibi tractatam scirem, nolui prætermittere, tum quia res negligi minimè digna visa est, quod ad euitandam suspensionem valeret, tum etiam quia id ipsum aliter nos & còmodius, quàm ille sumus profè quuti, nam quemadmodum is rem in religiose orationis formam redegit, nos in epistolæ modum magis opportunum, quod minus præterea suspensionis habebit, concinnauius, linearum præterea, punctorum, & aliorum signorum, quæ in epistolis fieri solent, alphabeta adiecimus, vt scriptum angustius esse possit, ne semper pro litera verbum poneretur. Verùm in hoc nobis tanto breuiore esse licuit, quanto pauciores ille id genus scribèdi modos excogitauit. Vt ad rem itaq; accedamus. Proposito serix epistolæ themate, cuius verba concinna tot numero sint, quot à nostro iudicio adiectis lineis, punctis, alijsque id genus signis, quæ in epistolis fieri solent, serix totius epistolæ literarum numero plus minus videbuntur respondere. Nostræ sententiæ nos dictiones paulo plures quinquaginta induximus, quod cum numerum satis esse existimauius, qui cum lineis punctis, & alijs signis sexagenarium perficeret, tum cuiusq; verbi vicena tantum, vel vicena singula, vel bina & vicena synonima vel paria verba, quod literarum numerus in alphabeto satis esse videbitur componantur, neq; enim vt aliàs dictum est, multum in furtiuis scriptis circa orthographiæ modum laboramus, dum in hoc interdum peccandi nobis licentiam permittimus, mcdò maius rerum discrimen euitemus, quam etiam merito excusationem in synonymis exposcimus, si proprietates & rationes latini sermonis seruata non fuit, quod ea res parum nobis debuit facessere, tum quia id ipsum non facillè fuerat, tum etiam quia quærimus potius quomodo quid vtcūq; significare possimus, quàm vt per propria verba recte explicemus: ea itaque synoni-

synonima vel paria verba in ordinem pro epistolæ concinnitate disposita in tabulas, rite præpositis à latere literarum alphabeti characteribus, vt singulæ verbis paribus singulis adhæreant referentur, donec id in omnibus dictionibus absoluat, & tota epistola suis partibus perfecta sit. Hoc facto prius religionis nostræ signum, vnde mos est scribendi initium sumi, mox principij notam, puncta, & alia non inopportuna id genus signa suis locis in epistola collocanda in vicinas pariter formas præpositis literis eadem simulatione variabimus, vt ne illa quidem ociosa sint, sed literarum potestatem furtim mutuentur. Tabulæ itaque eo ordine procedant, vt primum religionis nostræ signa, mox principiorum notæ, tum simulatæ epistolæ verba, & inter hæc puncta, aliæque id genus disponantur, earum exemplum absoluto capite prosequemur. Sic confectis & ordine compositis tabulis scriptori in hunc modum vti conueniet, prima seriæ epistolæ, seu schedulæ litera in primo indice, vbi crucis signum variabitur, quæ sita, quæ in eius locum figura erit posita, pro ea simulato crucis signo primum epistolæ fronte suo loco collocabitur, mox in succedentis locum eadem potestas in sequenti tabula inuenta, cum appposito initij indice commutabitur, sic tertia in tertio tabularum ordine litera, & quarta in quarto requiretur, & scripto collocabitur, donec in hunc modum tota epistola perscripta sit. Verum videndum est, ne duæ literæ in eadem columna requirantur, neue aliqua tabella omittatur, quod vt commodius cuitari possit, proderit singulis primum seriæ epistolæ literis, mox etiam tabulis sigillatim numerorum notas apponere, quod si serij scripti literæ tabulis numerorum erunt æquales, tabellarum numero repetito epistolæ literas æquari debere. Quod si tabulæ semel positæ non erunt satis, & repeti erit necesse, alia epistola in alia charta reponatur, ne suspicio sit in verbis paribus in eadem charta positis. Res vt liquidior fiat, exemplo comprobabitur

babitur. Quarè nostri propositi verba sunt hæc.

HOSTIS IN ITINERE OBVIAM FACTVS EST,
CVMQ. DIVPVGNATVM ESSET, TERGA DE-
DIT.

Epistola, quæ verba occultabit, hæc erit.

†

ℒ Accepi literas tuas dilecte & charissime Pópeie Scuerine
idibus Feb. per Tiburtium tabellarium tuum, Illico percepi
voluntatem tuam, equidem gratulabundus prudenter parui,
præbui ea ratione tuo nomine Lelio creditori tuo mille &
quinque aureos ex emptione, si quidpiam vacat, exposcito,
& obtemperabo permotus suavi, iucundaque benevolentia
amicorum tuorum. iube sim certior de tuis rebus, vt si-
mul congratuler vel dolorem sentiam. Vale.

Datum Neapoli. 5. Februar.

1560.

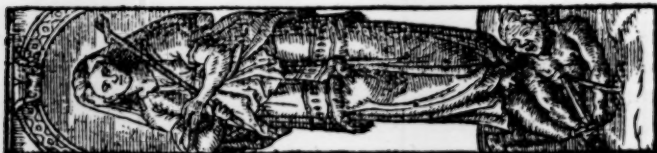
∞ Tuus fidelis Baptista porta Neapolitanus.

3

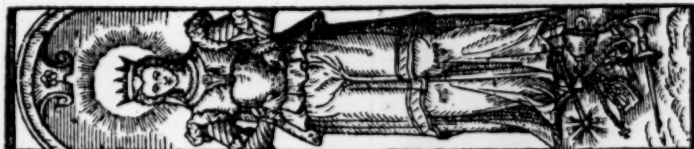
P

Variatæ

Variatæ tabellæ per numerum literarum.

[illegible]

4

a literam
 b epistolas
 c syngraphas
 d paginam
 e paginas
 f literulas
 g schædulam
 h schædulas
 i epistoliū
 l tabellam
 m scripturam
 n scriptum
 o chyrographum
 p chartas
 q chartulam
 r chartam
 s epistolam
 t literas
 u tabellulas
 x chartulas
 y tabellas
 z syngrapham

5

a dulcis
 b honorate
 c amate
 d suavis
 e lepide
 f humane
 g probe
 h spectate
 i dilecte
 l magnanime
 m iucunde
 n magnifice
 o ormate
 p honeste
 q exulte
 r docte
 s prudens
 t prouide
 u sincere
 x mansuete
 y ingeniose
 z optime

6

a et
 b atq; etiam
 c perinde ac
 d &
 e idemque
 f ac etiam
 g ac
 h atque
 i æque ac
 l atq.
 m que
 n q;
 o que
 p q;
 q q.
 r q.
 s &
 t atq;
 u et simul
 x simul ac
 y ac simul
 z simulet

P 2

a Illu-

7

a Illustrissime
b familiarissime
c charissime
d amplissime
e felicissime
f splendidissime
g excellentissime
h celeberrime
i clarissime
l munificētissime
m acutissime
n grauissime
o integerrime
p benignissime
q clementissime
r modestissime
s eruditissime
t solertissime
u morigeratissime
x præstantissime
y gratissime
z amicissime

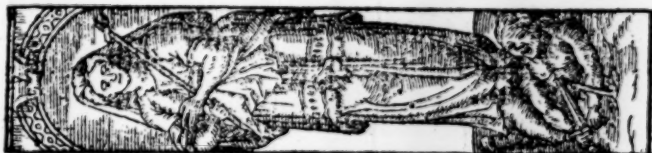
8

a Fabrici
b Vincenti
c Baptista
d Federice
e Iacobe
f Petre
g Alfonſe
h Francisce
i Antoni
l Cæſar
m Hieronyme
n Pompeie
o Dominice
p Scipio
q Nicolae
r Carole
s Nute
t Alberte
u Ioannes
x Alexander
y Augustine
z Ptolomæ

9

a Porta
b Penna
c Caracciole
d Seuerie
e Leone
f Carafa
g Valla
h Belle
i Seuerine
l Vrſe
m Benigne
n Capua
o Proſecto
p Marate
q Miline
r Venusine
s Vicine
t Venete
u Poeta
x Senenſis
y Taruiſie
z Mazzella

a pridie

IO

II

12

a pridie calendas	a Ianuarij	a Sempronium
b calendis	b Februarij	b Tiberium
c octauo idus	c Martij	c Tullium
d sexto idus	d Aprilis	d Lucium
e quinto idus	e Maij	e Liciscam
f quarto idus	f Iunij	f Palemonem
g tertio idus	g Iulij	g Simeonem
h pridie nonas	h Augusti	h Ludouicum
i quarto calendas	i Feb.	i Trebatium
l sexto calendas	l Octobris	l Petreum
m septimo calēdas	m Nouembris	m Tyronem
n nono calendas	n Decembris	n Tiburtium
o octauo calendas	o Quintilis	o Thefeum
p decimo calendas	p Sextilis	p Artemidorum
q vndecio calendas	q Septembris	q Haly
r duodeciocalēdas	r Iul.	r Petronium
s decio 5. calēdas	s Ianu.	s Quirinum
t idibus	t Aug.	t Sextum
u tertio nonas	u Mart.	u Iosephum
x quarto nonas	x Apri.	x Valerium
y decio 3. calendas	y Mai.	y Franconium
z quinto calendas	z Iun.	z Pontanum

P 3.

a tabel-

13

a tabellionem
 b libertinum
 c seruum
 d secretum
 e tabellarium
 f clientem
 g hospitem
 h libertum
 i manumissum
 l amicum
 m vernam
 n contubernalem
 o assiduum
 p delatorem
 q nuncium
 r fidelem
 s domesticum
 t mancipium
 u missum
 x intimum
 y conscius
 z beneuolum

14

a .
 b :
 c :
 d :.
 e .
 f :.
 g :.
 h .
 i ?
 l ;
 m ,
 n :
 o ?
 p ;
 q :.
 r ,
 s .
 t :.
 u .
 x .
 y .
 z :.

a maiusculis hinc incipiendum

15

a subito
 b cito
 c ex templo
 d statim
 e illico
 f continuo
 g confestim
 h mox
 i euestigio
 l ocyssimè
 m maturè
 n prepopere
 o raptim
 p citius
 q citissimè
 r velociter
 s festinè
 t repentè
 u celeriter
 x presto
 y inopinatè
 z ex improuiso

a vidi

16

a vidi
b inspexi
c intellexi
d agnoui
e conspexi
f perspexi
g accepi
h hausi
i excepi
l prouidi
m animaduerti
n noui
o percepi
p penetraui
q perpendi
r concepi
s inueni
t cognoui
u confideraui
x didici
y expendi
z habui

17

a rogatum
b voluntatem
c conceptum
d desiderium
e mentem
f intentionem
g dictum
h præceptionem
i rogatum ^{TVVM}
l optatum ^{TVAM}
m cogitationem
n affectionem
o propositum
p intentum
q postulatam
r animum
s deliberationem
t iussum
u consilium
x petitionem
y præceptum
z mandatum

18

a certè
b indubitanter
c nempe
d nimirum
e mediusfidius
f ædepol
g fanè
h porro
i planè
l profecto
m enimuero
n quidem
o dubio procul
p quippe
q verum
r indubitatè
s pol
t me hercle
u equidem
x caterum
y perpol
z clare

z cupidus

19

a cupidus
b audus
c optans
d appetens
e exoptans
f gliscens
g concupiscens
h gestiens
i gratulabundus
l anhelans
m ardens
n exardens
o inflammatus
p incensus
q exardescens
r præcupiens
s attendens
t gaudens
u lætus
x cupidus
y desiderans
z lætabundus

20

a prudenter
b vigilanter
c fedulo
d prouidè
e perfectè
f deliberatè
g singulariter
h alacriter
i hilariter
l audacter
m integrè
n amicè
o amanter
p facilitè
q gratiosè
r attentè
s fideliter
t excellenter
u optimè
x gaudenter
y principaliter
z præcipue

21

a obediui
b obtèperaui (davi
c excutioni man-
d ancillatus sum,
e morigeratus sum,
f rem peregi,
g rem gessi,
h egi rem,
i obsecutus sum,
l obediui,
m parui,
n executus sum,
o perfeci rem,
p obediens fui,
q prouidi mèdato,
r seruiui,
s inferuiui,
t obsequens fui,
u obsequentissimus
x morem gessi (fui,
y parens fui, ti,
z obsequium presti-
a dedi

22

a dedi
b adhibui
c substitui
d largitus sum
e permisi
f præbui
g obtuli
h prætuli
i attuli
l absolui
m solui
n retribuui
o consignauui
p obsignauui
q exposui
r contribuui
s elargitus sum
t donaui
u porrexi
x concessi
y misi
z tribui

23

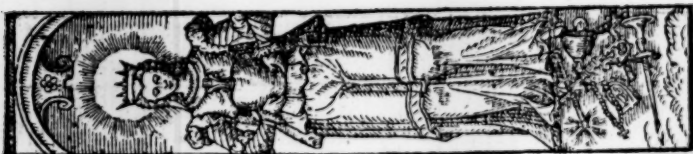
a ea ratione
b ea causa
c eam ob rem
d proinde
e sic
f quapropter
g ideo
h itaq;
i igitur
l quamobrem
m ea propter
n ea de causa
o ob eam rem
p iccirco
q propterea
r eam ob causam
s quas ob res
t quo circa
u qua re
x ex hoc
y hanc ob rem
z inde

24

a te iubente
b tua causa
c tuo nomine
d tua gratia
e iussu tuo
f mandatu tuo
g nutu tuo
h tuo obsequio
i tuis verbis
l tuo iussu
m tua gratia
n tuo consilio
o tuo mandatu
p tua voluntate
q tuo libitu
r te monente
s te volente
t tuo commodo
u te mandante
x tuis literis
y tui amore
z te præcipiente

a Phi-

Q

25

a Philippo
b Vincentio
c Antonio
d Ioanni
e Fabio
f Flaminio
g Pétro
h Francisco
i Iacobo
l Marcello
m Mario
n Octauio
o Decio
p Ferdinando
q Alfonso
r Mutio
s Simeoni
t Lelio
u Valerio
x Aurelio
y Metello
z Seleuco

26

a fideli
b amico
c sodali
d familiari
e consorti
f collegæ
g socio
h contubernali
i amabili
l beneuolo
m protectori
n custodi
o cōseruatori
p domestico
q participi
r commensali
s coniuncto
t consocio
u creditori
x tutori
y amicissimo
z intimo

27

a centum
b duobus centum
c septies mille
d quatercentum
e tercentum
f bis centum
g octies mille
h bis mille
i ter mille
l quater mille
m quinquies mille
n quinquies centū
o duo millia
p sex millia
q septem millia
r sexies centum
s mille
t nouies mille
u decies mille
x vndecies mille
y duodecies mille
z tredecies mille
a decem

28

a decem
b duodeuiginti
c quadraginta
d quatuor
e quinque
f nouem
g septem
h sex
i duo
l vnum
m vndecim
n duodecim
o quatuordecim
p quindecim
q duodetriginta
r vndeuginti
s viginti
t octo
u triginta
x quinquaginta
y septuaginta
z octuaginta

29

a denariolos
b coronatos
c argēteos denarios
d vncias
e argenteos nūmos
f aureos nummos
g obolos
h trientes
i nummos
l sextertia
m talenta
n nummalos
o asses
p sextertios
q denarios
r aureos denarios
s aureos
t carolenos
u minas
x libras
y florenos
z numos argēteos

30

a supellectili
b domo
c venditione
d familia
e censu
f patrimonio
g prouentu
h redditu
i hereditate
l pensione
m fraternis opibus
n redditibus
o re priuata
p re paterna
q re tua
r publico prouētu
s dotali pecunia
t emptione
u legata pecunia
x erario
y bonis tuis
z trapezita

Q₂

a ::

31

a ::
b .
c .
d ;
e ::
f ..
g ::
h :
i .
l ?
m)
n ::
o .
p ;
q .
r ::
s ::
t :
u .
x ?
y ..
z)

a malucolis incipiendum

SI

32

a aliud
b nouum negotiū
c quicquam nouū
d aliqua res
e aliquid
f quāpiam
g quicquam
h aliud negotium
i alia res
l nonnihil
m noua res
n quæ res
o aliquid noui
p quid
q quicquid
r aliquid nouum
s quidpiam noui
t agendum aliud
u quidpiam
x negotiū aliquod
y aliquod negotiū
z aliud officium

33

a remanens est
b remanet
c reliquum est
d reliquitur
e restat
f residet
g residuum est
h residens est
i superest
l est præterea
m vacat
n est insuper
o adiungitur
p superat
q adhuc extat
r necessarium est
s desit præterea
t deest etiam
u super extat
x etiamnum deest
y excedit
z superadditur
a iubeto

34

a iubeto
 b dicito
 c impera
 d præcipito
 e querito
 f imperato
 g iube
 h dic
 i quære
 l pete
 m petito
 n ostendito
 o flagitato
 p exposce
 q exposcito
 r postulato
 s certiorem fac
 t fac vt intelligam
 u rogato
 x scribe
 y roga
 z commonefacito

ET

35

a obsequar
 b parebo
 c inseruiam
 d obtemperabo
 e morem geram
 f amicum præstabo
 g obsequium præstabo
 h rem faciam
 i rem exequar
 l perficiam
 m satisfaciam
 n iussum exequar
 o vsui ero
 p satisfacere conabor
 q obedire conabor
 r inseruire conabor
 s obtéperare conabor
 t obsequi conabor
 u parere conabor
 x prouidebo
 y amicum geram
 z prouidere conabor

36

a laqueatus
 b inductus
 c coactus
 d deuinctus
 e commotus
 f ductus
 g adductus
 h constrictus
 i perimotus
 l illaqueatus
 m irretitus
 n vinctus
 o astrictus
 p deuinctus
 q constrictus
 r captus
 s motus
 t commotus
 u submissus
 x nodatus
 y destriectus
 z coarctatus

Q 3

a vnica

37

a vnica
 b fingulari
 c rara
 d insigni
 e magnifica
 f præstanti
 g præcellenti
 h proba
 i excellenti
 l sincera
 m recta
 n integra
 o præsigni
 p mirifica
 q pura
 r facili
 s pia
 t modesta
 u suauis
 x dulci
 y fida
 z ornata

38

a et
 b &
 c ⁊
 d &
 e nec minus
 f æque ac
 g perinde ac
 h atque
 i atq;
 l atq.
 m nec non
 n eademque
 o perinde atq;
 p que
 q ac
 r atque
 s veluti
 t simul &
 u simul ac
 x & simul
 y ac etiam
 z sicut

39

a oportuna
 b amabili
 c solida
 d benigna
 e nobili
 f perspicua
 g dilucida
 h æqua
 i recta
 l dulci
 m clara
 n generosa
 o insigni
 p conspicua
 q manifesta
 r eleganti
 s præstanti
 t indubia
 u iucunda
 x beneuola
 y dulcissima
 z familiari

a huma-

40

41

42

a humanitate	a tua	a iube
b probitate	b animi tui	b facito
c bonitate	c morum tuorum	c iubeto
d virtute	d maiorum tuorum	d placeat
e sinceritate	e parentum tuorum	e iubeat
f vrbantate	f germanorum tuorum	f animo sit
g beneuolentia	g generis tui	g voluntas sit
h comitate	h familiae tuae	h cordi sit
i gratia	i propinquorum tuo-	i commodum sit
l caritate	l indolis tuae	l animo fideat
m pietate	m patruum tuorum	m efficit
n integritate	n amicorum tuorum	n perficito
o liberalitate	o cognatorum tuorum	o patiat animus
p societate	p filiorum tuorum	p conficito
q largitate	q filij tui	q videatur
r magnanimitate	r matris tuae	r ferat animus
s æquitate	s affinium tuorum	s finito
t lenitate	t patris tui	t fac
u beneficentia	u pronepotum tuorum	u ferat mens
x æquabilitate	x sororis tuae	x tibi placeat
y modestia	y natorum tuorum	y ferat cor
z facilitate	z heredum tuorum	z ferat desiderium

a conscius

43

a confcius
b clarior
c apertior
d dilucidior
e admonitus
f commonefactus
g exploratus
h scientior
i clarus
l perspicuus
m præclarus
n non obscurus
o certus
p non nouus
q certior factus
r edoctus
s imbutus
t certior
u scientissimus
x clarissimus
y certissimus
z notior

DE TVIS

44

a pertinentibus
b filijs
c negotijs
d consilijs
e arcanis
f secretis
g domesticis
h necessarijs
i agnatis
l fratribus
m amicis
n familiaribus
o parentibus
p genitoribus
q natis
r germanis
s sororibus
t proximis
u rebus
x liberis
y cogitationibus
z consocijs

VT

45

a coniunctim
b vnà
c tecum
d et ipse
e iunctim
f amicè
g nobiscum
h ego etiam
i ipse etiam
l merito
m simul
n familiariter
o optimo iure
p iure
q inuicem
r simul quoque
s simul vnà
t ego quoque
u ipse quoque
x affatim
y legitimè
z multum

a gaudeam

46

47

48

a gaudeam	a doleam	a ::
b gaudio afficiar	b dolore afficiar	b .
c læter	c mœream	c :
d exulter	d tristitia afficiar	d ,
e congratuler	e trister	e ;
f iucunder	f sim in dolore	f ..
g lætitia afficiar	g sim in tristitia	g ::
h voluptate fruar	h contrister	h ::
i voluptate afficiar	i sim in mœrore	i ..
l gratuler	l mœrorem sentiã l)	
m voluptate pfruar	m mœrorem patiar m :	
n solatio fruar	n tristitiam sentiam n ::	
o solatio perfruar	o affligar	o ::
p lætificer	p conturber	p :
q congaudeam	q afflicter	q ;
r solatio afficiar	r condoleam	r ::
s lætitia fruar	s dolorem sentiam s .	
t lætitia perfruar	t perturber	t ::
u iubilem	u angar	u :
x gaudio fruar	x dolorib° afficiar x ..	
y iucūditate afficiar	y mœrore afficiar y :	
z gaudio perfruar	z fleam	z)

a maiusculis incipendum

R

a viue

49

a viue foelix..

b valeas.

c bene valeas.

d fospes sis..

e vale.

f cura valetudinē.

g diu vale.

h valetudinē cura

i foelix viue.

l valetudini cōfulel

m Dij te fospitent.

n inferui valetudini

o valetudini inferui o

p valetō.

q indulge valetudi-

r diu valeas. (ni. r

s diu valetō

t incolumis sis.

u bene vale.

x bene valetō.

y incolumis viue

z multum valeas

50

a Exaratum

b Conscrip.

c Confectum

d Descriptum

e Conscriptum

f Dat.

g Perscriptum

h Obfignatum

i Perfcriptæ

l Scrip.

m Descrip.

n Exar.

o Perfcrip.

p Data

q Obfignatæ

r Scriptæ

s Exaratæ

t Datum

u Descriptæ

x Obfign.

y Confectæ

z Inſcriptæ

51

a Venetijs.

b Catana

c Romæ

d Mantua

e Corcyre

f Patauij.

g Meſſana

h Panhormi

i Mediolani.

l Placentiæ

m Papiæ

n Vercellis

o Alexandriæ

p Siracufis

q Leontij.

r Caietæ

s Senis

t Neapoli

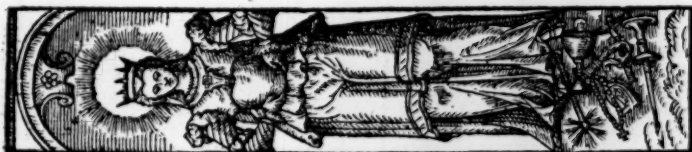
u Salerni

x Capuæ

y Patauij

z Aquileiæ

a i

52

a 1
b 2
c 3
d 4
e 5
f 6
g 7
h 8
i 9
l 10
m 11
n 12
o 13
p 14
q 15
r 16
s 17
t 18
u 19
x 20
y 21
z 22

53

a Ianuarij
b Februarij
c Martij
e Aprilis
d Iunij
f Maij
g Iulij
h Augusti
i Septembris
l Octobris
m Nouembris
n Decembris
o Sextilis
p Quintilis
q Ianuar.
r Februar.
s Mart.
t April.
u Mai.
x Iun.
y Iul.
z Aug.

54

a 1559
b 1540
c 1541
d 1542
e 1543
f 1544
g 1560
h 1546
i 1547
l 1568
m 1549
n 1550
o 1551
p 1552
q 1553
r 1554
s 1555
t 1556
u 1557
x 1558
y 1559
z 1545

R 2

55

58

a Carafa
b Seuerinus
c Galeotus
d Porta
e Hercules
f Danielis
g Sforza
h Fracostarius
i Delphinus
l Balena
m Anifus
n Triuignus
o Galeopfis
p Silenus
q Sinefius
r Valla
s Berofius
t Perufius
u Dilectus
x Pyronta
y Valerius
z Burghetta

59

a Panhormitanus
b Venetus
c Germanus
d Romanus
e Patauinus
f Veronenfis
g Cremonenfis
h Mantuanus
i Neapolitanus
l Genuenfis
m Sueffanus
n Surrentinus
o Perufinus
p Senenfis
q Bergoma
r Mediolanenfis
s Vicentinus
t Placentinus
u Cordubenfis
x Hispanus
y Calaber
z Appulus

60

a
b
c
d
e
f
g
h
i
l
m
n
o
p
q
r
s
t
u
x
y
z

R 3

CAP.

CAPVT. XX.

Vt scriptum multiplici dolo perplexum fiat,
vt & inuolucrum sub inuolucro
lateat.

ANTEQVAM huic materiæ extremam manum imponam, inuentum maxime vtile huc afferre non pigebit, in quo scriptum huiusmodi fiet, vt non vna simplici, sed multiplici doli perplexitate inuoluatur, vt si primus cortex, quod minime credibile est detractus sit, multo maior mox de cætero labor superfit. Quis autem ne primum quidem inuolucrum detrahi recte posse non videat? dum id vtcunque detectum est, adhuc maxime obscurum recte ne an perperam cortex primus sublatus sit, admonere non possit? Inuolucra ex arbitrio complura esse poterunt, quæ vt rectè ad occulte scriptum penetretur, tolli omnia necesse est, ea vel quæ à nobis tractata sunt, vel noua, vel hæc cum illis commixta simul esse poterunt. De earum ratione nihil à nobis dici necesse est, quod enim de singulis præceptum est, idem & de coniunctis sentire debemus: De vsu verò nihil occurrit, quod dicam amplius, nisi quod in hac multiplicitis inuolucris perplexitate considerandum est, qui dolus præponi, & qui postponi recto ordine debeat, aliqua enim primum, aliqua post collocari tum oportebit, tum etiam commodius erit. Res nullo pacto commodius, quàm exemplo indicabitur. Sit igitur hoc, quod occultè scribendum sit.

PVELLAM HODIE AMATAM DEFLORAVI.

Hæc sententia si per aliquam verborum similitudinem velanda sit, quod in primo libro docuimus, tali ratione exprimetur.

» Urbem hodie variam depopulatus sum.

Hanc

Hanc rursus sententiam si per ordinem verborum certi Pliniani scripti velim occultare, in hunc modū prodibit oratio.

„ Apparuit mihi ante felicem arborem.

Hoc ipsum tertio si alphabeto in quinque literas contracto obscurandum sit, hæc literæ apponentur.

a a d b d b a a d d e c c a e b c c c a b d c a a a c d e b b a
b b b a c b c a a c b a c c a a d d a b d a d d b a c c.

Eas quarto si clavis artificio velim occludere, has literas designabo.

z n t r s u y s p o x p s u t n t n s u o x n z q p s q n y o o
z x n n s r r t y u n y t p q u s p r z t u q x z z s r.

Quas si quinto verbis punctis & lineis literarum loco positis latere velim, hæc epistola concinnabitur.

ƒ

ℒ Perlegi chartam tuam prudens & simul gratissime Nute Marate octauo calendas Apri. per Artemidorum domesticum tuum. Repente noui iussum tuum, quidem attendens optime perfici rem, concessi ea de causa te præcipiente Alfonso domestico tuo mille, & duo detriginta nummulos ex bonis tuis, si aliquid noui superadditur, scribe & iussum exequar, vinctus pia atque eleganti lenitate natorum tuorum, ferat mens sim non obscurus de tuis cogitationibus, vt ego quoq; lætificer vel afflicter, Diu valeto. Datæ Caietæ 22. April. 1557.

ℒ tuus afflecla Franciscus Burghetta
Vicentinus ƒ

Quæ si postremo ad apertas bractæas referenda sit, in alium modum talis epistola fiet.

ƒ Per-

f

¶ Perfectus legitimusque fuit charissime Tamerlane tuus ordo scribendi. Nam prudens & doctus Simon multa laudauit, & gratissimè legit. Nunc te Marcus Ateus, & Octauius Strocaliendas aptiori laude prosequuntur per omnes artes, vt mihi Dorumus, qui domi est mihi, cum de tua humanitate ageret, retulit. Si penes te noui aliquid esse cupis, iussum tuum exequar, idemque attendens optime perfecteque perficiam rem. Concessum iam est eadem causa pro te præcium Pienio Tealfono, & Socrati domestico tuo, qui mihi ille, & duo alij petierunt. De tribus & quadraginta aureis nummis nihil scribam, cum nullos adhuc ex bonis, optimisque tuis amicis, vidimus, qui aliquid noui de his dicerent. Si super his nil aditur, scribemus etiam, vt iussum exequamur, Vincentius primaria quamuis, atque eleganti stili lenitate laudes natorum tuorum proferat, attamen quia pessimus, nec non obscurus autor est de tuis rebus, cogitabis quibus rationibus laudat, ne vt ego sic lætificentur inimici, vel afflictentur, Diu valebis tu, & omnes si quod dixi à te, & omnibus fuerit obseruatum. Caius Emilius Tarentius 2 2 2 scripsit versus, Aprilius autem 2 1 5 5 9. ¶ Sed tuus Ascentius & secum Nicolaus Franciscus Burghum combustit, & tali incendio Vincentium supra narratum interfecerunt, quicquid habuimus scripsimus. ξ

Hic ordo componentis seruabitur, qui interpreti præposterus erit. Huiusmodi non nulla amicorum scripta cum maxima eorum admiratione interdum sum interpretatus, ita vt non defuerint, qui propterea me artem habere, qua malis spiritibus imperare censuerint.

De

CAPVT. XXI.

De Clandestinis nuncijs.

NON minus quàm in animi sensis occultandis, diuersis quoq; modis in mittendis recipiendisq; cautè nuncijs vetustas vsa est, quibus nec ad id rudior nostra ætas etiam alios induxit: eos recensere non pigebit, ne quid sciens præteream, quod de eo genere vsquam meminerim: ne cum occasio postulauerit, aliorum nobis exempla suppetere possint, quare non inopportunum erit hanc materiam tres in præcipuè partes distribui, vt de literis primum, mox de tabellarijs, tertio de eorum itineribus loquamur. De literis sermo erit, quemadmodum illæ occultari consueuerint, & inscribi demonstramus, de tabellarijs verò rursus, vt de homine habitum & figuram mentiente verba faciamus: de itineribus, vt interceptorum insidiæ, quemadmodum interdum vitari possint doceamus, quarum rerum exempla, quæ nobis interlegendum in veterum historijs licuit cognoscere, hoc in loco distincta in medium afferemus. Primum itaq; occurrit Theophrasti sententia, in qua is admonet, inciso viridis & adhuc virentis ligni cortice, & intus tantum euacuato, quantum literas capere possit, & postmodum alligato, illud iusti temporis lapsu, natura cum literis oclusum remanere. In hunc modum ille religiosus ex hominum industria præceptionibus, ligno inclusis admiratos populos trahi potuisse meminit. Sed hoc ex Theophrasto potius ad rei similitudinem induxi, quàm vt ad præsens remediũ facere posse admonerem, diuturni siquidem temporis ad id successionem opus esset. Potest hoc tamen recte in sicco ligno, velut abiete quilibet in hunc modum non incommodè imitari, communi albo glutine rimis coalescentibus. Potest & hoc in ouo perfici, vt illud delicate acuta cultri cuspide apertum, mox apposita charrula glutine ex oui albumine, cerussa & cera confecto occludatur.

S

Idem

Idem & infracto marmore, vt partes coalescant prodesse poterit. Fiet & hoc in pomo, vt schædula intus reponatur, vt quo minus fieri possit hiatus appareat. Huc spectat Acontij factum referre, qui in sacro Dianæ templo pulcherrimo pomo inscriptis versibus legentem, & astantes, ante Cydippes puellæ pedes proiecto, & nemine id deprehendente elusit. quamuis hoc ille supra pomi corticem effecerit, in pomo verba hæc erant inscripta.

Iuro tibi sacræ per mystica sacra Dianæ

Me tibi venturam comitem, sponsamque futuram.

Visus est enim is legentem eo iusiurando cogere sibi amicam, & coniungem fore. Huic loco Polycrètes foemine astus affinis est, ea liquidem dum in Milesiorum castris patrium & solenne festum ageretur, omnibus somno, vinoque oppressis, nata temporis oportunitatem, vt id fratribus nunciaret, sic perfecit. Diognetum Erithreorum ducem rogauit, vt sibi aliquam bellariorum partem liceret ad fratres transmittere, quo permittente, plumbeo libello in placentam coniecto mandauit ferenti, fratribus suo nomine diceret, vt eam ipsi soli comederent, quod cum ille retulisset, fratres aperta placentia, libellum, qui erat inclusus repperunt, & quod in ea scriptum erat exequuti sunt, armis per noctem hostes festo inebriatos & sine cura consopitos adorti, & voti compotes effecti. Aliter Harpagus, qui (vt Herodotus ait) literas in exenterato lepore inclusas, simulato pastoris venarum, ad Cyrum misit. Idem etiam præstabunt indumentorum lineæ, vt suspicio euerteretur, & in sinu, & pedum solis furtim gestentur, in hunc propositum Ouidius sic in arte amandi.

Conscia cum possit scriptas portare tabellas,

Quas tegat in repido fasciata sinu.

Cum possit solæ chartas celare ligatas,

Ex vincto blandas sub pede ferre notas.

Campani

Campani verò dum aliqua Poenis nunciare quærent, & vndique à Romanis, à quibus obsessi erant custodiæ agerentur, ornatum quendam virum pro transfuga miserunt, qui occultam baltheo epistolam habens, simulata fugiendi occasione ad Poenos pertulit. Alij verò aliter interioribus vaginarum inscriptis nuncios destinarunt, & rem indetecto dolo indicarunt. Nec defuerunt, qui eam cautionem affixis characterum lineamentis in membris quæsiverunt, vt Ouidius in hanc sententiam.

Caueat hoc custos, pro charta conscia, tergum
Præbeat, inque suo corpore verba ferat.

Huc Istia factum pertinet, qui clandestinum nuncium ad Aristagoram missurus, serui caput deradit, & mox characterum stigmata impressit, domi retento donec capilli excrescerent, & deinde misso, nulla rem amplius significata, nisi vt Aristagora diceret, sibi rursus caput deradendum, pro nuncio vsus est. Sunt & hac tempestate, qui tabellas aliquo esculento inuolutas, cani gluciendas præbent, vt ex eius postmodum interfecti visceribus nuncius exigatur, nec quicquam demum præteritur, quod eam cautionem facere possit. Eadem hominis cura in tabellarijs militis habitum & figuræ permutationem perquisiuit. Huiusmodi itaque Harpagi factum occurrit: Is Herodoto autore Cyro occultum animi consilium proditurus, cum hoc impeditis itineribus aliter non posset, fidissimo domestico, venatoris habitum mentito & leporem habenti, in quo exenterato tabellæ includebantur, in Persidem perferendas tradidit. Huc vaftrum Iosippi consilium spectat, cuius iussu internuncij custodum & excubantium manus neglecti, velleribus loca contecti præteribant, vt si quando conspici possent, eanum similitudinem mentirentur, quod faciatum est, donec eam

fraudem vigilēs persenserunt, vallemq; cinxerunt. Nec satis hoc humanæ curiositati fuit, nisi etiam sibi de itineribus consuleret, ne nunciij in custodum & in interceptorum manus pervenirent, quare terrestri relicto itinere, suam etiam flumina viam præbuerunt, sed ne interim scriptum aquis posset aboleri, (Frontino autore) plumbeis lamellis inscriptis milites Saltellam amnem tranantes, ad brachia alligatis usus est. Lucullus verò, ut idem Frontinus refert, ut Cyzicenis à Mithridate obsessis, suum aduentum indicaret, impeditis hostium præsidio faucibus, quæ modico ponte continenti iungebantur, maritimum iter quæsiuit: gregarius siquidem miles ad id destinatus, inflatis duobus vtribus insidens, ubi literæ includebantur duabus regulis inclusis, simulata marinæ beluæ specie per septem milia fluminis traiectum, ducis aduentum nunciauit. Sed ne id quidem satis esse visum est, verita enim hominis solertia, ne aut dolo, aut casu aliquo nuncius intercipi possit, & veritas sponte prodiretur, aut res tormentis ageretur, ut ea possit extorqueri, viam etiam in aëre quæsiuit, & sagittis interdum, nonnunquam auib; tabelliariorum vicarijs ysa est, ut ea aduersus interceptores per coelum securitatem præstaret, in eum modum, ut Herodotus ait, ab Artabazo & Timoxeno factum est, quoties alter alteri quicquam vellet nunciare, charta siquidem pedi sagittæ complicata, aptatis insuper pennis, ad constitutum locum cum sagitta mittebatur. Huc pertinet Cleonymi Lacædæmoniorum regis exemplum: Hic Trezenem urbem obsidens, ad multas vrbis partes undique expeditos iaculatores dispositos mittere sagittas iussit, eis inscribens **VENIO MIHI CIVITATEM IN LIBERTATEM ASSERAM.** Unde evenit, ut appositis scalis conscendens exercitus moenia, civitatem euerteret, & deriperet. Cæsar vero audiens Ciceronem à Gallis obsessum, oppugnationem ferre diutius non posse, militem misit, qui noctu epistolam iaculo alligatam

supra

supra murum emitteret, quod cum is fecisset repertam epistolam cum sagitta ad Ciceronem custodes attulerunt in ea hæc verba notabatur. *CÆSAR CICEYONI FEDVCIAM OPTAT EXPECTA AVXILIVM.* sic repente Caesar venit, & inter cisa oppugnatione hostes repulit. Sed vt id per aues præstari possit, proderit columbas, hirundines, vel alias huiusmodi aues domesticas habere: hæc siquidem alio, quoties necesse sit, transire suspensis collo literis, vel pedibus annexis internuntia reuertuntur, & ad cognata deuolunt, his nuncijs cum celeriter aliquid significandum erat: interdum vetustas vsa est. Hinc consul, Frontino teste, ad Decianum Brutum, qui Mutinæ ab Antonio obsidebatur, columbas diutius inclusas, fameque affectas & propinquiori, quatenus poterat, mœnibus loco emittebat, illæ lucis & cibi avidæ altissimis ædificiorum partibus euolantes insidebant, easque Brutus excipiebat, sitq; de rebus gestis certior fiebat, quare disposito semper totis isdem cibo reuocabat eos. Hinc Plinius: Nil vallum & vigil obsidionis atq; retia amine prætentâ profuere Antonio per coelum eunte nuncio. Ea ratione vno, eodemque die ex Olympia Æginæ Thaurosthenis victoria ipsius parenti nuntiata est, quamvis alij per spectum effectum asserant, alij etiam aliter. Thaurosthenem enim proficisceretur columbam à pullis adhuc madidis & in uolucris abduxisse, eamque cum vicisset, purpura amictam remisisse, quæ summa cum festinatione ad pullos properans eodem die è Pisa in Æginam aduolauit, cuius rei Ælianus autor est. Nec desunt, qui id hirundinibus quæsuerunt, vt è nidis abductas pullis relictis ad domestica remitterent. Assertum etiam nonnulli trans mare ad ortum columbas esse, quæ per medios hostes interclusa via nunciorum officio fungentes, dominorum literas sub alis breui tempore longissime deportent. Quod fortasse Iuuenalis sensit, cum diceret.

„ tanquam è diuersis partibus orbis.

S 3.

Anxia

Anxia præcipiti venisset epistola penna.
 Memoria etiam in vetustissimis historiarum monumentis
 proditum est, Ægyptium regem fuisse Marthem nomine,
 qui cornicem mitem ac omnino cicurem educauerat, qua
 pterophori, & cursoris vice, quoties aliquid nunciandum
 erat utebatur, ea siquidem reu planè rationis compos epi-
 stolam gestans, quo opus erat transuolabat, callidè noscens,
 quo dirigendus impetus, ubi insidendum, & interdum quies-
 cendum foret. Hæc humanum ingenium ad cauenda peri-
 cula sibi solertius quæsiuit, sed eadem ingenij calliditate,
 quasi suis semet telis confodiens irritatur. Oppugnan-
 te Christiano exercitu Ptolemaidem, cum in hunc modum
 nunciam columbam obsessis Saladinus destinasset, hortatos
 ut firma animo forent, sperata sui aduentus festinatione, ea à
 nostris intercepta est, contrario alligato nuncio dimissa, ut
 de euenit, ut desperato illi auxilio, nihil amplius expecta-
 rent, sui deditionem facerent, ut nullo modo in rebus hu-
 manis securitatem, sed fraudè esse posse existimarent. Hactenus
 huius voluminis materiam utcumq; pertractauimus,
 nonnulla, quæ ad eam rem pertinere videbantur, fortasse
 ex industria omisimus, alia ad hæc referri possunt, quæ si non
 in prouocatis erunt, postmodum fortasse plura dabi-
 mus, siquidem hæc nunc rudibus, & omnino
 imperitis scripsimus, nunc ad ter-
 tium volumen tran-
 seamus.

FINIS LIBRI SECUNDI.

143
IOAN. BAPTISTÆ PORTÆ
NEAPOLITANI DEFVRTIVIS
LIBRARVM NOTIS.

LIBER TERTIVS

PRIOBIMLVMA

VNC ad alteram & difficillimam operis partem accingamur, de interprete instituendo, vt quod solum de toto opere videtur esse reliquum hoc volumine prosequamur. Sed iam audio dicet aliquis: Vnde nouus hic Apollo, vel Oedipus, qui occulta animi sensa, & enodare ænigmata profiteatur emicuit?

Diuini potius, quàm humani est ingenij hominis interna perscrutari, parumq; ferè inter Deum, hominemq; distaret, si occlusas animorum cogitationes intellectus assequeretur humanus. Ingenue fateor multa esse posse furtiua secripta, quæ se interpretaturum quenquam polliceri, furorem æ delirium planè existimarem. Quoru senim quisq; erit, qui hoc innumeri penè dolis, ac infinita scribendi multitudine citra insaniam iactare audeat: vt si orthographiæ ratio obseruari non queat, latentem aliquo modo sensum possit eruere: huiusmodi erit, si quis præter scribendi normam dictiones ex arbitrio ad significandas literas confingat, vel res per diuersa vocabula significauerit, quorum nisi interpres ab autore fuisset admonitus, nullo modo sensus haberi potuisset, quam obscuritatem nonnullæ Ciceronis ad Atticum epistolæ habent: id genus erit etiam si vno charactere exprimantur, & alia complura, quæ non nisi Deo opt. max. interprete, qui se intimis animo-

animorum recessibus insinuat videtur indigere. Quare ijs omisiss, ea nos tantum interpretari hoc volumine pollicemur, in quibus ratio literarum, & syllabarum contextus aliquo modo possit obseruari, quorum complura genera esse possunt, verum nos ex ijs, quæ crebrioris vsus, & precipua videbuntur, etiam solitis perplexa inuolucris prosequemur, tum ad latinam, tum ad vernaculam linguam, quo commodius fieri poterit accommodabimus, quorum ratione cognita, lector similitudine quadam ductus, reliquorum facile possit cognitionem aucupari. Sed antequam eorum tractationem aggrediamur, qualis absolutus interpres esse debeat, & quæ cum primo scire deceat explicemus.

CAPVT. I.

Notarum interpretem qualem esse conueniat.

POSCIT itaq; locus, vt boni & absoluti interpretis conditiones doceamus, vt statim cognoscatur, qui earum omnino expers sit, ad hoc non facile perferri, & proinde quò magis ijs erit innixus, eò dexterius & felicius in hac doctrina profecturus. In primis itaq; acutissimum eum natura esse expedit, vt si ingenij præstantia multum in vniuersis disciplinis adferat adiumenti, in hac præcipuè arte suas vires natura possit ostentare, vt quod prouerbij loco vsurpatur, Quemadmodum aurum igni probatur, sic in mathematicis disciplinis ingenium experiri, id aptius ad hanc disciplinam transferri videatur. Singulari preterea quadam animi caliditate, & solertia prædictum esse conuenit, & omnis prorsus negligentiae expertem, vt vasum animum per inimicas insidias & fraudes possit circumagere, dolos perscrutari, ijs obuiare, & omni demum ingenij vigilantia aduersos à se conatus amouere. Ipsa siquidem disciplina non modica ingenij præstantia videtur indigere, quapropter verè liberi & per-

perspicacis ingenij hanc facultatem semper esse existimaui, & eorum, qui ea delectantur, soleo præ cæteris acumen admirari, & verè ingeniosos appellare, vt ad omnes disciplinas facilè idoneos esse existimem. Talem itaq; eum natura esse conuenit, arte verò non minus instructum, & primū in multarum rerum, utpote armorum, negotiorum, & militaris præsertim scientiæ peritia versatum, vt hostium, inimicorumque astus percallere, & euitare non incommodè possit. Ad hæc accedet multarum linguarum peritia, earum præsertim, quæ magis in vsu esse solent, & quarum cum gentibus commercium nobis esse possit, vt cuiusuis id genus idiomatis ille scriptum possit interpretari. Præterea orthographiæ, literarum, syllabarum, & contextus orationis nequaquam expertem esse conuenit, quod in primis solet esse necessarium: In orthographia loquor de exquisita, & absoluta scribendi ratione, tametsi non adeo orthographiæ confidendum sit, vt non debeat experiri, vtrum illa sit omissa, quod ex industria posset euenire. At si multas exquisitè linguas percallere nimis arduum videretur, latinis saltem literis sit instructus, tum quod ea lingua vtcunq; adeo hac tempestate communis est, vt ferè non minus vsitata, quàm omnibus vernacula sit, tum quod ea commodius ad cautionem admittitur. Sunt & alia fortasse, quorum non ignarum eum esse expediat pro rerum varietate, quæ possent euenire. Sed ad hæc postremo additur peculiaris nostri operis vsus, vt qua cura & diligentia is in scripti interpretatione esse debeat, & se quo pacto in opere moderetur, intelligat. Circa hæc mens & cura nequaquam oscitantis queritur, vt obiter scripti dolus expendatur, sed maxima attentio, summaque diligentia, vt animus ab omni cura, & cogitatione vacuet, omnibus postpositis in ea solum re indaganda elaboret, vt omnem conatum constituat: non tamen si res intensiorem aliquando curam, & tempus exposcit, continuanda attentio, & in ea mens

T

nimis

nimis anxie torquenda, nimia enim diligentia, & diuturnus mentis labor stuporem ingerit, vt minus postea ad hæc ingenium habile sit, & nihil proficiat: Morbos præterea maxime conciliat, & maior læpenumero ex mentis conatibus ægritudo, quàm ex corporis laboribus solet prouenire, vt mihi, si quando in perplexiores notas incidebam, interpretanti sæpe contigit, cui toto. ferè die in his consumpto, vix septima vel octaua hora præterisse videbatur, vt vesperam non nisi per tenebras, & luminis abscessum cognoscerem, vnde interdum in longa mentis attentione, quasi apoplexia correptus stupidus & immobilis, vt Diogenes fixis oculis Solem contemplan, videbar permanere: quare labor erit in aliud tempus differendus, vt res successiuis horis commodè pro negotij oportunitate peragatur. Verùm in his doli species attendenda, nisi etenim ea cognoscatur, frustra de cætero labor infumitur, cum ignorato occultationis artificio, nullo modo rei occultæ velamentum possit auferri, sumpto à Medicis exemplo, à quibus nisi morbi causa primum perspecta sit, ægro corpori frustra subuenitur. Vnde nobis etiam de doli specie cognoscenda, legitimas visum est suis in locis hoc volumine obseruationes tradere, ex quibus proprios agnoscendi cuiusque doli modos interpretis aucupetur: neque id contemnendum aliquo pacto duximus, in quo maiorem difficultatis partem positam esse perspeximus. Cognita itaque velamenti specie, omni animi moderatione & conatu elaborabit, vt abstrusus omnino sensus referetur, nec prius quiescat, quin vero è lateribus dolo eruto, inimicos conatus irritauerit, vt de eo in posterum sibi tuto consultum esse persentiat. Locus postulabat, vt aliquot literarum discrimina succederent: Sed quoniam instant nonnulla adhuc de interprete dicenda, ea primum prosequamur.

CAPVT. II.

Quæ nouisse interpretem conueniat, antequam ad scripti interpretationem accedat

FURTIVI scripti interpretandi regulas tradituro, operæpretium videtur à rudimentis, quæ ad id aditum præstant, & multum conferre videntur, non tamen omnino necessaria auspicari, vt nihil, quod ad optimi interpretis institutionem spectare possit omissum esse videatur. Primum itaque proficiet idiomatis scripti notitiam habere, diuersis enim modis omnes loquuntur, & scriptum contexunt, eadem res etenim apud Hispanos, Germanos, Italos, & alios pro locorum longinquitate, aliter, atque aliter vocatur, vt illos hi, hos illi non intelligant, vnde non ipsa modo locutio longe alia est, verum sæpe etiam scribendi ratio multum varia. Diuersæ enim Germani, Itali, & Hispani scribunt, quemadmodum loquuntur, & pronunciant, quibus enim diuersus est sermo, pronuntiatio pariter & scriptura necesse est sit diuersa. Nam si Ethrusci, Hispani, vel Germani verba pronunciant, nos qui Neapolitani sumus audita reddere velimus, quantum bone Deus discriminis inter nostram & eorum prolationem esse videbitur, vt etiam scipissime vix magno cum labore aliena verba pronunciemus, nescio quo patrij sermonis spiritu difficultatem ingerente, ita vt suus cuiq; sermo à natura largitus esse videatur. Dalmatæ V ante L syllabam inchoante, vt VLASDILAVS vnico spiritu pronunciant, quod à nobis nisi absoluta idiomatis conditio habeatur, neque proferri rectè, neque scribi poterit. Germani eandem literam V geminant. Hispani verò in dictionum calce sapissime S pronunciant, vt fere eorum verbum non reperiās, quin ea litera occurrat. Appuli ita pronunciant, vt multorum verborum initio SC loco I prænotent, si enim IOANNEM proferre velint, proinde proferunt, ac si

SCIO AN NEM scriberent, & pro IRE SCIRE. Neq; solū
 exteræ nationes, vtpote quas magna longinquitas distermi-
 nat, sed vicinæ & agnatæ sermone, prolatione, & scriptura
 inter se differunt, sic sua cuiq; populo locutio, suusq; struen-
 darum syllabarum ordo & compositio est: Nam vt de co-
 gnatis & affinibus vocabulis loquamur, quod Itali, quemad-
 modum Latini A V D I dicunt, Florentini O D I, A V in O
 conuerso pronunciant, Veneti verò V in L commutato: sic
 & de alijs innumeris. Suntque dictiones & nomina familia-
 ria apud multos ex parte diuersa & corrupta. Siculi I A-
 COBVM diminutiue IACOBELLVM, IOSEPHVM
 SEPPEM, & HIERONYVM MOMVM dicunt, &
 apud alias gentes huiusmodi mille talia, quæ non sine obſcœ-
 nitate vero oblitterato sermone proferuntur: fitque sæpenu-
 mero, vt in vno vocabulo, quod apud diuersas nationes com-
 mune sit, diuersus sonus pro gentium varietate reperiatur.
 Hæc noster Pontanus notat, nos vt ostenderemus pro natio-
 num, & populorum diuersitatibus locutiones etiam variari,
 ipsamque literarum potestatem & ordinem aliter, atq; ali-
 ter se habere hæc apposuiamus. Neq; solum id in diuersis na-
 tionibus & populis fieri mos est, sed etiam apud eosdem in
 diuersis ætatibus & temporibus successiue non soni modo,
 & scripturæ, sed etiam vocabula permutentur, quare nisi
 etiam interpret cognito idiomate vti tum in loquendo, tum
 in scribendo possit, nequaquam scripti poterit sensum elice-
 re, eo enim ignorato facillimè scripti interpretatione frustra-
 bitur. Maximè præterea profuturum censeo si eius, qui scrip-
 serit, non solum de moribus, sed etiam de nomine cognitio
 habeatur: nam si sagax ingenio pollens, & in hac versatus
 disciplina sit, paulo altius ad interpretationem exordien-
 dum, mentis acies erigenda, & subtiliori via, vt mos est,
 occulti scripti sensus indagandus, at contra si rudis ingenij,
 & hebetis fuerit, contemptus orthographiæ præceptis leuiori
 animo,

animo, & mente remissiori procedendum, vnde si hominis disciplinam mores, verba, nomina, & loquendi formulas illi peculiares, occultandi que sensus modum omnem, etiam scribendi ingenium interpres agnoscat, non parum profuturum puto: Sæpè enim fieri solet, vt ingeniosi alicuius scriptum seignis & oscitantis existimatum interpretantis conatum facile frustretur, quemadmodum & ex aduerso, si ingeniosi & subtilis illud putemus, quod ab homine socordi, & rudi perfectum sit. Quare non parum expediet scribentis ingenium cognosci, vt facilius eruditus, an inconditus scripti sensus sit intelligatur. Si de eius nomine cognitio habeatur, suo loco requirendum, si habebitur, ex eius notis characteribus facilius de reliquo scripto notitiam venabitur. Ad hæc tractatæ rei & cognitio accedit, quam & habere multum intererit, eamque poterit tum ex scribentis, tum eius ad quem scribitur negotijs, vel vtriusque commercio nancisci, ratio est, quod cognita materia, facillimè communia verba, quæ ad eam rem spectant interpres poterit conijcere, quod pro vnoquoque eorum locorum verbo ex characterum numero, similitudine, & dissimilitudine in suis locis obseruata, non multo cum labore cognoscetur: fietque interdum, vt vna agnita syllaba, ne dicam verbo, de cætero parum negotij futurum sit, nam totius inde scripti ex earum literarum prodictione in alijs verbis dolus detegatur. Exempli causa si de bello res agitur, literarum numerus eius verbi, vel aliorum ad eandem rem facientium quæretur, quod si eiusmodi verbum haberi possit, in quo eadem litera geminetur, commodius id esse poterit, obseruato repetitæ literæ ordine, vt res certior interpretationis non frustratæ securitatem præstet, quæ geminatio si plurium literarum fuerit, eo magis proderit. Verum literarum numerus in latino scripto circa casuum flexum variandus est: In vnaquaque materia plura erunt verba communia, quæ eam quasi necessario consequuntur vt in amore.

AMOR, COR, IGNIS, FLAMMA, VRI, VITA, MORS, MISERATIO, & SÆVITIA, locum habent, & in bello MILES, DVX, IMPERATOR, CASTRA, ARMA, PVGNARE, & huiusmodi reliqua. Huc accedent & rerum deflexa vocabula, & horum vnum cognitum verbum non multo cum labore multorum postmodum verborum, & totius denique scripti notitiam referare poterit, eoque modo præter tabularum rationem, vocalium & consonantium discretionem, & alia interpretatio laborem adimere poterit. Non parum insuper expediet, nuncium auctoris, vel periti notarij manu perscriptum esse: nam si vel interceptus perperam transcriptus, vel ab aliquo, qui notandi rationem ignorauerit profectus sit, facile fiet, vt turbato scripto omnis interpretandi via obstruatur, siquidem si characteres omissi sint, vel transpositi, vel commutati, puncta præterea non ritè disposita, vel commutata, vel relicta verborum intervalla, vel eorum partes, interpositis spacijs discretæ, vel alio quouis modo, dolus permutatus, interpretem is non parum perturbabit, vt interdum facile decipiat. Vt igitur rem paucis colligam, idiomatis scripti, scribentis, & eius ad quem scribitur, & materiæ de qua agitur notitiam, & emendatam scripturam ad interpretationem non parum posse adiuuare dicimus, licet ea, vt dictum est, non sint omnino necessaria, sed ad commodum maximè conferre. Sunt & alia, quæ etiam interpretem præstaret agnoscere, quæ ne sermo prolixior sit omittimus.

CAPVT III.

Distincta literarum nomina, quibus sæpenumero suis opportunè locis vti debemus.

PRIMUM itaque literarum discrimina statuemus, & noua quædam ijs indita nomina declarabimus, quibus sæpe in scriptis perscrutandis vtetur, cum enim noua essent,

essent, quæ scribenda erant, nouis etiam vocabulis appellanda esse visa sunt: hæc tamen obiter percurramus, nam de literis subtilius disputare, alterius esset facultatis & temporis; ne de furtiuis literarum notis interpretandis præcepta tradens, grammaticam videar profiteri. De literis tractaturi: Literam compositæ vocis partem minimam vocabimus, vt A, B, C. Nec me aliquis incuset, si literæ vocabulo interdum pro elemento abutar, cum illud apud vetustissimos rei grammaticæ scriptores vsitatum videam, & indifferenter positum: Vnde dari mihi volo, vt literam & elementum, cum sæpe in dicendo res significanda occurrat, vtroq; modo dicere liceat, vt itaque, vnde digressus sum redeam: Literæ, quibus in scribendo vtimur sunt vna & viginti. A B C D E F G H I L M N O P Q R S T V X Z. Sed H potius aspirationis nota est, quàm litera. Reijcimus K à prioribus & nostris iam dudum relegatum, nam vt Diomedes ait, vt superuacua vtimur, & in scribendis tantum Kalendis vetustissimos latinos vsos comperio, eam Sautius magister primus romanis literis adiecit, vt in sono duarum literarum H & Q discretionem faceret, quod si nonnullorum sententiæ fides habenda est, nullus apud nos vsus esse debet, cum in latinis dictionibus omnino careamus, quod si eam græcorum verborum vsus interdum admittit, eam satius est græcis literis annotari. Q. nonnulli eximunt numero literarum, eaq; de causa vtendum censent, quod sequens V ostendat, ante aliam vocalem in eadem syllaba positam. Græcum quoq; Y è nostris expungimus cum satis sit notarijs eius sonū expleri per I: sonus enim vtriq; characteri communis est. X & Z ideo ponimus, quod apud latinos illud, hoc apud vulgares frequentioris vsus esse solet, nos quia de vtroq; sermone verba facimus, eorum duximus meminisse debere. Sed his, cæterisque grammaticorum controuersijs, si quæ sunt reiectis, quia videntur ad suscepti operis propositum parum pertinere, ad expli-

expli-

explicandam nostrarum literarum partitionem veniamus. Literarum itaq; numerum primùm in consonantes & vocales diuidimus: Vocales quinq; sunt, A, E, I, O, V, quæ sic dicuntur, quod plenam, absolutamque vocem habeant, reliquæ vero omnes consonantes ita dictæ, quod cum vocalibus sonent, ac per se nequeant voces proferre. Has rursus omnes excepta Z in semiuocales & mutas diuidimus: Semiuocales sunt septem F L M N R S X, hæ omnes à vocali incipiunt, & in se terminantur, sed vt plerisque latinorum placuit, F muta potius, quàm semiuocalis est: id nostra parum referre iudico. Mutæ autem, quæ à se incipientes in vocales terminantur, sunt septem B C D G P Q T, & dicuntur mutæ, quod exiguam vocem habeant, & mutorum sonum videantur imitari. E semiuocalibus liquidæ sunt quatuor L M N R, sed de his hæcenus. Nunc autem ad rem redeamus: Consonatum aliquæ geminantur, aliquæ simplices ponuntur, quæ in syllabarum nexu sibi succedere possunt, hæ sunt, B C D F G L M N P R S T & Z, sed vltima in vulgari sermone geminatur. Quæ sibi non succedunt H Q X sunt. Rursus consonantium aliquæ in finibus, aliquæ verò in initijs & medijs. Finales hæ B C D L M N R S T X esse cum vocalibus, reliquæ reliquis locis constitui possunt. Aliam præterea consonantium diuisionem assignando, in duas partes diuidemus, Videlicet in frequentes & raras, harum tamen aliquæ magis & minus frequentes, sic magis & minus raræ sunt. Frequentes nominamus, quod frequentius, raras verò quod parcius in scriptis soleant euenire. Frequentes sunt C F M N, frequentiores L R S T, raræ D G H P, rarissimæ B Q X Z. Sed ne me aliquis dictis carpat, quod rarissimas eas vocauerim, quæ crebrius aliquo in scripto interueniunt, vel ex aduerso. Literas frequentiores & rariores esse dicam, vel sui natura, vel aliunde. Ex sui natura cum plerumq; vel raro in scripto soleant occurrere. Extrinsecus verò

verò cum aliquis continetur sermo in epistola, vtpote de AMORE, vbi AFFECTVS, AFFECTIO, VAV, HEV, & ijs similia repeti oportet, etenim si id euenit, non ex hoc F & H frequentissimas esse colligetur, sermo enim in epistola contentus aliquando frequentissimas rarissimas, & rarissimas frequentissimas faciet. D rara esse solet, & interdum sæpe in scripto repetitur, vt in

Diues Druse dabis domibus donaria diuum.
quemadmodum T in vulgatis versibus.

O Tite, tute tali tibi tanta tiranne tulisti.

Et tuba terribili tonitru taratantara trusit.

Sed quoniam satis elementorum tractationi fortasse tribuimus, nunc reliqua, quæ ad commodè interpretandum spectant prosequamur.

CAPVT. IIIL.

Simplex commutatæ figuræ modus quomodo deprehendatur.

DVPLEX occultandi scripti genus esse proximo volumine indicauimus, alterum quod adhibita diligentia, & certa ratione potest interpretari, alterum quod Apolline solum ænigmatum autore, ne dicam Deo opt. max. interprete videntur indigere. Quare hac parte intermissa, illam prosequamur. Rationem autem, quæ in transponendis characteribus consistit, non esset inopportunum præmittere, tum quia ijs, qui se ex alicuius operis præceptionibus in alijs scripturæ inuolucris exercuerint, faciliior videtur, quàm vt demonstratione opus sit, tum etiam quia in libera hominum transponendi scripti voluntate minimè certa ratio tradi posset. Verùm ne rem omnino intactam relinquamus, id solum admonuisse satis erit, vt primùm experiatur, an eo dolo charta contexta sit. Characterum itaq; contextus

per omnem ordinem requiratur, modo in tertijs, modo in quartis quibusq; literis, vel alio ordine, modo à dextro in finistrum, modo à finistro in dextrum, modo in secunda linea, modo in tertia & quarta, vel aliter, modo in versuum initio, modo in fine (quemadmodum alio volumine suo loco significatum est) donec vnius tantum verbi notitia eruatur, quod vbi feliciter tentatum videbitur, pari ratione & ordine seruato, si cuiusmodi solus sit, in ceterum procedi poterit. Hæc ad eam fraudem detegendam talis occulti scripti satis esse videntur, proximum est vt de agnoscenda simplici permutati characteris occultatione modos præbeamus. Notarum itaq; numerus, series, seu contextus, scripti partes discretæ, & characteres in fine collocati iudicia præbæbunt. Characteres itaq; diuetsi primum distinctè numerabuntur, eos non plures viginti vno, vel vt summum duobus & viginti esse oportet, nam si plures sint dolus erit obscurior, & adiectitios & ociosos esse cognoscemus, minor numerus diffiniri non potest, siquidē notarius obscuritatis causa faciliē in scripto potest paucioribus vt literis. Ijs prætermiſſis, quas rariores & minus crebras esse diximus, tum literarum contextum obseruabimus, quæ pauciores characterum formæ quinariū non excedentes, crebrius interueniant, ita vt nulla sit dictio, in qua vnus ex illis character non incidat: Scripti præterea discretio huius generis esse poterit admonere, dum scripti partes disiunguntur, vbi recte ne, an perperam illæ discretæ sint, finalium literarum numerus indicabit, quas proximo capite recensuimus, nam si eiusmodi literæ scriptum terminantes plures erunt, quàm dictum est, argumentum alterius immixtæ fraudis habebimus. Verum quia characteres pauciores esse posse diximus, operæ pretium est videre, si numerus diminutus sit, quænam literæ adēptæ sint, ratio itaq; hæc est. Si literæ vna, & viginti sint (vt à maiori numero fiat detractio) Y fuisse sublatā agnoscemus, si viginti X, si vnde viginti Z, si duodeviginti Q, si decem & sep-

& septem B, si sexdecim G, sic & de reliquis seruato literarum ordine, quas vel minus, vel magis raras apellauimus, vt altera alteri succedat. Verum ne quis interdum frustrare tentata me in hoc ipso fortasse vanum appellet, hoc quemlibet admonitum volo, me de re tam implicata, præsertim autorem, qui neminem habuerim, quem sequi potuerim, præceptiones eas tradidisse, quæ & plerunq; sic soleant euenire, & sic natura esse demonstrantur: vnde res ex coniecturis ducenda fuit, alioquin non inficior fieri, vt interdum res aliter, quàm earum præceptiones admonent possit euenire, verum in nihilo vanum deprehendi, diuini potius, quàm humani esset ingenij. Hoc nolui prætermisum, rem de cætero plerunq; sic se habere benignus lector intelligat.

CAPVT. V.

Consonantes quot modis in simplici permutati characteris scripto à vocalibus dignoscantur.

QUEMADMODVM igitur pueris, vt legere discant elementa primum dignosci oportet, mox syllabas connecti, deinde verba colligi: pari ordinis ratione interpretem procedere necesse est, quare opportunum erit à præmissis, hoc est à consonantium, & vocalium inuestigatione ad earum potestatem indagandam pertransire, vt vbi nam eas inquiri oporteat ostendam, at quia contexta & par vtriusque inuestigandi ratio est, altero enim cognito, statim alterum innotescit, ideo earum inter se discrimen primum visum est hoc capite comprehendere. Accurata itaq; debemus diligentia circa hæc insistere, vt recte scrutari & discernere discamus, omnem enim de hac re præceptionem super his constituiamus, totaq; nostra hic innititur cognitio, vt si in his initio hallucinamur, statim in ipso limine cogamur deficere, tū postmodum errore excrescente, vt de implicata interpretandi

ratione omnino desperandum, vel in ea maximè elaborandū sit, error enim, qui initio fit, deterior, quàm qui in progressu esse solet, diligentius ergo interpret rem initio perpendat. Sed earum distinguendū rationes plures sunt. Nemini itaq; dubium est literarum ex notis vocalium & consonantium constare, sicque consonantes vocalibus inniti, vt literarum nexus aliter effici non possit, nam sicut membra absq; nervis nequeunt adsistere, pari modo sine vocalibus consonantes constare non possunt, vocales enim spiritus vim obtinent, & consonantibus sonum impertiunt, cum ergo ita socientur, si alteras nouerimus, alteras enim statim cognosci oportebit. Prima igitur ratio est, vt toto orationis ambitu, literæ, quæ frequentissimæ occurrant videantur, quæ si numero quinq; sint obseruemus, & sic frequentes erunt, vt nulla dictio sit, in qua magis, vel minus crebro pro literarum numero reponantur, eiusmodi notas vocales esse cognoscemus. Cæterum positionis ordo erit, vt vel syllabam præcedant, vel primam literam sequantur, vel secundæ succedant, vel tertiæ, rarissime & ferè nunquam quartæ, vt fit in ERICHTONIVS & ABSTRVSVS, quod si sermo vulgaris, & Italicus erit, nouissimos dictionum characteres, præsertim in soluta oratione, vocales esse admonebimur. Possumus & alia ratione eas literas venari: nempe si ea quæsiuerimus elementa, quæ rarissimè in scripto reponuntur, quas vix tertio, vel quarto quoq; versu repetitas offendemus, eas consonantes has Q X Z esse cognoscemus, ear enim quoties obuiauerint, vocalium sequelam nunciabunt: Hoc etiam plerumq; H præstabit, quo fiet, vt ex harum ductu, illarum sequelâ nanciscamur, vel è conuerso. Tertius modus erit, vt disiunctos & singulares characteres obseruemus, qui dictionem constituent, eos enim vocales has A E I O esse necesse est, quæ quatuor erunt, vt fit in latino sermone in A' IOVE PRINCIPIVM, in E' PATRIA EXTORREM, in I' SEQVERE ITA-

LIAM,

LIAM, & in O'VTINAM. Quartus erit, vt aduertamus an eadem characterum formæ dictiones vel inchoet, vel terminet, eas enim proculdubio vocales esse dicemus: nunq̃ enim fit, vt dictio à geminis iisdem consonantibus inchoetur, vel in eadem geminatas desinat: vt fit in VVLTVS, & IDEM, & IVDICII, & EDO, & huiusmodi alijs. Quod verò in dictione VVLTVS vtramq; VV vocalem appellamus, velim lector intelligat (vt sæpius dictum est) à nobis huius disciplinæ causa orthographiam contemni, neq; enim, quamuis alio ea litera fungatur munere, curamus propterea nomen permutare. Sed hinc germanicum idioma, & barbara alia excludi censemus, in quibus fit interdum, vt eadem consonantes dictionis initium faciant & finem, Ad hæc quinta ratio accedit, vt si in media dictione geminatas literas coniungi videbimus, inde præcedentem, & subsequenter characterem vocales esse colligamus, quod ferè nunquam decipiet, vt fit in ACCOMMODO, & OCCURRO: Infirmituraliquando regula sequente H; L, & R, vt fit in BACCHVS, & AGOLVINO, & ATTRITVS, sed hoc rarò euenit. Poterunt tamen geminati & simul positi characteres vocales esse, quod ex præcedentibus, vel subsequentibus non erit difficile deprehendi, vt fit in CONIICIO & DESSE, & sic literas vtrinque positas consonantes esse deprehendemus. Hoc tamen nouissime præstabit inter duas similes characterum formas dissimilem vnâ inspicere, fit etenim plerunq; vt similes vtrinque posite, vocales sint, vt in MISERERE, licet interdum etiam character dissimilis interpositus vocalis sit, vt IVMVS. Frustratur tamen etiamnum regula, fitque vt tres characteres consonantes sint, vt in INITE, hoc tamen rarius euenit. Vnde regula minimè contemnenda est, tametsi incidat, vt aliquando locum non habeat, nullæ enim ferè de re aliqua præceptiones afferri possunt, quæ interdum non frustrentur, neque generalia per particularia debent infirmari, sufficit

nanque vt multo frequentius præsent, quàm decipiant :
quod etiam de cætero sentiendum est.

CAPVT VI.

Quot modis distinctas consonantium potestates
venari possimus.

CONSTITVTO duplici literarum discrimine, & vocalibus à consonantibus discretis, sequitur vt distinctas earum potestates aucupemur, sed id ipsum primùm in consonantibus quæremus, tum quia consonans plerunque vocali præponi solet, quod quasi natura videtur præcedere, tum quia ex vna consonante alterius & consonantis & vocalis notitiam vt plurimum, eius natura edocente, aucupamur, quod ex vocalibus consequi non possumus, quemadmodum enim aliquam consonantem certa vocalis necessario sequitur, & posito consonantium numero poterit vnaquæque diffiniri, obseruatus enim earum literarum ordo in syllaba, non parum adiuuabit, non fiet pari modo, vt vocalis certa, consonantum, quæ præcedunt, vel subsequuntur nobis possit notitiam distinguere, vt igitur ad institutum accedamus, plures ad hanc rem poterunt præceptiones adiuuare. Primùm itaque characterum figuras obseruari conueniet, quæ frequentiores, quæque minus frequentes in scripto apponantur non ignorare, singularum repetitam positionem numero indicante, tum admissio literarum ordine, quemadmodum magis vel minus crebro solent plerunque ex sui natura scripto interuenire, singulæ figuræ distinguuntur, de quibus licet superius facta sit mentio, non grauabor tamen eas literas iuxta seriem rursus apponere. Ordo igitur se habet huiusmodi. STRLMNCFPGH DBQZX, quarum vnaquæque quanto præcedit, tanto frequentior est. Non inficior tamen secus posse euenire, eaque

eaque de causa plures rationes afferuntur, vt si vna regula frustretur, alia non decipiant, & alia alias sustentent, quare omnes, si erit necesse tentari conueniet: huius rei fidem faciunt typographi, qui singulorum elementorum typos pro cuiusque vsu graduatim magis & minus frequenti, plures & pauciores habent, quod eorum elementorum vsus magis & minus crebro soleat interuenire. Huiusmodi praeceptiones remotiores sunt, quam vt certa literarum cognitio haberi possit, nunc ad magis propinquiore proximum est accedere. Succedit itaque ex consonantium numero tum in initijs, & finibus verborum, tum in ijs medijs, quae vnaquaeque sit cognoscendi modus. Sed vt hoc in initijs primum exigatur, haec erit obseruatio. Dictionis principio, vt summum quatuor consonantes cohærebunt, vt accidit in PHTHISI, PHTHONGO, SPHRAGRIDE & similibus, minor numerus non perscribitur, nam tres, duae, & vna tantum potest vocalem praecedere. Si quatuor itaque vocalem antecedant, plerumque fit, vt duplicem, id est secundum & quartum locum index aspirationis sortiatur, nam & illa interdum posita semel, alibi collocatur, vt fit in SPHAGRIDE, ea enim interueniente, literarum numerus augetur, cum scripturae nihil praeter sonum, quasi furtim praebat. Sed crebrius dictionum principijs tres consonantes solent cohærere, quarum vt cuiusque potestatem venemur, hic modus obseruabitur: Earum primam ex his vnam esse necesse est CPST, harum enim consonantium natura duas alias subsequi permittit, quarum altera si erit aspiratio, vel prius, vel posterius apponitur, vt in CHLAMIS, PHRÆSIS, THORNVS, & PHTOLOMÆVS euenit, at S nullam patitur aspirationem statim subsequi, vt in SPHÆRA, quod in eo numero nulla fuerit aspiratio, tum primam S esse necesse est, haec enim semiuocalis patitur mutam primum deinde

deinde liquidam subsequi, ex mutis verò vnam ex his euenire necesse est, B C G, vt SCLOPVVS & STRAGES, verum de B & G latinum exemplum non habetur ex præcipuis duobus liquidis, vt L vel R, vt SCRIBO, STRABO & id genus reliqua, è consonantibus verò hæ solæ CPTR statim recipiunt aspirationem, ratio est, quod cæterarum natura asperitatem non ferat, quod si duas consonantes verborum initia admiserit, ex his singulas primas esse oportet B C D F G P R S T, secundas verò L H R, sed earum nexus talis erit. B potest L & R admittere, vt BLASIVS & BRACHIVM. Connes simul, vt CLARVS, CHRISIS & CREDO, D solum R accipiet, vt DRACO. F L & R, vt FLVMEN, FRANGO. Eadem G assumet, vt GLISCO & GRATIA. P omnes, vt PLVS, PHISIS, & PROBVS. R tantum H excipiet, vt RHENVVS. T H & R accipiet, vt THAIS, & TRASO. S verò soli aliæ plerunq; consonantes supponuntur, vt T C F & P, vt STATVA, SCYPIO, SPHINX. De F latinum exemplum afferri nulum potest, sed eo sic vernaculi vtuntur. Solent illæ interdum & aliter connecti, vt B cum D quemadmodum est BDELLIVM, & C cum T vt CTESIAS, M cum N, vt MNESTEVS, G cum N vt GNARVS, C cum N vt CNEVS, sed huiusmodi verborum nexus & si qui sunt id genus alij rarius indicunt. De simplici consonante conuenit dicere omnes posse vocalem statim præcedere. G latinus sermo V, quæ præit vocali non patitur subsequi, quare VIDO, VERINVS, VALTERIVS, pro GVIDO GVERINVS, & GVALTERIVS dicitur, quod in patrio sermone non seruatur. Gapud latinos aspirationem non recipit, sed apud vulgares non excludit. D aspirationem nunquam patitur subsequi. De consonantibus dictiones inchoantibus satis, nunc de alijs quæ in medijs solent occurrere. In media dictione possunt quatuor simul esse consonantes, quod

quod euenit, vel aspiratione, vel liquida, vt fit in ERICH-
TONIVS & ABSTRVSVS. Si verò ternæ fuerint, quod
crebrius euenit, primas aut has S & M semiuocales esse
oportet, aut omnes mutas, quod si M fuerit, tum H sequi
necesse est, si S eas, quas necessario succedere superius di-
ximus: idem & de mutis etiam dicendum est, sed hoc erit, si
eas consonantes syllaba simul coire patiatur, alioquin illæ
erunt, quæ coniungi non possunt, quemadmodum B C, &
ex aduerso consonantes, quæ intra dictionem in syllaba co-
eunt, eas esse cognoscimus, quæ possunt & initio syllabam
conficere. Prima igitur geminatarum consonantium cog-
nitio se offert, omnes esse poterunt exceptis his H Q X & Z,
sed hæc postrema in materna sermone geminatur, verum si
geminatas alia consonans consequetur, illam vel alteram
ex duobus liquidis L & R, vel aspirationem esse oportet,
vt fit in AGGLVTINO, AGGREGO, & BACCHVS.
Terminare verò dictiones tres consonantes possunt R B S,
& R P S, vt V R B S, & S T I R P S, sed has tantum dictiones
esse comperimus. Crebrius duæ vt S T, N T, N S, & R S,
quemadmodum fit in E S T, A M A N T, A M A N S, & A R S,
raro in P S, B S, N X, vt S T I R P S, S C O B S, S P H I N X.
Finales verò literæ vt dignoscantur, hæc apud latinos crebrio-
res esse solent D M N R S T, in has etiam nonnunquam
desinunt B C L X. De vocalibus nihil dicimus, nam om-
nes ferè dictiones in eis terminantur. In H terminantes di-
ctiones duæ suppetunt latinis A H, & V A H, quæ detracto
A supersunt de A H A, V A H A. Vulgares tamen nostri in
vocalis plerunq; dictiones terminant, finales verò consonan-
tes paucas habent R L T H. Possunt & aliæ de agnoscen-
dis primis, medijs, & extremis dictionum literis obseruation-
es tradi, sed eas tum breuitatis causa, tum etiam quia hoc
ipsum grammaticæ potius, quàm nostræ tractationis est, omit-
timus. Hæc licet non nullis leuia, & parui momenti videri
X possint,

possint, tamen quia à nostro munere nequaquam abhorre-
visa sunt, non duximus omittenda.

CAPVT VII.

Quot modis singulas vocalium potestates
aucupemur.

DISTINCTA in hunc modum consonantium notitia;
sequitur mox vt sic vocales cognoscantur: huius rei mo-
di aliquot afferri possunt. Primus itaque est, vt inde
initium, vnde ante in consonantibus auspicemur: Si ea-
rundem figurarum repetitio obseruetur, quæ crebrius, quæ-
que minus crebro in scripto reponantur, illæ ordine sic se
habent, vt E frequentissima sit, I mox minus frequens,
hac rursus rarior O, sic & hac minus frequens A, & V po-
stea omnium rarissima. Primæ verò binæ in scripti repetitio-
ne tam quasi cognatæ sunt, vt vix possint diffiniri vtra cre-
brior soleat interuenire, idem & de binis alijs O & A re-
cte affirmabitur, quod obseruatis singulis in libris dictioni-
bus edificatur, licet interdum res aliter contingat, nos enim
de eo quod frequentius est, non quod & aliter interdum fit,
loquimur. Hoc primum indicio habito, alia deinde obser-
ri oportebit, vt si duæ similes vocales inchoent, & termi-
nent, vtramq; I I esse cognoscamus, vt pluralitatem prono-
minis, quod est I s innuat, quod si verbi initio eadem figuræ
sint appositæ, ambas vel I, vel V esse censebimus, vt est in
VVLTVS, & IIDEM, cuius rei certitudinis succedentium
mox characterum poterit obseruatio confirmare. Duplex
enim O O solum in dictione OONÆ (insulæ in Sempten-
trionali oceano positæ) reperitur. Eiusdem raritatis erit ver-
bum inuenire, quod à triplici vocali initium sumet, hoc enim
nescio an in aliquo vocabulo, quàm in eo, quod est VVULA
reperi-

reperitur. Hanc præterea vocalem esse cognosces, si eam rariorem vniuerso scripto literam sequi conspexeris, quàm Q esse admoneri possumus, illi enim semper solent succedere. Plures ad hæc coniecturæ afferri possunt, sed eas prætermittere tam parui refert, quàm conuenit breuitatem sequi, neque enim interpretanti obseruare omnia, quæ de his dicta sunt erit necessarium, siquidem nimis molestum foret ad hæc cuncta experiri, vt satius esset in ambiguitate remanere, quàm in tanto labore tam anxie torqueri, ex paucis enim huiusmodi obseruationibus, facile fiet, vt nonnullæ cognitæ literæ, cæterarum nobis (quemadmodum alibi dictum est) sine regulis cognitionem trahant, quare omnis labor circa initia verfabitur. Verùm nec adeo vni regulæ ad literæ cognitionem fidendum est, vt non debeamus experiri, an ex alijs eius certitudo confirmetur, alioquin parum fuisset profuturum multas ad id præceptiones tradere, nisi visum esset commodius vnâ alterius nixu sustentari, & vnius certitudinem debere alterius experimento confirmari.

CAPVT. VIII.

Quomodo traditis regulis vt conueniat, tum de
eo exemplum

N Vn e quemadmodum ijs regulis vt conueniat, opere prætium est indicare, quod non modo superfluum non videtur, verùm etiam maximè vtile, imo verò interdum maximè necessarium; parum enim esset quempiam præcepta artis, & instrumenta habere, nisi eorum etiam vsum percallear, neque dubium est eum, qui alicuius rei futurus est artifex, si alium artificem operantem videat, multo facilius ea, quæ didicit oculorum sensu, quàm ante auditu, & mentis agitatione percepturum, cum certior rerum notitia ex oculis, quàm

aliundè haberi possit, nam & certiora sunt ea, quæ per præ-
xam, quàm quæ per præcepta, & canones tantum ediscun-
tur. Sed vt ad propositum accedamus. Primum ex regulis,
quas tradidimus, ecquid huius generis an alterius obscure
scriptum sit, diligenter interpretes obseruabit, quod vbi co-
gnitum sit, ad hoc genus pertinere, elementa primum sin-
gula distinguet, & suam cuiq; characteri potestatem suppo-
sitis veris literarum formis substituet, quod rectè ne an per-
peram effectum sit, experimentum indicabit, aut etiam in
eadem potestate integros & perfectos verborum sensus cha-
racteres explebunt, aut imperfectos corruptos & nihil prorsus
significantes reddent, quod si ea cura minus dexterè vi-
debitur cessisse, iudicium in artis locum succedet, res con-
iecturis agenda, & in ijs est multum elaborandum, tentabi-
tur an in paucis modo his, modo illis, nunc permutata po-
testate, nunc restituta res possit videri voto cedere. Si ad-
huc res animo non responderit, quærentur verba, in quibus
vel nulli sint iidem characteres, vel paucissimi, vt aliorum
mox experimentum fiat, donec possit videri, an ex ijs aliqui
opinionem conueniant, si ne hoc quidem proderit, dictiones
tum paucissimis conflatæ literis eligentur, vt quas vel vna
solum perficiat, vel duæ, tres, aut ad summum quatuor,
siquidem quæ huiusmodi sunt, inter paucas numerantur, &
minor proinde labor erit ad certitudinem non multum va-
gari: cuius rei gratia nos tabulas confecimus, vt quoties opus
sit, ea de causa quilibet ad eas possit recurrere, sic enim fa-
cile erit verba, si qua huiusmodi scripto reponantur intelli-
gi, vnde characteribus primum aliquot cognitis, non diffi-
cile quis poterit aliorum mox notitiam consequi. Sed si ex
aduerso prima fronte iudicium videbitur voto cessisse, vt
non obscuro argumento sciri possit, ecquid veras notarum
potestates fuerit venarus, ex antecedentibus vel consequen-
tibus certitudinem nanciscetur, nam si laborem euentus mi-
nimè

nimè sit frustratus, hoc integer & congruus verborum sensus indicabit, ipsa verò cognitorum characterum iunctura, reliquorum subinde poterit paulatim notitiam ingerere, qua in re minime labor fugiendus est, sed res tandiu tentanda, modo vt diximus literarum potestate permutata, modo restituta, donec quod clausum se sponte paulatim aperiat. Verùm ad hæc non parum afferet luminis, si eorum, quæ circa rem sunt, quæque prius ab interprete sciri diximus præstare, cognitio accesserit. Initio igitur antequàm ad scriptum veniatur, nonnulla ex coniecturis nancisci licebit: Veluti quia de manu militis, ab exploratibus epistola est intercepta; de re bellica inde tractatum esse arguetur, vnde verissimile est **B E L L I** nomen non esse prætermissum & exinde quatuor eius verbi literas, siue ex quinque, siue sex, siue pluribus ea dictio conflata sit, non deesse, si idioma latinum esse cognoscetur: nam si vernaculum illud sit, proprii verbi literas perquiri oportet, atqui ad hoc scripti prius rationem haberi est necesse, nam si illud ad hoc genus petinebit, verbum illud si erit, facillime poterit obuiare, si verò alijs dolis inuolutum sit, maior ad inueniendum erit labor, & rem aliter, atque aliter pro scripti genere tentare oportebit. Sed vt dicta facilius intelligantur, exemplum adijciam: nam vt in declarationibus efficacissimum est, ita in disciplinis ad discendum aptissimum videtur, quod sic præcepta quasi experimento comprobentur, multa enim instantia iudicio, vel statim sæpe decernuntur, quàm vel difficile est ante casum à magistro diffiniri, ne dum à discipulis percepi.

Id obscurè igitur scriptum
erit.

CS KVNZCTKOPVK UDCS
 DVAD OOOZVWPII, AV
 PTPVU LVTHK ΔXPOΦ
 MY XT LV IPOZOLYS
 VCSU PVAS SASPIVΛSSA
 WSCZY IOGPVXZ XZTD, AV
 TALTPIVTPDASPU.

Primum itaque variati characteres, quod non plures viginti conspiciuntur, crebrior præterea quinque characterum repetitio, quæ vocalium præbet indicium, finales etiam literæ, quæ præscriptum numerum non excedunt, distincta tum partium series, & cætera demum, quæ ad huiusmodi scriptum spectant, simplex permutati characteres genus esse non ambigus admonet coniecturis, idioma verò latinum esse ex finalium literarum numero deprehenditur : quia verò magnates ab epistolis in arduis præsertim negotijs notarios scripturæ peritissimos habent, sperandum est proinde orthographiæ rationem minimè fuisse prætermisam : Cæterum antequam ad elementorum notitiam veniatur, tentari potest ex ipsa materia an aliquod recte scripti verbum possit intelligi, ut ea ratione aliqua inde literarum notitia deueniat. Quoniam itaque (ut dictum est) conijci potest de bello agi, quod epistola vel belli tempore, vel à milite intercepta sit, vel alia id ratione cognoscatur, proinde non erit admodum difficilè perquirenti aliquo scripti loco eius verbi sex literas inuenire, prædente hoc præsertim geminatæ literæ, quæ oportuno loco collocantur indicio, eoque modo ex ipsa materia priusquam ex scripto trium primo figurarum, quasi

certam

certam notitiā deprehendi: nam de ijs non dum prima fronte satis poterit constare, nisi ex consequentium positione certius notitiā confirmatur. His itaque in vniuersum cognitis superest rem ipsā proprius attingere, vt singulorum elementorum potestas dignoscatur. Vocales igitur primum in medijs dictionibus, & interdum in earum finibus quæsiturus (latinus enim sermo in terminationibus potest decipere) has figuras quia creberrimæ repetuntur, O A I U E I O A vocales esse conijciet. Huc accedit, quod rationibus eadem raris characteribus, quoties occurrunt videntur adhærere, nec obstat, licet interdum etiam illis nonnullæ consonantes proximè possint sociari, nam de eo potius iudicandum est, quod frequentius euenit, quàm quod rarius, hoc etiam præstat, quod proximè generatos characteres ex vtroq; latere cernuntur assistere, sunt & alia, si qua ad rem spectant, quarum illæ inditijs prodantur, vnde colligi licet, eas non nisi vocales esse: cum per omnes simul regulas de illis opinio confirmetur. Vocalibus in hunc modum à consonantibus discretis, proximum est sua singulis munera assignare. Sed vt hoc in consonantibus primum (vt dictum est) oportunius exigatur, duplici ratione perfici potest, repetitione, & plurium coniunctione, tum in extremis verborum partibus, tum etiam in ijs medijs, si repetitionem sequimur, hoc modo qualemcunq; earum distinctionem nanciscemur.

* I V Z 3 O A C X T Δ I Ω Z Γ
B C D F G H L M N P Q R S T X

Possset tamen etiam edocente regulā aliter, atq; aliter singulorum potestas diffiniri, quamuis ne satis quidem tantum sit illis fidem habere, solet enim sepe decipere, quemadmodū & hoc loco indicabitur: verum ne hoc ignoretur, quonā pacto aliter possit potestas variari, earum repetitio obseruabitur, quæq;

quæq; toties indifferenter repetentur, vna pro alia sumi poterit, potior tamen semper maioris, quàm minoris frequentia, nisi aliter experimentum demonstret, rationem haberi conueniet, quod nobis tradendi exempli gratia, alioquin quatenus magis placet, regulæ fides habenda est. Ad huius distributionis exemplar interpres posset suam etiam aliter variare, sed eam distinctionem si vltius progredimur, posterioribus regulis in aliquibus videbimus infirmari, exinde itaq; experimentum inituro oportunum erit primum ad faciliores obseruationes recurrere, vt si per eas satis possit proficere, maiorem laborem effugiat. Quoniam itaq; dictio est, quæ quatuor literis conflat, quarum tres, quæ in fine collocantur, consonantes sunt, cum eiusmodi vnam tantum dictionem, quæ **V R B S** est agnoscamus (nam **S T I R P S** & si totidem habet in fine, consonantes, sex tamen constat literis) eam esse oportebit, quemadmodum in tabulis apud dictiones totidem literarum est videre, vnde non modo trium consonantium, quæ in fine sunt, notitia elicitur, **I + V**, sed etiam vocalis **A** quæ illas præcedit. Huc accedit, quod ex his literis prima in nona dictione consonans præit, quæ siquidem omnium rarissima est, **Q** videtur fungi potestate, quod magis verisimile est adueniente in ea dictione, aliarum eiusdem verbi literarum notitia, quod vocales sint, ex quo licet affirmare, characterem, qui quinto loco ponitur, in dictione, in qua **B E L L I** nomen ponitur, **V** potestatem habere, vnde etiam concludi licet, vltimum, qui hunc sequitur, non alium esse, quàm **M**. De prima consonante, mox per aliam geminatam in quinta dictione iudicium confirmatur, quod alioquin dubium esse posset, an **L** potestate fungeretur, nam certum est vocalem ibi non esse. De alia mox consonanti, **B** iudicium confirmatur verbo, quo **B E L L I** nomen notatum coniecimus, in quo etiam de **L** notam talem **I** vidimus. Quod verò dictio est, quæ tribus literis conflat,

tur, quarum postrema scripto rarissima, cum semel tantum incidat succedit vocali, quam hucusq; V esse deprehendimus, dubius esse non debet nouissimam X esse, nam quæ inter rarissimas est, aut H, aut Q, aut X, aut Z esse existimatur, atqui Q primum & Z è numero eximuntur, quia nunquam in fine verbi collocantur. H præterea non esse ex literarum ordine deprehendimus, ea enim potestas in fine dictionis apud latinos in verbo tantum V A H reperitur, quarum media A est, non V: Vnde superest dicere, non aliam esse, quàm X, & primam vel D, vel L, vel N, vt vna ex dictionibus tribus sit D V X, L V X, N V X: Sed quia vel cognitum est de re bellica agi, vel magis consentaneum de re magni momenti, quàm parui, credibilius erit de D v c i bi, quàm de N v c e, vel L v c e mentionem factam esse. Vnde hætenus colligi licet harum literarum veram notitiam, quarum potestatem suppositis nostris literarum formis indicabimus.

T A A I X Δ 2 U Q T
B D E L M Q R S V X

Ex his & huiusmodi alijs coniecturis, habita etiam de cætero, vt commodius fieri poterit consonantium notitia, & aduocatis ad hoc præsertim tabulis, cum opus erit, mox ad vocalium distinctionem transitus fiet: nec quicquam referet, non omnibus adhuc consonantibus cognitis ad vocales deuenire, ex ijs enim aliarum poterit consonantium elici coniectura, quemadmodum ex consonantibus etiam vocales cognosci posse superius demonstratum est. Vocales itaq; in hoc scripto duplici modo nancisci licet, repetitione, quod omnibus conuenit, & quod rarissimam figuram, quæ adhuc Q videtur fungi potestate, character sequitur. Sed de V satis vidimus factam fidem, non minus etiam de E posset
Y videri

videri constituisse, sed eas cum alijs prosequemur, vt etiam de illis opinio certior habeatur. Hæc igitur nota Λ quia omnium creberrima est, quod decies octies repetitur I, vel E potest videri, sic & \mathcal{F} quia vna minus vice scriptum ingreditur, vtriusque non minus videtur sibi potestatem vendicare vtraq; enim potestas plus minus solet frequenter occurrere, & modo hæc, modo illa (vt dictum est) crebrius interuenire. Mox quia \mathcal{O} sexies conspicitur, A potestatem representat, postremo quod \mathcal{O} & Λ quinquies tantum recensentur. O & V, quæ omnium rarissimæ esse solent, potestatem indicant. Hoc singulorum characterum arguit repetitio, nouissimus verò quia rarissimam figuram sequitur, quæ adhuc Q esse deprehendimus, etiamnũ de eo quod dictum est, fidem magis auget, quo certius videri potest in verbo, vbi de BELLO fit mentio, dictionem BELLVM positam non BELLIS. Vnde etiam de M litera certior notitia elicitur, quæ & tali figura \mathcal{Y} designatur, & E vocalis, quæ per eum characterem demonstratur, & in V potestate etiam alibi errorem non esse, & in ea dictione, quæ septimo loco ab vltima locatur, ex eadem vocali initio & calce verbi posita, mediam geminatam C esse colligemus, quæ nisi de S nobis constaret, pro ea etiam posset haberi, ex eadem vocali in dictione duarum literarum, quæ sexto loco ab initio ponitur, & quarto à fine reperitur, alteram figuram T necessario esse conijcimus, nam neq; S, neq; X esse ex superioribus licet existimare. Eiusdem præterea vocalis ex cognitarum consonantium indicio secunda se scripti dictio manifestabit, vt MEDIUM proculdubio ibi notatum esse intelligatur, quod vt certius videri possit, dictio, quæ nono ordine collocatur, accedente priorum literarum notitia, tutiorem fidem facit, vt verbum sit, quod causam reddit QVIA. Sed de his vocalibus aliundè etiam poterit constare, vt opinio certius confirmetur. In septima præterea dictione ex cognitis chara-

characteribus facile erit asserere, secundum characterem, qui solus superest, ut verbum intelligatur, non aliam, quam **N** potestatem habere, ut dictio perfecta sit **INITE**. Et ex huius inde consonantis notitia in verbo tertio loco posito primam vocalem, nihil præter **O** esse venari licebit, ut **NOCTEM** dictionem perficiat, quæ vocalis nouissima primum in ipso scripti limite prima literam de qua ibi tantum restat dubitare **P** esse, mox quarto loco etiam primam, non aliam, quam **H** esse manifestabit. Huius rei opinionem verbum tertio loco positum, quo **HO DIE** significatur significabit. Quid ter-tiodecimo loco scriptum sit, eadem ratione facillimum erit affirmare, nam ut integer verbi sensus sit, primus character non aliam, quam **F** potest habere potestatem, ut **FORTITER** verbum innuat, cuius opinionis penultimum verbum fidem faciet, quo finis significatur. Superest demum ex toto scripto eius tantum characteris **O** potestatem venari, qui in quinta dictione geminatus, non alterius potestatis iudicium præbet, quam **G**, ut **AGGREDIMINI** verbum significetur, quod in alio verbo **BELLIGERANDO** confirmatur, ubi neq; alia functione potest sensum perficere. Ex his omnibus coniecturis singulis characteribus licet sua munera ad exemplum subscribere, illudque ob oculos ponere, ut interpretando ad eius iudicium recurratur, sic res statim non infœliciter cedit: & se totum occultè scriptum referabit. Experimento liquet laboris summam, vel in vnus tantum characteris notitia versari, nam ex vno cognito, plurium inde facilè trahitur cognitio, & mox ex pluribus facillimum est occultas omnium potestates eruere, siquidem aliæ ex alijs cognoscuntur, nec minus aliarum notitia ex alijs dependet, quam in cathena anuli, in qua mutuò connectuntur, ut si anulum quis permoueat, reliqui statim proximi moueantur, quare ad huiusmodi exemplar reliqua id genus scripta cōuenit interpretari. Vnum verò illud restat dicere, quæ de hoc

scripti genere obseruationes traditæ sunt, eas etiam ad sequentia in assignandis characterum potestatibus debere accommodari.

CAPVT. IX

Quomodo continuati scripti partes dirimantur.

SEQVITVR vt à simplici scripto ad continuatum transeamus, vt ordo secundi libri seruetur, de quo vt in proximo factum est, quemadmodum primum eius partes dirimantur tradi debere rationem opportunam videtur, nam de eo cognoscendo nihil est quod dicam, ipsi enim oculi satis hoc per se indicabunt, vt non alio magistro opus sit, nempe si scriptum nusquam, vel nullis intervallis, vel incisis membris, periodis, alijsque lineolis, sed tantum versibus sciungatur, quod si quando euenit, hoc scripti genus proculdubio esse censebitur, res clarior est, quàm vt vel exemplo videatur indigere, sed iam quot, quibusque modis dolus hic auferri possit, & scriptum detegi superest indicare. Prima ratio videtur, vt aliquæ ex his dictiones *IN*, *ET*, *VT*, *CVM*, *QVIA*, *QVONIAM*, & huiusmodi aliæ, quæ frequentius solent in scriptum ingredi, in simili plurium characterum coniunctione per totum scriptum dispersæ requirantur, eæ inuentæ & diligentius obseruatur, vt integrè includantur, quatenus similes sunt, transuersis lineolis ab alijs partibus seponentur: hoc præstabit, vt non modo eas tantum partes disiungamus, verùm etiam vt designemus proximarum dictionum confinia, eadem enim ratione, & præcedentis finis verbi, & subsequenter initia decerneretur: neq; hoc tantum in huiusmodi dictionibus, quas pauciores absolunt literæ, verùm etiam in alijs, quæ ex pluribus constant, conueniet obseruare. Ad hoc etiam faciet si duplicatam consonantem ex vno latere vocalis, ex altero consonans comitetur: quare ad hoc proximis regulis, quibus vocales à consonantibus dignoscun-

gnoscuntur, uti oportebit, si illud itaq; sic erit, inter similes, quæ geminantur diuidentem lineam interponi conueniet: tamen si hoc etiam deciperet, succedente liquida, ut fit in AGGLVTINO, & AGGREGO, sed hoc parcius solet euenire, & si quando fit, consonans ex sequenti latere comitatur, nam & si præcedenti adhæret, (regula nanq; decipiet) ad cautionem proderit aliarum regularum accessio: nam quod pluribus modis nihil dissidentibus confirmatur, etiam si vna repugnet, ratum habendum est: hæc ratio vsum præstabit in assignandis tantum dictionum principijs & finibus. Præterea si quatuor, quinque, sex, vel septem simul consonantes sint, certum erit inter eas esse verborum discrimina, nam non potest dictio in plures, quam in tres consonantes desinere: unde si septem cohæreant consonantes (quod rarissimum erit) in tertium cadet discretio: nam à quatuor potest inchoari, sed hoc rarissime fit, ut in VRBS PHTHISIS, si sex numerus dimidiabitur, ut est VRBS STRABONIS, licet etiam posset partitio in secundam cadere, ut in verbo AMARENT PHTHISIM, sed si quinque fuerint, primum verbum prima, secunda, vel tertia terminabitur: si quatuor nihil potest diffiniri, nam à totidem incipi dictionem demonstratum est. Sed verisimilius erit, verborum inter eas nexum esse, quod eiusmodi verbum vix alterum aut tertium erit inuenire, alioquin vel prima, vel secunda illud terminabitur. In plurium vocalium coniunctione, tam difficile est partium terminationem dare, ut nullo penè modo iudicium satis possit constitui, siquidem I vel V, quæ consonantium sibi potestatem usurpant, crebrius repetitæ multis cum vocalibus connecti possunt, ita ut earum sequela, vel vigesimam posset transilire. Verùm sicubi tam numerosa vocalium coniunctio obuauerit, præstabit, ut earum occursum, post primam statim uel alteram ad summum tertiam cognoscamus: quàmuis hoc modo non satis possit earum potestas diffiniri. Ex simili-

lium verò vocalium continuatione dictionum initia & fines tuto licebit deprehendere : vt si eiusmodi quatuor conspiciantur in secundam cadet partitio, vt frequentius fit in I, vt IVDICII IDEM, parcius in O, vt EOOONÆ insulæ, in A posset etiam occurrere, sed exemplum de terminatione non suppetit. E non plures duabus esse possunt, V non plures quatuor, vna semper dictionem terminante, quare minime posset recte decerni, an in paucioribus partis discrimen debeat constitui, nam in VVILA tres sunt in initio vocales, sed eiusmodi non est aliud verbum inuenire. Hæc sunt, quæ ad partium segregationem occurrunt posse obseruari, quæ si ad id aut parum, aut nihil ex notarij vasritia præstaret, huic difficultati poterit esse adiumento : primum duas tantum, mox tres, inde quatuor, demum plures characteres ab initio accipere, perinde ac si totidem literarum verbum futurum sit, & iuxta proximas regulas suam singulis potestatem tribuere, donec res sapius tentata, foeliciter respondeat, vt integer verbi sensus maneat : sic & postmodum de cætero fiat, vel si hoc ad id non satis videatur esse præsidio, vel frustra laboratum sit, id proximæ rationes poterunt præstare, quàmuis quoquomodo ad eas recurrere postmodum fuisset necessarium : nam hæc ad partium tantum discrimen faciunt. Ad hoc scripti genus si per tempus licuisset, earum volumen tabularum cum alijs, quæ sunt in quarto libro editurus, quod adhuc est in manibus inchoatum, illud, si posthæc potero paulisper animum ab instantibus rerum impedimentis auocare, propediem absolutum emittram.

CAP.

С А Р В Т X

Quomodo continuatum scriptum possit interpretari exemplum.

EXPOSITIO locus ut, quod in superiori scripti genere præstitimus circa interpretandi modum, hic etiam seruemus. Sed quia nonnulla de cura & diligentia, quæ in omni forma scripti ab interprete habenda est, proximo capite diffusius pertractantur, nunc ea relinquemus, restat tantum enodandi id genus scripti exemplum tradere, nam ea, quæ ibi dicta sunt, ad hæc etiam referuntur. Exemplum itaque quod proponitur tale est.

0YTPK0CTUTD0UTPY2V
 00SUDDTJKUTPVUTPDZ
 0UCUUTPKVDVDPK0F0
 0ZIMVWVWVZVVPV30
 ZUTD0V0V0V0V0V0V
 CUPPYDTC.

Passim itaq; scriptum oculis percurrenti, quod primū charac-
teres, qui proximi sunt initio **Q A I** v proxime finem re-
ponuntur, censendum est illos dictionem perficere, quare o-
portunū erit lineolas in ambarum partiū terminis, quatenus
similes sunt designare, vt ea verba integra ab alijs sequestren-
tur, simulac præcedentibus fines, & subsequētibz initia tri-
buantur, quia verò hæ duæ consonantes **u u** ex superioribus
regulis obseruate geminari conspiciuntur, & nulla ex præce-
denti latere vocalis comitatur, credere par est, in ijs medijs
verborum esse confinia, quapropter linea oportebit inter-
secari. Quia rursus sex consonantes **Q T Q Q T T**
nulla

nulla interposita vocali se inuicem sequuntur, & ex ijs duæ geminatae sunt, necessario vtrinque coniicitur inter eas verborum diuisionem fieri, & mediam sectionem inter vtranque geminatum cadere. Diuisis in hunc modum, quatenus licuit, per peculiare regulas scripti partibus, & lineis interpositis, superest proximas regulas ad eius interpretationem iuxta eum modum accommodare, nam quantum ad hunc locum res spectare videbatur praestitimus, de cætero mox ad ea, quæ dicta sunt lectorem remittimus. Aptata igitur sua singulis characteribus potestate, sic arcanum scriptum referabitur.

PERDITASVNTBONAMINDARVSINT
ERIITVRBSSTRATAHVMIESTESVRI
VNTTOTQVOTSVPERFVEREVIVIPR
ABTEREAQVAEAGEDASVNTCON
SVLITO.

Verum ne cui superuacaneus hic partes dirimendi labor videatur, quod ex superioribus characterum potestatem nascisci liceat, admonendum volo, hac ratione multo melius & facilius, quam aliter hoc scripti exemplum enodari.

CAPVT. XI.

Quomodo perperam scripti partes liceat deprehendere, & interpretari.

SVECCEDIT tertius obscuri scripti modus, ubi præter characteris permutationem, non aliud ad difficultatem, quam male assignata verborum confinia accedunt, ut series eorum, quæ tractata sunt in secundo volumine seruetur, cuius tum deprehendendi, tum interpretandi rationes locus exposcit indicari: verum de utroque pauca dicenda subueniunt, hoc itaque scripti genus literarum, quæ verba solent inchoare,

inchoare; & terminare, de quibus huius voluminis initio dictum est, indicio prodi satis erit. Interpretando verò modus seruabitur, vt assignati primum fines, ac si non essent negligantur, vnde commodum erit epistolam omisiss ijs spacijs continuatam transcribere, atque verba perinde atque in proximo scripto continuata possint interpretari. Quare exemplum afferre aliquod minime videtur oportunum.

CAPVT XII.

Qua ratione scriptum ociosis characteribus inuolutumprehendatur, & illi ab alijs dignoscantur.

SEQVITVR vt agnoscendi scriptum ociosis characteribus inuolutum, & eos characteres dignoscendi, modos præbeamus. Indicium itaque primum finalium literarum numerus dabit: nam si plures illæ sint, quàm exiguntur, ociosos prima fronte tot ibi characteres esse argui posset, quot eum numerum exceßerint. Sed huic regulæ non satis est fidendum, posset enim numerus non excedere, illis in dictionum finibus adiectis, & posset pluribus superare, quàm verborum terminationes terminarent. Posset ad huiusmodi cōiecturam quoquomodo accedere, si consonantes & vocales mutuum inter se nexum non seruabunt, vt nimium distent, & longius separentur: Sed hæc difficillima erit obseruatio. Tutior tamen & faciliior ratio erit, vt figurarum discrimina obseruentur, nam si illæ plures viginti, vel duabus & viginti conspiciantur, numeri excessus hoc scripti genus esse indicabit. Cæterum quibus modis id genus notæ dignoscantur, superest nunc videre. Obseruabitur ergo primum, an aliqui similes characteres, se mutuo sociantes in scripto iterentur, quod fieri solet in verbis communibus, quæ sæpius repetuntur, vti ET, VT, IN, AD, CVM, NAM, QVIA, QVONIAM, & huiusmodi alijs nam si obuiauerint, obseruabitur

an intra eorum numerum aliqui medij inferantur, quod si erit, interiectos proculdubio vt ociosos & vanos designari, & excludi oportebit. Potest etiam dici, vt hæc adiectio etiam extra numerum similium characterum obseruetur, vel ante, vel post, nam licet interdum deciperet adiectione, & commutatione literarum, quæ fit in verbis analogis, & ethimologicis. Potest autem initio adiectione decipere, vt est in dictionibus *O s* & *H o s*, *A r s* & *M a r s*. Commutatione vt fit in verbis *D o s* & *M o s*, quæ similia sunt. In fine autem adiectione, vt *E s s e t* ad *E s s e*, & commutatione vt *A m a r e m* & *A m a r e s*, quod prouenit ex casuum inflexione. Potior tamen frequentioris vsus, quàm rarioris habenda est ratio: siquidem credibilis est verba repetita ex illis esse, quorum natura est, vt crebrius repetantur, cuiusmodi sunt, quæ supra memorauimus, quàm ex eorū numero, quæ minus crebro solent incidere, cuiusmodi sunt hæc, quæ possunt initio & fine adiectione decipere. Quare nec minus hæc obseruatio poterit vsum prestare, nam sicubi interdum eius causa lapsum sit, ex alijs regulis poterit faciliè error emendari. Verùm tutior ratio est, vt medijs dictionibus, nam vtrunq; & hoc modo posset euenire, vt fieret adiectio causa numeri, vt fit in *A m a r e n t* & ad id, quod est *A m a r e t*, & aliter in *M o n s* & *F r o n s*, ad id, quod est *M o s* & *F o n s*, & commutatio causa analogiæ, vt fit in *F r o n d i s*, & *F r o n t i s*. Alia ratio est, vt vocales obseruetur, hoc verò fiet, si qui magis repetuntur characteres dignoscantur, eos verisimilius est vocales esse, quarū natura est, vt frequētius scriptū ineant. Ijs in hunc modū à cæteris discretis, supererit ex consonantiū geminatione ociosos characteres venari, nā qui geminatas præcedent consonantes, cum vocales nō sint, proculdubio erit affirmare ociosos esse. Potest idem dici de ijs etiam, qui sequuntur, sed ratio deciperet in liquidis *L* & *R*, quarum notitia si elici poterit, nihil erit amplius, quod dubium faciat. Ad hoc etiam conferet,

feret, si obseruatis characteribus, qui magis frequentes obuiabunt, reliqui, qui minimè primum de numero literarum eximentur, nam licet regula possit decipere, vt pro ijs ociosis consonantes minus frequentes tollantur, tum ex aliarum consonantium & vocalium notitia, in interpretando faciliè per coniecturam error corrigetur.

CAPVT. XIII.

De hoc scripti genere interpretando exemplum.

SEd vt hæc facilius intelligantur, adhuc exemplum afferam vt superiorem ordinem sequamur, ne quid ad materiæ obscuritatem luminis deesse videatur. Exemplum erit quod in eodem loco superiori volumine adduximus.

33DUKΛΠΘXB ICSUAK Φ
 D UAD OEOOZWPITP AUE
 ITTPTUATA I IKS ΔKΠΘ Φ
 ΛΠXΛΓ XTATΠOΛZOT ΛC
 VZUPUZI ΣΑΣΠATUAFΣ
 ΣAF ΛBZOTOTPTXZ XZTD
 HX STATIT VITPD ΛSPUH

Hic si characterum terminationes sequimur, decipiemur, quod ex consequentibus regulis, & experimento licebit videre: siquidem vnum tantum ociosum deprehendemus, nā verbum, quod in hac desinat, vix vnquam est in vsu, & huiusmodi vix alterum, aut tertium reperitur, & proinde numerus minimè liqueret, quia verò consonantium, & vocalium nexū obseruare perdifficile est, eā cōiecturā omitto, quare superest

certius argumentum ex numero figurarum deprehendere, ex his igitur quod duodetriginta numerentur, liquido appareret, octo vel decem ociosas esse, sed credibilius est octo esse, duarum enim literarum Y & Z rarissimus est usus: in hunc modum hoc scripti genus per coniecturas licet cognoscere. Porro dignoscendi eiusmodi characteres habebitur coniectura primum, quod in sexta dictione, quæ eadem videtur cū ea, quæ est quarta ab vltima post similes hæc figura E, & ante alteram diuersa huiusmodi H. Vnde existimare par est vtramque ociosam esse. Octauo præterea loco characteres sunt aliquot dictioni duodecimæ à prima, & tertiæ ab vltima similes, iuxta quarum primam talis character est initio A prope alteram rursus initio diuersus in hunc modum X, & apud tertiam huiusmodi alius S. Vnde colligi potest eos vanos & superfluos esse, nisi verba eadem non essent, nec idem ethimon, sed dissimilitudine, quæ est cum reliquis, in calce primæ dictionis nihil potest affirmari propter casuum inflexionem, quæ variatur. Ex vocalium insuper obseruatione conijcitur in septima dictione, characterem qui sequitur primum & alium, qui penultimus est, quod neuter vocalis esse videatur, ociosos esse, siquidem ambo geminatam sequuntur consonantem, quæ est vocalium natura, alioquin penultima figura potest videri esse liquida, characteres sunt F & I. In quarta etiam dictione, quod proxime geminatam consonantem vtrinque figuræ apparent, quod vocales non videntur, iudicare planè est, primam, quæ hæc est B superfluam esse, nam altera creditur esse liquida. Ex alijs coniecturis colligi par est, has omnes figuras in toto scripto ociosas esse

E H A X S F I B. Ijs de medio sublatis, scriptum

perinde ac si character esset tantum permutatus interpretabi-

tur.

C A P.

CAPVT XIII.

Quomodo reliquis occultandi doli huiusmodi scripti sit occurrendum

VT diximus solent magnatum scribæ compendiosum scriptum sic accommodare, vt per paucæ toto scripto videantur, & verba quemadmodum in vna significatione, sic in alijs eadem figuræ diuersis potestatibus functæ, sibi pariter respondeant, huiusmodi doli sic erit occurrendum. Si pauci videbuntur vniuerso scripto characteres, eis frequentissimarum consonantium & vocalium potestates ascribantur, quibusuè in scribendo minus carere possumus. Præterea si ambiguus erit sensus, literæ quæ hanc ambiguitatem parere possunt sunt I & E, A & O, B Q, P F, D C, & huiusmodi reliquæ, quas plerunque rarius & crebrius solere syllabis & dictionibus interuenire, superius memorauimus, harum enim altera alterius vice fungi potest, vt infra patebit exemplum. Scriptum sit tale.

Λ υ Δ Λ 2 Π κ Λ Ϟ Λ Λ 2 κ Λ Ϟ

Nos si substitutis characteribus priorum potestas assignabitur, dicet E T Q^{VERIMVS} V E R M E S, at si Λ i, υ s, 2 n, Π e, Ϟ t κ c, potestas assignetur, dicet I s Q^{VI} N E C V T V I N C I T, & multum diuersa prodibit oratio, sic & multæ poterunt eisdem characteribus accommodari sententiæ. Poterit autem vera cognosci, vbi nullus literarum incongruus ordo, vel inordinata verborum compositio conspicietur. Multi sunt quoq; doli, vt superius recensuimus, quos omittimus, cum facilius quàm scribi possit ab huius disciplinæ parum exercitatis possint interpretari. Nunc ad alia transeamus.

CAPVT. XV.

De orbiculari simplici scripto, & rationes quibus deprehendi possit.

EXPOSITIS rationibus quibus permutatus character cum reliquis fraudibus, quæ inde possent emanare, quasi cum tota familia tolleretur, proximum est, vt eorum, quæ in secundo volumine tractata sunt, seriem prosequamur, idem in scripto, quod orbiculare dicitur, quia ad Rotam componitur præstare: quapropter quemadmodum superioris generis sunt formæ primum de simplici, unde & reliqua emanant, dicendum videtur. Sed scripti primum quomodo deprehendantur rationes & coniecturæ, oportunum erit iudicare. Primam itaque coniecturam dabit plurium similium characterum se inuicem sequentium concursus, tum principio, tum in fine, tum in medijs dictionibus, quod orthographia non patitur, nam neque à geminatis consonantibus inchoari, nec in easdem geminatas cadere, nec plures duabus medias habere verbum aliquod contingit, porro trium vocalium initium in verbo tantum VV VLA reperitur. Caterum inchoari, mediari, & finiri etiam à duabus tantum euenit, alioquin plurium concursus ex rotæ reuolutione, & ex inde potestate permutata prouenire consentaneum est existimare. Huius rei pariter argumentum dabit plurima modo in vno versu figurarum repetitio, modo earundem rarissimus occurfus, vt vix interdum ad tertium, vel ad quartum versum semel repetantur. Solet enim ad coniecturam accedere finalium characterum numerus si plures sint, quàm ratio permittat, quæ omnia nusquam in alio scripti genere solent euenire.

CAPVT. XVI.

Quomodo hoc scripti genus interpretetur.

HVIYSMODI coniecturis scripti genus affecuti, sequitur characterum potestatem aucupemur. Porro hoc scribendi genus, quia multo difficilius, quàm superius videtur, multo etiam cautiorem, & sagaciorem interpretem exposcit, nihil enim hîc, ex his, quæ vbi obseruari expediebat poterit adiuuare: sed longè aliæ quæruntur rationes, & multum diuersa est via interpretandi. Non enim hîc prius vocales & consonantes ex repetitione proderit discernere, non ex consonantium geminatione comitantium vocalium notitiam confirmare, vel liquidarum sequelam deprehendere, non ex inijs & finibus, & verborum interpositionibus consonantes & vocales dignoscere, non ex frequentia & raritate, non denique ex alio argumento, quod in superiori scripti genere poterat adiuuare, singularem licebit hic characterum notitiam venari, sed alias coniecturas, aliæque argumenta ad id quæri conueniet, nam licet (quod non fit) characterum potestatem semel hoc modo acquiri posset, nec dum tamen res satis esset adiumento in tam crebra muneris permutatione, vt vix vel in longa epistola eadem alias potestas restituatur. Primum ergo diuersorum characterum, qui in epistola sunt, haberi numerum oportet, vt inde quantitatis nostrarum literarum notitia eruatur, nam licet hæc coniectura posset frustrari, quia tamen rarò aliter prouenit, nullo modo est negligenda: quemadmodum enim character vnus plures potestates repræsentat, fit pariter vt totidem characteres, non plures, quàm vnius literæ potestatem obsoluant, eoque modo plurium functionum excessus, quæ modo vni characteri tribuuntur, mox plurium characterum diuersitate, vno tantum fungente munere pensatur, nec repugnat, quod significantes interdum
notæ

notæ significatarum literarum numerum excedant, vel ex aduerso, vtpote si vna figura trium literarum, quæ initio sunt, potestatem habeat, quemadmodum fieret in DEFICIO, & mox earum quælibet DEF vnus, vel duorum tantum characterum figuris signaretur, & aliter vt si vnus character duas habeat potestates, vt esset in primis literis verbi DEBEO, quarum quælibet tribus characteribus notaretur, siquidem in alterutris numerus diminitutus, alias in alijs characteribus adimpletur. Vnde est colligere, sic ferè semper euenire, vt mutua pensatione nostrarum literarum numerus characterum quantitati respondeat. Ad hoc itaq; scripti genus, vnus primum modus afferri potest, cuius tamen nixu, tota interpretandi ratio sustentatur. Initio igitur partes quæri, & seligi oportet; quas peculiari aliqua re magis conueniat notari, vtpote si vel plures ibi characteres vna similes tum initio vel fine verborum, tum in ipsis medijs concurrant, vel terminent præcedentia, & inchoent proxima, vel certè tertio, aut quarto loco, aut aliter, modo non nimium distent, aut in alias dictiones transeant repetantur, nam sic difficilior esset verbi coniectura, super quo tota interpretandi moles innitetur, vnde si initio peccatur, in toto etiam progressu errorem sequi necesse est, vt vix vlllo pacto ab eo inde liceat extricari, quare verbum ad hoc facilitate aptum quærendum est, in quo inueniendo tanto cautionem, & sagaciorem esse conuenit, quanto si in eo peccatur maior inde labor potest prouenire. Eiusmodi erit, si iuxta alphabeti seriem tot statim proximæ literæ succedant, simile seruabitur in spacijs, vt si similes distabunt, mediarum literarum numerus consideretur, & verbum quærat, in quo literæ sint, quæ pari ordinis interuallo in alphabeto disponantur: ac similes in scripto procedunt, & tot ibi mediæ numerentur, quot hic dissimiles videbuntur, ea, quo pluribus constabunt literis, eo maiorem vtilitatem importabunt: nam prima fronte plurium inde

inde similitudinem poterit haberi notitia. Verum eiusmodi si plura fuerint, poterit ex consequentibus indicari, quod ex illis potissimum scriptum sit, hoc characterum ordo & numerus præstabunt. Sed ut res clarior fiat, de singulis subijciam exempla. Primum itaque plurimum similitudinis initio occursum erit, ut fiet in tribus literis verborum DEFICIO, & STYDIVM, nam utrobique literæ iuxta alphabeti ordinem se statim sequuntur, verum ne interutrumque ambiguitas sit, numerus & ordo similitudinis controuersiam dirimet, intra ipsas verò dictiones ut ONOPHRIVS, & FASTVS, in fine ut DAMNO, & PASTV, distabunt verò similes ut fieret in dictione LENO, & in verbo AVIDVS, ibi enim primum L tantum distat ab N, & rursus N ab O ordinis elementorum ratione, quantum similes inter se distarent, & hic tantum interest inter A & D, quantum inter similes in dictione LENO, una E media collocatur, & rursus in dictione AVIDVS, duæ literæ V & I, inter easdem conspiciuntur. De similibus, quæ verba præcedentia terminent, & proxima inchoent figuris, exemplum erit in verbis ARSTVA, ubi quod quatuor literæ, quæ primam A sequuntur, alphabeti ordine sibi mutuo succedunt, in tali scripto similibus illæ characteribus notabuntur. Hæc sunt, quæ pro totius interpretationis fundamento primum constitui oportet, ut super eo tota interpretandi moles construatur. Initio itaque, siue quæ assimulantur figuræ simul concurrant, siue intermissis spacijs distent, cognito ex his, quæ dicta sunt, uno, aut altero verbo sua singulis characteribus literarum potestas supernotabitur, & quoties mox illi characteres rursus obuiauerint, obseruabitur, tum superiorum notitia alphabeti series, quasi ducto filo ex ea litera sumpto initio, eousque protrahetur, quousque alia similis reperta sit quæque; litera in illam cadet, eius illi potestas assignabitur, eo tamen usque; alphabeti processus progredietur, donec ad nouissimum ele-

A a

mentum

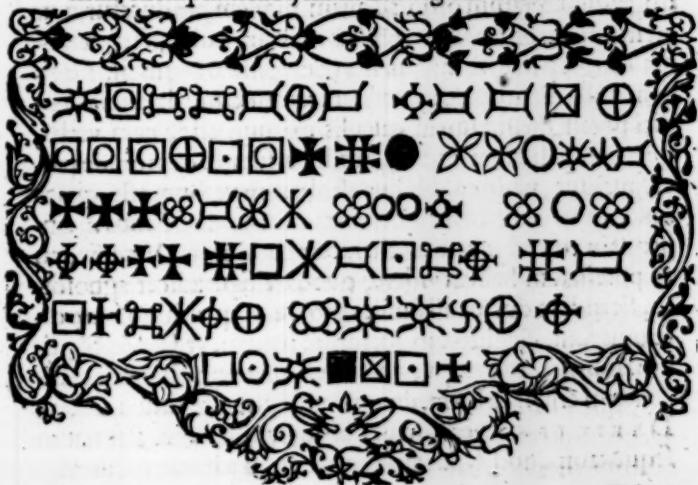
mentum peruentum sit, tum in numerando rursus à primo initium fiet, & idem postmodum ordo seruabitur, sed si diminutus vsualium literarum numerus fuerit, earum potior habebitur ratio, quas credibilis erit potuisse prætermitti, & ex aduerso vtpote quibus vel magis vel minus carere possumus: quæq; frequentiores, & rariore esse soleant. In hoc tamen scripto nos X, magis quam Z. duximus relinquendum, idè mox per totum scriptum seruabitur, eadem etiam cura & diligetia in cognitis alijs eiusdem dictionum figuris erit procedendum: & sua singulis similibus potestas in hunc modum assignabitur, quod si à tergo aliæ figuræ similes relictæ sint, cum ad eius ordinis postremam ventum erit, discisso ibi literarum filo, eò redditus fiet, vnde antea factus est progressus; & exinde facto rursus initio ab ea litera cōuerso tramite procedetur, donec ad nouissimam similem veniatur, eiusmodi totum scriptum erit videre, vt præter prima verba, quorum possit integra haberi notitia, alioquin vno, aut altero caractere incognito, quod ex casuum inflexione proueniret, aliorum nonnulli tantum characteres superposita potestate fignentur, illo in hunc modum parato, eodè penè ordine procedetur, vt a faciliiori interpretandi ratione denuo progressus fiet. Verbum itaq; eligitur, in quo plures characteres conspicui facti sint, & ex cognita notarum potestate, & syllabarum nexu, reliquis solerti iudicij existimatione sua munera tribuentur, vt verbum stet, quod esse verisimilius sit, quam quoduis aliud. Hoc effecto eadem cura in reliquo erit procedendum, nempe vt ad similes semper eodem nostrarum literarum tramite ductus fiat, idq; peragendum, donec totum, quod erit clausum referetur. Ad hæc alia ratio accedit, quia raro euenit in scripto, præsertim paulo diffusiori, vt non idem verbum repetatur, obseruetur an aliquod huiusmodi cognitum sit, vel integrum, vel ex parte, hoc autem primum sciri poterit ex similitum coniectura, vtpote si totidem in illa dictio-

ditione similes, & idem interuallum, mox recto verborum nexu confirmari. Verum prætermisſum nolo, hæc, quæ dicta ſunt non ad aliam, quàm ad ſimplicem Rotæ compoſitionem pertinere. Circa hæc in tali genere ſcripti erit interpreti diligenter attendendum, & non parum accuratè elaborandum, nam ſi aut initio aut in progreſſu calculum deuiauerit, neceſſe eſt errorem ſequi, perinde ac ſi labyrinthum ingreſſus, ſili ductum, quo regredi poſſit, vnde factus eſt aditus amiſerit, ita vt quo vltèrius procedet, eo perplexioribus vijs implicetur, vt deſperare proprius ſit, quàm tot circumflexos aliquo modo poſſe nodos explicare.

CAPVT. XVII.

De ſimplici orbiculari ſcripto interpretando exemplum.

SEd vt clarius, quæ de hoc genere ſcripti dicta ſunt, agnoſcantur, ac ſimul vt ordinè hætenus ſeruarum proſequamur, exemplum ſubijciam. Illud igitur tale ſit.

Primum itaq; ut quæ in observationibus dicta sunt, suo ordine experiamur, viginti diuersos in epistola characteres agnoscimus, unde conijcimus è numero nostrarum literarum aut X, aut Z fuisse sublatum. Initio igitur quia tertium verbum ceteris insignius occurrit, in quo tres primum similes statim sequuntur figuræ, & mox quarta duobus interiectis spacijs illud videtur eligendum. Si per coniecturas verbum querendum est, quod ad hos characteres, seruata trium literarum analogia, quæ sese statim initio sequuntur, & mox alterius, quæ tertio ab vltima earum loco ponitur, accommodari possit, non aliud illis notatum videbitur, quam DEFICIENT, DEFICIENT, vel DEFICIENT, & STVDEBUNT, vel STVDEBANT, literarum numero characteribus non repugnante, ex quibus alterutrum verum deprehensuri, ex consequentibus primum verbū scriptum agnoscimus, in altero enim non sequitur literarum nexus, quod ut palam fiat non grauabor indicare: nam si à quarta illius litera D, retrogradus literarum ordo ad aliam similem producat, quæ est in fine verbi Z, vel X potestas in illam cadet, sed ex prima clarius patet error, quàm ut demonstrari opus sit, siquidem nulla dictio est, quæ ea litera terminetur, de altera verò dici potest, etiamnum in calculis erratum esse, nam verba, quæ in eam literam cadant, rarissima sunt, & ea proinde parcissimi vsus, unde credibilius est alterum verbum esse, quàm illud, cuius indicio ducti in rem rarissimam incidimus. Superest in eo verbo tertius character ab vltimo, Vne sit, an A potestatem habeat videre, quod ex figura licet agnoscere, siquidem ductus ad similes proximas, quæ initio sextæ dictionis sunt, illegitimum literarum nexum, ut L, M, N, sibi statim succedant, ut verbum sequi non posset. Idem dicendum erit, si ea litera, de qua ambigitur E futura sit, ut DEFICIENT verbum sit. Siquidem P Q R sese statim sequatur, quod syllabarum nexus non patitur: ex his ergo conie-

coniecturis licet citrà controuersiam concludere, non aliud ibi verbum notari, quàm DEFICIENT. Cognitis in hunc modum pluribus characterum formis, restabit quasi iactis fundamētis omnem interpretandi ædificationem superstruere, hic igitur modus seruabitur. Initio quia primis figuris huiusmodi per totum scriptum alia duæ similes occurrunt, quarum altera secunda primæ dictionis est, altera prima penultimæ, vnde diuerso tramite ad eas procedendum est, ad vnam ipsius perducere primum, deinde ad alteram progredi oportet, vt ante ad dextram, mox ad sinistram tant scripti, quam literarum ordinem sectamus, ab ea itaq; figura, quæ quarta est ab vltima cogniti verbi, literarum alphabeti ordo ad similem ducatur, quæ est in penultima, ab ea litera sumpto initio, quæ fuerit assignata, M potestas in eam eadet, quare illa supernotabitur, hoc cognoto caractere eodem facto redditus, vnde ante digressio facta est, & iterum facto initio ab assignata literæ potestate (quia ad alteram conuersus alphabeti ordo perductus, illam O habere potestatem indicat) ea supernotabitur. Succedit his proxime character, cui I potestas tradita est, ad primam sibi similem, quæ dictionem, quæ præcedit proximam terminat, ducto filo alphabeti ordine retrogrado, cuius E potestatem indicabit, & pari ratione seruata, mox alia huic similis quæ nouissimæ primæ dictionis adhæret, V sibi potestatem vendicabit. Eundem ordinem sequuti, quintum characterem dictionis, quæ decima collocatur, quod illi assimilatur, cui C potestas assignatur R, & mox quartum penultimæ I esse deprehendimus. Eadem ratione tres figuras, quæ sextæ dictionis initio ponuntur H I L, & quæ nono loco vltimæ sunt D B, & quæ tertio ab vltimo totidem R & T, & quæ demum penultimi ordinis nouissima est, E fungi munere videbimus. Quæ figura quia superius, & multarum proinde literarum notitiam parit, eam foecundam ex merito nuncupamus in eum

medium per penultimam eius verbi figuram, similiū, quę sequuntur poterit officium agnosci, vt primam quintę dictionis à postremā T, mox aliam quartę E vim habere cognoscemus, vltima quia nullius nobis notitiam detegit, quod illi similis nulla sit, à nobis sterilis appellatur. Explorata in hunc modum multarum literarum potestate aliarum dictionum cogniti aliquot characteres conspiciuntur, aliorum vero non. Post hæc igitur priorem ordinem æmulabimur, vt eam dictionem eligamus, cui plures nobis figurę conspicuę factę sint, vt inde faciliorem verbi coniecturam assequamur: eiusmodi verbum erit, quod sexto loco ponitur, cuius trium, qui initio sunt characterum notitia habetur, si coniecturam sequimur nullum aliud verbum ad eius literas, quàm vnum, cuius ethymon ab hilaritate prouenit, seruato literarum numero accommodari posse conspiciuntur. Verum casuum inflexio circa penultimam literam ambiguitatem faciet; quę ex quinque vocalibus potissimum debet conferri, quod ex consequentibus licebit deprehendi. Primo A non esse arguimus, quod in duas, quę quartam ibi dictionem absoluunt, L M potestas caderet, quod est absurdum. Idem de E & O dicitur, siquidem inde eadem P Q, vel B C esse sequeretur. Ex his superesset tantum de V, & I dubitare, quia satis non videtur constare: Siquidem quod vtrinque proueniret, stare potest, vel verbum esse H I, vel T v. Sed hoc nihil obstabit, quo minus ad reliqua transitus fiat, nam eius figurę raritas, quę ambiguitatem parit, minus in reliquum impedit. Initium ergo progressus à nona figura, quę tergemina sequitur, & A retinet potestatem, fiet, ex ea primum colligo superiori ratione seruata, illi similem, quę initio statim sequentis verbi collocatur E vim habere, mox alias duas proximę dictionis I & M, & deinde mediam vltimę V. Idem præstabit & alia figura, cui R munus

nus assignatur, eius enim beneficio, primum decimi ordinis, quartam O, deinde ultimam proximæ T, postmodum conuerso ordine præcedentis ultimam M, & secundæ dictionis tertiam & quartam O P, & ultimam primi verbi, & eam quæ tertia est ab illa M & L cognoscimus habere potestatem. Restat tantum ultima, nam quæ præcedimus in ambiguo relinquimus. Eius itaque indicio tertiam dictionis, quæ quinta est ab ultima M, & ultimæ primam I, demum quintæ dictionis tertiam retrogrado ordine rursus I esse deprehendimus. Hactenus duarum dictionum beneficio multorum characterum notitiam habemus, proximum est huic ad aliud verbum venire, quod vt integrum cognoscatur, vnius tantum literæ, quæ media est, potestas desideratur, eam ex coniectura supplere licebit, non enim alia, quàm A potest restitui, vt verbum integrum sit I A M. Noua huius characteris notitia quatuor similibus munera detegimus, primum enim nouissimum O, mox duorum, quæ à tergo sunt S & T, & quintæ dictionis primum E vim habere comprehendimus. Hinc digressus proximum nobis videtur ad dictionem, quæ tergo inhaeret, deuenire, cuius ad integram notitiam vnius tantum literæ deficit potestas, quæ nouissima est, illi non aliam, quàm O potest suppleri, vt E S T O verbum sit, huius figuræ beneficio C tantum literæ notitiam colligimus, quæ secundi verbi initio collocatur. Instant præterea duæ dictiones, in quarum vtraq; vna tantum litera superest, vt cognoscatur. Sed quoniam hæc, quæ dicta sunt, satis esse videntur vt reliquum interpretetur, & imponendus finis esset, nisi ambiguitas trium characterum restaret, proinde ne quid defit ijs, quæ dicta sunt, proprius videtur verbum capere, cuius indicio illorū notitia haberi possit, illud erit, quod quinto loco ponitur, integro enim verbo cognito ex structura facile

facile erit cognoscere, vtrum eorum potius iudicandum sit, hætenus enim vtrumque stare posset, vt **H I** pronomen ad præcedens verbum referatur, & **T v** ad illud, quod est ab eo quarto loco positum, ea itaque litera, quæ verbo illi deficit, quia non aliam vim, quam **N** habere videri potest, vt **ENIM** aduerbium sit: tollitur ambiguitas ex eius literæ, quæ quintam sequitur in sexta dictione, & duarum, quæ dictionem absoluunt, vt ibi **H I L A R I S** nomen sit, hic verò pronomen **T v**. In hunc modum maiori scripti parte explicata, restat finem imponere, in reliquum enim idem modus seruabitur, res enim satis perspicua est, vt vel à quouis possit intelligi.

CAPVT. XVIII.

Quomodo continuati orbicularis
scripti partes discernantur.

SEQVITVR vt de huius generis continuato scripto quæ admodum partes secernantur nonnihil afferamus, nam coniecturas tradere quibus illud cognoscatur non opus est, satis enim ipse oculorum sensus, vt superius in simili forma scripti dictum est, poterit indubitatum argumentum dare. In hoc, ad ea, quæ ibi dicta sunt, lectorem remittere satis commodum videri posset, nisi propria nonnulla, quæ ad hanc rem spectant prætermittere non videretur oportuno, hoc itaque primum admonebo, vt quæ admodum ibi factum est, pari ordine procedatur, nempe vt similes inter se partes obseruentur, habita tamen analogiæ ratione in permutatis characteribus, quibus idem videbitur significari. Hoc etiam similium figurarum, quæ sese statim sequantur observatio præstabit, præsertim si plures duabus

duabus illæ sint, siquidem discretio aut ante primam cadet, aut post illam, aut post alteram, aut post tertiam, parcissime aliter euenit. Idem etiam, si non plures duabus illæ sint dici poterit, unde arguetur, aut inter eas partium esse discrimen, aut in prima verbi inæctum esse, aut illud in nouissimam cadere. Si verò plures tribus sint, primum mediam verborum discretionem fieri necessario colligetur, mox præcedentem primam verbum terminare erit magis consentaneum. Eiusmodi coniecturas aliter tractari non licet, nam recte diffiniri nullo modo possunt, proderunt tamen, licet luminis omnino claritatem secum non afferant, illam certe postmodum eorum beneficio nanciscemur. Siquidem cum ad experimentum ventum sit, si error admissus erit, nexus litterarum cum stare non possit erit indicio. Vnde noto prætermissum, sicubi in paucioribus dubitabitur, de quibus statim diffiniri non possit, ut minori cum labore veritas eruatur, ad regulas semper, quæ magis catholicæ videbuntur, et parcius fallant debere recurri.

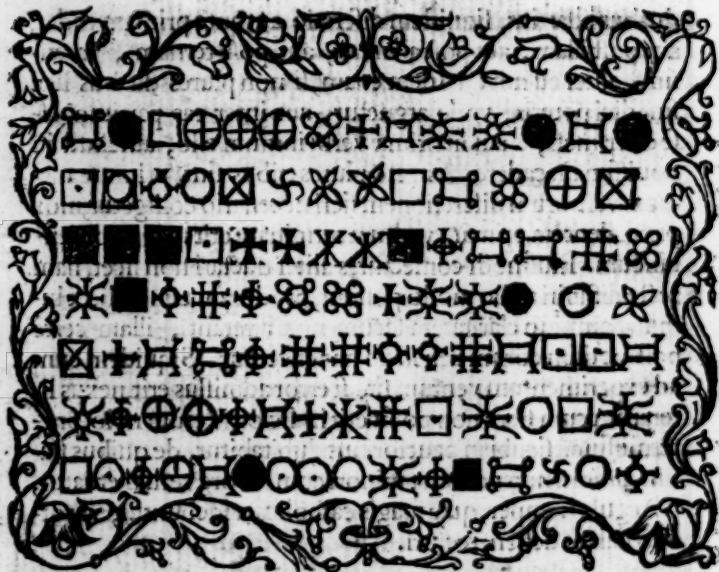
CAPVT XIX.

De continuato orbiculari scripto interpretando
exemplum.

NVNC autem quomodo orbiculare continuatum scriptum interpretetur, exemplum tradere videtur oportuum, difficillimis enim in rebus nulli aut labori, aut diligentie parcere semper consentaneum existimaui. Exemplum sit tale.

B b

Primo

Primo tres sibi similes, qui videntur characteres etiam paulo post sequentibus verbis implicari, coniecturam nobis replicatae dictionis indubitate præstabit. Prime ergo initium ex scripti initio, finis verò post characterē, qui similes illas sequitur erit, ut sit penultimus ter replicatus, idq; ex sequenti diuerso characterū ordine coniicimus, erunt septem literis dictiones, lineis ergo intercidimus, ut ab alijs separemus. Præterea, quæ secundam hanc sequitur dictionē ex illius primo & secundo duplicato characterē, etiam paulo post sequenti dictioni characterum analogiam congruere videtur, initium igitur ex inuenta iam dictionis fine, finis verò ex secunda dictione, cum duæ similes sequantur, lineolis ab alijs sex illas literas sequestramus. Tandem duæ similes, eum dissimili præcedent & etiam sequenti, ter quater scripto replicari videntur, coniecturis quas sæpe diximus, ab alijs eligemus, sic aliquibus iam cognitis

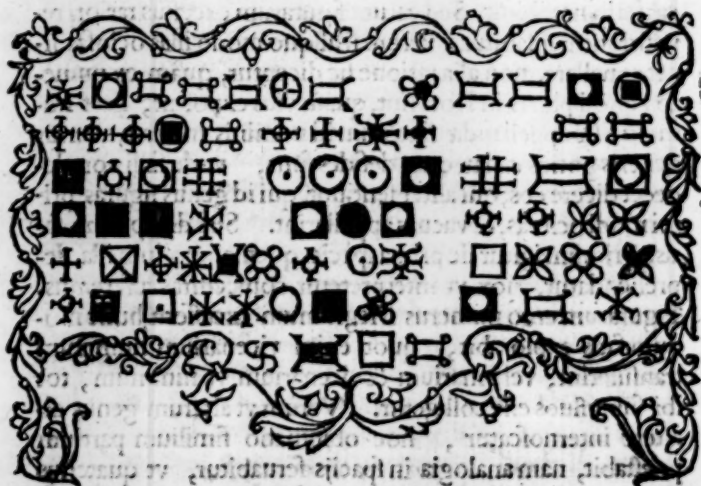
cognitis facile scriptum totum interpretabitur.

CAPVT XX.

Duos esse modos orbicularis compositionis, quæ pluribus, quàm alphabeti numerus exposcit characteribus implicatur, tum primus quomodo deprehendatur, & interpretetur.

His, quæ dicta sunt, succedit auctior characterum numerus, quàm alphabetum habet, vt id etiam ad obscuritatem conueniat. Eius generis duæ formæ sunt, vt proximo volumine dictum est, altera enim est, cui id genus characteres à Rotæ dispositione accommodantur, altera in quam aliunde asportantur, vnde initio discrimen interutranque ex eorum effectu colligere est, quod prima, & si paucioribus figuris, quàm antea implicatur, nulla tamen earum munere vacabit, nec verbum aliquod pluribus, quàm exposcat ratio notabitur. Sed earum figurarum excessus rariori repetitione pensabitur: verùm si aliquo modo illas ociosas licet appellare, non alia ratione sic dicentur, quàm ex numero, quòd plures in Rota sint, quàm vsus exposcat, licet immeritò sic appellandæ sint, cum id nominis in aliam alterius generis potius cadat, quæ defides sunt, vnde falli non decet dicere eos, qui aliter sentiunt, qui id genus figuras primi modi ociosas, & vacuas appellarint. Sed de nomine satis. Primum igitur de prima specie, quemadmodum illa deprehendatur, mox vt interpretetur coniecturas afferemus. Figurarum ergo numerus si legittimum excesserit, hunc modum satis explorabit, quot enim vicenarium numerum transierint, vel binarium & vicenarium vt summum, tot ibi superfluos esse colligetur. Verùm vt alterum genus ab altero internoscatur, hoc observatio similium partium præstabit, nam analogia in spacijs seruabitur, vt quatenus

possit obseruari, interualli similitudo sit, diuisus forma scriptum esse deprehendetur. Posset idem etiam de numero characterum dici, nisi interdum casuum inflexio deciperet, non oiberit tamen experiri an illo etiam hoc agnosci possit, nam si casuum inflexione numerus variabitur, id ex consequentibus deprehendi poterit. Deprehensa scripti forma ad interpretationem superiorum regularum vsus accesserit, perinde etiam est triginta vel quadraginta characteribus notari, ac si nō pluribus, quā oportunis scriptum esset, sic eadem seruetur characterum analogia. Id tamen inter utrunq; modum erit discriminis vt quod supra vigenarium numerū characteres excreuerint, tot retrogrado ordine distabit ab eo vera characteris potestas, in quo vti diximus debita ceciderit literæ potestas, idque in dictionibus paulo distantibus in proximis autem idem erit vsus, quem ante memorauimus. Sed hoc huius exempli experimento clarius liquebit.

Ex duodetreginta characteribus, qui dato scripto videntur, octo conijcimus esse defides. Prima dictio ut diximus H o s t i u m dicit, T character in tertia ab hac dictione M dabit potestatem, si hinc octo literas in nostro alphabeto ante præterimus C dabit, quæ vera erit characteris potestas. Vltimus character primæ dictionis M, in secundo verbo sine literarum prætermissione ex proximitate O & P dabit. Res quia per se clara est, longioribus indulgimus verbis. Posset tamen ne fraus detegeretur numerus non excedere, ut eadem figuræ, quarum est usus aliàs vacarent, sed hoc in utriusque scribentis & amici damnum verti posset, ut ne ille quidem, si naus data opera non esset intelligeret, quod scriptum sit, quare qui hoc scripti genere utuntur, ne committant, ut quod utriusque plurimi interest, amicus non intelligat hunc astum prætermittunt.

CAPVT. XXI.

Quomodo aliter orbicularis compositionis modus ociosis characteribus inuolutus deprehendatur & interpretetur.

RESTAT huic affinis alter modus, in quo superfluous literarum numerus ociosus est, quod nullo literarum munere fungitur, sed dictionibus interpositis literarum & syllabarum nexum conturbat, quare de illo, quemadmodum eiusmodi figurarum numerus cognoscatur verba faciemus, mox quinam illi sint, videbimus. Primum itaque eius rei characterum numerus coniecturam dabit, nam quot legitimo numero supercreuerint, tot ibi superfluos esse arguetur: Hactenus poterit genus tantum deprehendi; verum superest videre quid sit, quod hanc à superiori specie discriminet. Hoc similem partium observatio indicabit, si aliqua

illarum analogiam in interuallis non seruauerit, præstabit tamen in ea accurata vti diligentia, ne aliud verbum in eius locum sumatur, & similitudo decipiat, vel alius inflexionis casus sit, vnde posset prouenire analogiæ similium discrimen. Proderit ad hoc etiam duarum vel trium figurarum similitum, sicubi fuerint, quæ sibi statim, & aliarum postmodum, quæ spacijs relictis succedant nexum expendere, ex priorum enim similitum concursu, quæ in verbi initio sit, & aliarum sequela in eodem verbo spacijs intermissis, siue plures duabus primæ sint, siue plures adhibito accurati iudicij examine deprehendi poterit, vt ille sequi & stare possit. Alibi enim vno tanto intermisso spacio, vel duobus poterit similis succedere, alibi verò fortasse non, quod in primis & nouissimis verborum characteribus facilius agnoscetur. Sic & de pluribus, quod rem ipsam expendenti palam fiet, sicubi igitur vel quia spacia plura, vel quia pauciora sint, non videbitur recte scriptum succedere, ociosos ibi characteres citra ambiguum interiectos esse colligetur. Sed huius rei difficilior est observatio, nam rarissimè euenit, vt quot vis relictis spacijs alicuius verbi nexus sequi non posset, & supponetur certæ dictionis vel eorum characterum certa cognitio. Eius rei regulas tradere nimis laboriosum videtur, nam verba non pauciora magno oporteret volumine colligere, atqui hæc ipsa poterunt melius vrgente casu acri interpretis iudicio decerni, quàm ante illum diffiniri, & satis explicari, hæc quibus in verbis huiusmodi characteres reponantur indicabunt. Cæterum vt illi dignosci possint, superest videre. Primus ergo modus hic seruabitur, vt si quod verbum ex similitum analogia cognouerimus, in quo characterem vnum vel plures desides videamur deprehendisse, & alibi verbum sit, quod nouissimo loco similem illis habeat figuram, ex his, quæ suspicionem habebunt singulis alphabeti series ad eam vsque perducatur, quod si in illam potestas cadet, quæ verbum

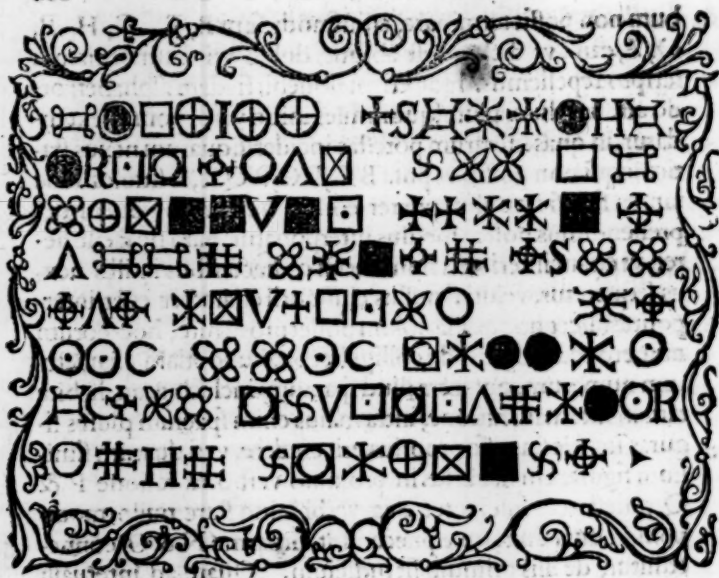
bum non possit terminare, cuiusmodi sunt B, F, G, H, P, Q, Z, eam, ut dictum est absque dubio uti frustratoriam a scripto repellamus. Hoc etiam liquebit si idem alphabeti ordo ad alias duas, pluresque similes initio verbi positus extendatur, in quas literarum potestas inciderit, quarum nexus statim sequi non possit, ut puta B C, F G, P Q R, & similes. Hoc tamen fiet, si non alius præter eorum numerum, quem comprehendimus postea medius interponatur, nam sic facile fieret, ut etiam interiectis huiusmodi characteribus in illis nexus sequeretur, veluti si nullus eiusmodi character esset interpositus, licet hoc ex illis solum posset provenire, hoc eorum numero reddente, inde colligi licebit, hunc etiam characterum numerum, qui intra illud spacium includuntur, habita tamen interualli ratione, intra maius enim spacium plures figuras interiectas esse proprius erit credere, ut si duarum similium figurarum occursum in proximo verbo ea ratione P & Q potestatem susciperet, quæ verbi initio stare nullo modo possint, quia duæ, quæ præcedunt, proxime N. & O connectuntur, de illis primum sit iudicium. Quare ad interualli primum distantiam earum numerus extimabitur. Quod si etiamnum de earum numero dubitetur, aliarum similium sequela poterit ambiguitatem tollere, unde partes ad hoc oportunas præstabit elegisse, in quibus propter similitudinem analogiam non difficile sit verba interpretari.

CAPUT XXII.

Proximi scripti interpretandi exemplum.

POTUISSEM exemplum prætermittere, ut hic modus ad superiorum formam deberet accommodari, ne totius illud inculcarem, quod minus videri potuisset necessarium, nisi illud rei difficultas quaesivisset, illud tamen hoc erit.

Ex

Ex characterum itaque diuerforum numero, qui septem & viginti recensetur, septem prima fronte solum huiusmodi interiectos esse scriptum indicat. Deprehendendi verò illos modus primus erit, quod ex similium, & aliorum analogia, quam cum prima dictione parem sexta retinet, idem verbum utrobique positum conijcitur, siquidem tres primæ figuræ, quæ præcedunt in utraq; parte dissimiles sunt, & mox quæ sequuntur similes, vnum verò analogiæ discrimen est, quod figura, quæ inter eas est, utrobique inseritur, in primo verbo post primam similem collocatur, quæ hæc est I, in altera ante tertiam V, vnde illas consentaneum est ociosas esse, & dictiones perturbare, & proinde ex toto scripto repelli debere, & in margilani loco seruari, donec ex illis, quæ consequuntur, certo licebit agnosci desides illas fuisse. Idem obser-

obſervatur in alijs tribus partibus, quarta decima, & vndeui-
geſima, vbi omnes ex tribus conſtare literis videntur, & ean-
dem analogiæ habere rationem, dolum tamen eſſe in dua-
bus vltimis, quod in decima ante ſimiles talis figura S po-
nitur, in vltima verò inter eas alia conſpicitur H, vnde par
eſt credere in illis dolum latere, quominus idem verbum ter
repetitum eſſe videatur, quare oportunum erit, illas, vt antea
factum eſt excludere. Eadem ratione arguetur verbum o-
ctavo loco poſitum, cum eo, quod quintodecimo colloca-
tur idem eſſe, quod non alia re vtrumque diſferre videatur,
quàm horum characterum interpellatione Λ C, quare cum
illis paria fieri conueniet, reſtaret ſi ſeptem ſint huiusmodi
characteres vnum tantum agnoſcere, cuius notitiam, ſi per
analogiam venari non poſſumus tentari proximum erit, an
illum interuallo cognitarum partium poſſimus deprehende-
re. Si per coniecturas igitur verbum licebit eligere, quod
analogia aſſentiente (de quibus facta eſt mentio) primæ & ſe-
xtæ pari poſſit accommodari, QVESTVS vtrobique ſcrip-
tum eſſe par erit affirmare, vnde quod nouiſſima prima ver-
bi figura eadem eſt cum prima ſextæ dictionis ſi ducta alpha-
beti ſerie ad eam ſimilem poteſtas protrahetur R in illam, non
Q poteſtas incidet, quæ litera, quia præcedit proxime in al-
phabeto eam, quæ prima eſt in verbo QVESTVS, colligi
inde poterit eam, quæ ſuperest vt cognoscatur, intra illud
ſpaciū mediam collocari, eamque pari ratione par erit exi-
ſtimare eſſe, quæ in tertia dictione primam figuram ſequitur
D R. Sublatis in hunc modum ocioſis characteribus, qui
ſcripti interpretationem impediabant, cætera ad ſuperiorum
regularum per ſcriptum diſſoluentur.

FINIS LIBRI TERTII.

Cc

IOAN.

IOAN. BAPTISTÆ PORTÆ
NEAPOLITANI DE FVRTIVIS
LITERARVM NOTIS.
LIBER QVARTVS.
PROEMIUM.

EN E habet, difficillimam operis partem
absoluimus, & obscuras tum deprehen-
dendi, tum interpretandi notas videmur
modos satis tradidisse: nunc id solum
videtur restare, vt labor minor sit illis,
qui in hac disciplina nondum satis pro-
fecerunt, nempe tabularum vsus & ca-
nones exponere. Quod vbi peractum erit, nil relinquitur am-
plius, quo minus huius operis titulo planè satisfecisse videamur,
si priores libri satis probe suo officio functi sunt, & be-
neuolos lectorum animos hactenus promeruerunt. Harum
tabularum vsus ad interpretandum non parum affert adiu-
menti, siquidem dictiones, in quibus vocalium & consonan-
tium variatur positio quæsiuimus: Vnde non modo in sim-
plici characterum permutatione inueniendi verba, quæ ad
scriptum accommodentur, verum etiam in Rotæ reuolutio-
ne habendæ similium analogiæ, vt quærendis in verbis diffi-
cultas adimatur: Quorum non facile alioquin subesset recor-
datio. Vbi præstare conati sumus, vt pauca huiusmodi ver-
ba videantur prætermittenda, & ea, quorum meminimus re-
cto essent ordine disposita: Neque enim dissiteor aliqua po-
tuisse prætermitti, quæ memoriæ non obuenerant: sed neq;
in omnium recordatione fuit mihi admodum elaborandū, id
nanq; nimis molestum fuisset, alioquin parum necessariū, cui
rei deesse nolimus, ne quid lectori relictum videretur, quod
ad præsentis operis vtilitatem & facilitatē spectare potuisset.

Ratio

Ratio vsus tabularum simplicis permutationis.

DICTVM est suo loco in interpretando vtile esse verba primum seligere, quæ ex paucioribus literis constarent, quod illa inter rara numerentur: cuiusmodi sunt, quæ nõ pluribus, quàm quatuor literis conflantur, paucioribus tamẽ vel vna absoluuntur, vt interpretandi initium à facilioribus sumeretur, nã & verba prosequi, quæ plures habent literas, & mihi multo prolixius, & molestius fuisset, & interpreti fortasse parum vtile in iudicando. Difficile enim admodum fuisset ex multiplici verborum numero proprium verbũ accommodari, quod si quis ex similibus occasione hoc existimet necessariũ, poterit ad harum exemplũ suas tabulas conficere, nã si in proximis mox tabulis eiusmodi verba recensebimus, hoc præstabitur similiũ analogiæ causa, alioquin labor prope imensus futurus fuisset dictiones omnes annumerare, & proinde oportunius lectorẽ ad dictionarium remittere. Primum itaq; à singularitatis numero inchoabimus, mox ad pluralitatem ordine procedetur. Harum tabularum vsus & dictionũ occursum non minus proderit literarum aliquot potestatem ignorantibus, quàm eas cognoscentibus: non diffiteor tamẽ consonantiũ à vocalibus paratã habere discretionem, & priorem aliquã literarum notitiam præstare, nã hoc modo in paucioribus esset ambiguitas, & proinde minus oporteret vagari, & consequentiũ opinio præsentium notitia magis firmaretur, vt certius iudiciũ videri posset. Earum igitur vsus duplex erit modus, alter quem sectabitur, qui consonantiũ & vocalium cognitionẽ distinxerit, vel aliquã verbi figuram cognouerit, alter, quẽ sectabitur, qui nullã harũ qualem cunq; notitiã haberet, sed à facilitate cõuenit inchoari. Si à cõsonantibus igitur vocales discretæ sint, & restet solã distinctã singulis characteribus potestatem assignare, verba ea quærentur, quæ seruata locorũ analogia vocales & consonantes retineant, vt si in verbo quatuor literarum prima & quarta figura consonantes sint, & duæ mediæ vo-

cales, dictio esse possit **D E V S**, in qua consonantes & vocales secundum eandem analogiam concurrunt. In hac tamē proportionē non ita facilē potest verbi certitudo diffiniri, quod eiusmodi plures possint consonantes & vocales variari, quemadmodum in tabulis videbitur: Quare in simili analogia, ut minus laboris sit, aliquot characterum singularem paratā habere notitiā oporteret, nam quo rarior, aut frequentior ea locorum proportio erit, per quā vocales & consonantes disponantur, eo certior, vel incertior erit quēsti verbi coniectura, unde si vocalium, & consonantium positio satis erit, ut eiusmodi analogia & ratio in vno tantum verbo reperiat, dubitandi omnis occasio tolletur, cum eius rationis proprietas vnitātum verbo conueniat, huiusmodi erit, si in dictione quatuor litterarum prima vocalis sit, quia in eum modum vna tantū dictio reperitur **V R B S**, dubitatio vltērius nō procedet, quoties itaq; eiusmodi verbū in scripto occurret, pręstabit illud eligi, ex quo certior consonantium & vocalium etiā primo intuitu cognitio haberi possit. Quod si nulla vocalium & consonantium discretio procedet, poterit nihilominus fieri coniectura, licet sic illę disponantur, ut in eum modum plura verba sint, & proinde minor fuisset futura certitudo, hoc fiet ex similitum cōiectura, veluti si in quatuor vnus dictionis litteris prima & quarta eadē figurę sint, rursus secunda & tertia similes, ut prouenit in **E S S E**, **E C C E**, **S V V S**, & huiusmodi alijs dictionibus, quę insigniores, & quarum numerus quinarium vel senarium non excederet, tum enim ad dirimendam earū controuersiam frequentium, & minus frequentium litterarū ratio vsum suppeditabit. Nos in his tabulis latini, & vulgati sermonis itali dictiones tantum reposuimus, nam idē in cęteris linguis pręstare & prolixitate nimis molestum fuisset, & parum necessarium: quod si occasio postulauerit, ut idem fiat in hispano, vel gallico aliouē sermone ad horū exēplar quiuīs eius idiomatis verba poterit inuenire, eaq; in tabulis disponere.

T A B V-

LIBER PRIMUS

TABVLA PRIMA.

Ex SOLIS VOCALIBVS CONSTITVTA

è

ex consonantibus non reperitur.

TABVLA SECVNDATA

EX DVABVS LITERIS CONSTITVTA

Transpositio prima

prima & secunda vocalis.

ea

ij

ei

io

eo

Transpositio secunda ex consonantibus non reperit.

Transpositio tertia.

Prima vocalis, secunda consonans.

id

il

in

is

it

en

es

et

ex

ab

ac

ad

ah

al

an

at

Transpositio quarta

prima consonans, secunda vocalis.

de

fe

le

me

ne

re

se

li

ni

fi

do

lo

so

ful

tu

du

tu

tu

tu

tu

TABVLA TERTIA.

EX TRIBVS LITTERIS CONSTITVTA

Transpositio prima
trium vocalium

aio	cia	„ua	„vai
auc	coo	„vua	via
auu	cua	„vuu	vic
auo	euc	„vuo	„voi
			vua
			vuc

Trans. sec. ex trib. cōs. no rep.

Transpositio tertia

Prima & sec. voc. tertia cons.

ais	eam	iam	vah
ait	cas	ijs	vim
aut	cat	ius	vir
	cis		vis
	cos		vix
	eum		vos
			vox

Trans. quarta conuerſa præced.

pr. & sec. cons. tertio vocalis.

„frà	„die	„chi	pro
„ſta	„tre	„ſto	
„trà	„ſpe		

Trans. quinta

prima voc. sec. & tert. conſon.

abs	est
ars	
arx	
aſt	

Trans. ſexta. con. præ.

prima, & sec. cons. tertia voc.

„dai

ani	son	on	id	ib
ano	ioq	io	od	it
ara		ob	ab	ia
ari		on	ob	in
aro		am	ib	in
axe		on	ob	in
axi		on	id	in
das				in
dar				
fac	deh	bis	bos	cum
fas	dem	cis	cor	cur
fax	des	cit	cos	duc
hac	der	dic	con	dux
has	fel	hic	dos	fur
his	fex	his	hoc	lux
hos	hac	nil	hos	mus
lac	hem	nix	mos	nux
mas	lex	sic	non	pus
nam	mel	sis	nos	sub
pan	nex	sit	nox	sum
par	per		ros	sus
pax	pes			
lal	res			
lar	rex			
tam	fed			
	ter			

Transp. octava con. pr.
prima & ter. con. secun. voc.

TABULA QUARTA

EX QUATUOR LITERIS CONSTITUTA

Transpositio prima

Quatuor vocalium.

auia

ina

ioue

ioui

ui

ui

ui

ui

ui

ui

oio

oio

oio

oio

oio

oio

veie

veio

viua

vine

iu

iuuo

viui
viuo
vua

Transf. sec. cō. pr. q̄tuor cōs. nō repe-

Transf. tert. (ritur.

Tres primæ voc. quarta cons.

aiax
auem
aues
auis

eius
euam

oues
ouis
ouum

viam
vias
vijs
vuam
vuas
vuis

Trans. quar. c. p. tres pr. cōs. quarta

Trans. quinta. (voc. nō reperitur

Duæ primæ voc. ter. & quar. cons.

præ
„ stai

fleo
„ ftea

„ cria
scio
„ stia

fluo
„ grue
grui

Transf. sep.

Prima voc. reliquæ consonantes .

„ baia
„ baie
„ baio
caio
caua
caue
caui
cauo
„ daua
dauo
„ faua
faue
fauu

„ beue
„ deue
„ deu
leua
leuo
meio
„ neue
neui
fcui

„ cioè
dici
diua
diue
diui
diuo
„ giua
„ giui
niue
„ piua

„ guai
queo
quia

D d

„ haue

„haue
 „laua
 „maio
 „naue
 „naui
 „nauo
 „raia
 „raie

Transp. nona.

Pr. & vlt. voc. reliquæ consonantes.

abba	ecce	igni	offa	vlmo
abde	agra	illa	olla	vlta
abdo	agre	ille	olla	vrbe
adde	agri	illi	olli	vrbi
addo	agro	illò	„onda	„vrla
agna	„elle	immò	„onde	„vrli
agnæ	„ello	indi	„opra	„vrlo
agni	„ense	ipsa	orba	vrna
agno	erga	ipse	orbe	vrnæ
agri	„erge	ipsi	orbi	vrfa
agro	ergo	ista	orbo	vrfa
alba	erra	iste	orca	vrfi
albi	„erri	isti	orci	vrfo
albo	„erro		orco	vrla
alga	„erta		„orma	vrla
„alla	esca		„orme	
„alle	„esce		„orna	
„alli	„esci		„orni	
„allo	„esco		orno	
alma	„essa		„orfa	
almæ	„esse			
almi	„essi			
almo	esto			

alta

alta
alte
alti
alto
ambo
anna
anne
anno
ante
ansa
„apre
„apri
„apro
„arca
„arca
„arci
„arco
„arcu
„argo
„arma
„armi
„armo
„arpa
„arra
„asto

orfa
orta
ortæ
orto
ossa
„osse
„ossi
„osso
„otto.

haud
laus

beas
bees
beat
beet
deam
deas

Transf. decima. c. p.
Pr. & vl. cons. reliquæ voc.
dijs boas
fiat
fiet

duas
duos
suam
suas
suis
suos
de-

deis

deos
deum
deus
meam
meas
meis
meos
meus
reor

faus

Transpositio vndecima
pr. sec. & quar. voc. ter. cons.

„aita
audi
aula
aulæ
aura
aufa
aufo

iano
ioci
ioco
iuba
iulo
iuno
iure
iuro

vaca
vaco
„vada
vade
vadi
vado
vaga
vage
vagi
vago
vale
vana
vanæ
vani
vano
vase
„veda
„vede
„vedi
„vedo
vela
„ve-

„vele
 „veli
 velo
 vena
 venæ
 veni
 vera
 veræ
 veri
 vero
 veto
 vici
 vidi
 „vile
 „vili
 vina
 vini
 vino
 viri
 viro
 viru
 visa
 viso
 visu
 vita
 vite
 viti
 vito
 voca
 voco
 vola
 vole
 „voli
 clam

volo

Transf. vndec. c. p.

Prima, sec. & quar. conf. ter. voc.
flosclam
cras
flas
flat
ftas
statfles
fpes
ftet

Transf. decima tertia

Prim. ter. & quar. voc. sec. cons.

abeo
abij
acui
acuō
adeō
alia
alij
alio
apio
aqua
aquæ
area
areæ
areo
arui
aruo
aſiaegeo
egui
æque
equi
equo
eruo
exeo
exuiidea
ideo
ineo
obeo
obij
ocio
ocia
ocij
odio
olea
olei
oleo

Transp. decimaquarta, c. p.

Prim. ter. quar. conf. sec. vocali.

dans
dant
hancdent
mens

hinc

fons
mons
poſthunc
tunc
mars

mars

pars

abel

abis

acus

alam

alas

ales

alis

alat

alet

amem

amen

ames

amet

amer

amor

amas

amat

ames

apes

aras

ares

edas

edes

edet

edax

epar

Trans. decimaquinta.

Prima & ter. voc. secundæ cons.

ibam

opes

vras

ibas

vres

ibat

vris

ibis

ibit

idem

iram

irim

iras

item

itis

Transp. deci. sex. & vltima cō. præ.

Prima & tert. cons. secundæ voc.

Quia multas in se retinent transpositiones facilioris intelligentiæ gratia, in plures partiemur.

Consonantes & vocales, similes

bibi.

momo

toto

papa

rara

coco

			coco.	
		Vocales similes solum		
„bara	bene	bibi	bolo	fuco
„cada	„bere	bini	bono	luco
cama	deme	cibi	colo	lusu
caſa	fece	diti	cono	luxu
dama	fedē	fidi	dolo	
„darà	„fele	filii	domo	
data	ferē	fini	dono	
fabā	geme	„lidi	foco	
fama	„lece	miſi	foro	
fata	lene	niſi	homo	
gaza	„mele	ridi	„lodo	
lata	nece	riſi	loro	
laua	„pece	tibi	loto	
laxa	pene	vidi	modo	
maga	„pere		moto	
mala	pete		nodo	
nata	„reſe		nolo	
pala	rete		noto	
„para	ſape		„poco	
rapa	ſere		polo	
rara	tedæ		pomo	
rata	telæ		pono	
„ſala	teme		poro	
ſana	tene		roco	
ſata			rodo	
„tana			rogo	
			roto	
			„ſodo	
			ſono	
			tono	

Conſonantes ſimiles. c. p.

pape

pape
rara
rari
raro

ceci
ceco
dedi

bibo
dido

coco
nono
tota
toti
toto

bubo
rare
ruri
tuta
tute
ruti
tuto

diffimiles omnes.

bafe
bafi
cado
canc
cano
" capi
" capo
cara
caræ
cari
caro
cato
dabo
" dame
date
fagi
fago
fame
" fate
" fati
labe
lati
lato
laxe
laxi

cefa
cali
calo
cano
capi
cara
demi
dena
fera
heri
hero
" meco
" mela
" melo
" meni
" meno
" nemo
nero
" pela
" peli
" pelo
" reca
" reco
remi
remo

bima
" cima
" cime
cito
" dica
" dice
dici
dico
dira
diræ
diri
fico
fida
fide
fila
" file
" fimo
fine
fina
" fino
" libo
lima
limæ
limo
nido

bona
coco
" coda
" core
" cori
" cofa
" cofi
cote
coxa
doli
domi
domo
" doue
" dofa
" dota
dote
" foce
" fora
" goda
" gode
" gola
hora
horæ
loca
loci

" buco
cubo
cudo
curo
duco
dumo
fuco
fugo
fumo
fune
fure
furo
fufe
fufi
gula
humi
humo
luca
luce
ludi
ludo
" lume
" lumi
luna
lupa

E c

ma-

magi	„teco	nolo	„loda	lupo
mago	„tede	nito	„lode	mali
mali	„tela	pica	„lodi	mulo
malo	teli	pico	lora	mura
„mani	telo	pila	lota	mure
„mano	„temi	pino	mola	muri
nafi		pira	molæ	muta
nafo		rigo	mora	mute
nato		rina	mori	muto
pace		rimę	„noce	nubo
paci		„rimo	„noci	nuto
pali		„rifa	„node	pura
palo		„rise	„nodi	puræ
„pauc		„rido	nola	puri
„pate		„fima	noli	puro
pati		fimo	„noma	puta
„pato		sine	„nome	puto
rado			„nomi	rubi
rami			„nota	rubo
ranæ			notæ	rude
rapa			noti	ruga
rapc			noto	fuda
rara				fude
rari				fudi
raro				„fudo
fale				tuba
fali				tubæ
falo				tubo
fane				
fani				
fano				
tace				
„taci				

tale
tali

„poca
poli
poma
pomi
rode
roma
rofa
rofae
„refe
rota
rotæ
„fodz
fola
foli
sole
„foma
„fome
fona
zona

Ratio vsus tabularum continuati scripti, in quo characterum figuræ permutantur.

ERAT in animo ad hanc rem sex literarum, quæ varijs modis transponi possent, in tabulis nexum proponere, quòd is numerus potissimus videbatur, nam plures literas eodem modo colligere nimis molestum erat, vt solum hoc opus vel in magnum volumen excresceret, pauciores verò parum fœcundum. Verùm hoc etiam visum est fatis laboriosum, & parum necessarium: nam ad similium figurarum rationem multis modis poterat subsequi characterum nexus, vnde labor futurus fuisset parum utilis inter tot literarum combinationes, quæ secundum similiū:

E c 2

analogi.

analogiam in spacijs pari modo de vera indicare procederent, quare consilium hoc satius prætermittendum duxi, quàm rem nimis molestat aggreddi, alioquin parum vtilem, in cuius rei loco binarum dictionum tabulas proponimus, vbi modo ex duarum similium figurarum positione altera prius verbum terminat, altera subsequens initio ponitur, modo inter trium sequelam diuisio vel post primam, vel post secundam cadit. Idem seruabitur & in quatuor similium concursu, vt modo post primam, modo post secundam incidat partitio. Eas tabulas ritè & suo ordine distinximus, vt faciliè cuique obuiam fiat, quæ quoq; loco verborum partitio querenda sit, vt lector facilius intelligat. Ad hoc visum est eadem ratione tabulas eorum verborum adijcere his, quæ insigniora viderentur, quod plures similes, & varias figuras pluribus in locis, modo bis, modo ter remaneant: quarum aliæ statim succedunt, aliæ verò interpositis alijs procedunt: quæ omnia & si cui minus vtilia poterunt videri, quod vel rem sic subsequi necessarium non sit, & sæpius aliter contingat, & inter plura eodem modo se habentia indicatu difficillimum sit, quod potissimum debeat eligi, quia tamen ea observatio ad rem pertinere visa est, prætermittendam non duxi: nam ea, quæ hoc modo incerta se habent consequentium regularum iudicio poterunt confirmari, vt inter plura tollatur ambiguitas.

Vocales solæ, quæ principio vnius, &
fine alterius dictionis esse possunt.

anima	atq;
ille	etiam
dei	iouis
ego	omnis
tu	vides

Conso-

Consonātes solæ, quæ in fine vnius & principio
alterius esse possunt.

hoc	caput	nos	sapientes
illud	dabit	et	tenet.
ah	habet		
nil	licet		
num	manus		
non	negat		
amor	rogat		

Cum similes tres vocales erunt, &
diuisio cadit apud secundam.

aucupij	iudico
iudicij	iaceo
alij	iuno
eo	omne

Si apud primam.

tibi	ijſdem
------	--------

Si quatuor vocales in medio.

Tiberij	ij
eo	oone

Si quatuor apud primam.

tu	vuula
----	-------

Tabula notabilium dictionum, in quibus
secundæ, tertiæ, quintæ & sextæ duplicantur.

„abbassarfi	accurro	„afferro
„abbattimento	„affatto	„alletto
„accommodo	„effetto	appello
„assessor	„effettuato	immiſſum
„assikko	„errasse	accurro
„assiceſco	immitto	offella
attollo		efferramenta

Tabula dictionum, in quibus secunda
& tertia duplicatur, etiam consonante ſequenti.

„abbracciamento	agglomerò	efflagito
„abbracciare	agglutino	effleo
„abbreviare	aggrauo	effloreo
acclino	aggredior	effranus
accliuis	aggrego	offleo
accludo	applaudo	offringo
accreſco	applico	offriſco
accredo	approprio	oppleo
aſſleo	apprimè	opploro
aſſlo	approbus	opprimo
aſſlictus	attribuo	opprobrium
aſſluo	„ebbro	
aſſrico	eccleſia	

Si ſeptem conſonantes & apud
tertiam ceciderit diuiſio.

vrbs	phtiſis
ſtirps	phthongus

Si ſex conſonantes & apud ſecundam
cecidit diuiſio.

amant	phthiſim
habent	phthongum

ſi in medio

vrbs	ſtrabonis
ſtirps	ſtructuræ

Si quinq; conſonantes & apud primam.

et	phthiſis
nec	phthongus
amant	ſtrabones
diligunt	ſtructuræ

Si apud tertiam.

vrbs	ſtudij
ſtirps	brachij

Duplices conſonantes cum duplicibus vocalibus
ſequen-

sequentibus.

alluuius alluuius annuus. sic & simil. dict. reperir. poterunt.

Ratio vsus tabularum orbicularis scripti, &
earum vsus

EXPOSCIT ratio, vt idem in orbiculari scripto, quod in simplici characterum permutatione exequamur, vt tabula tradituri, in quibus similes figuræ huius scripti modo plures, modo pauciores varijs modis disponentur, earum nunc vsus indicemus, ne hoc ad solam mentis agitationem quis facturus facilius in errorem incidat: nam & difficile fuisset, eas dictiones memoria complecti, & lubricum in experimento labi, in quibus tabulis legitimum ordinem secuti sumus, vt primum duarum literarum verba, mox trium & inde quatuor poneremus. Rursus quemadmodum in illis variæ similes collocentur, plenissimam rationem tradere- mus, vt rem expendenti clarius liquebit. His adiecinus plu- rium literarum verba, in quibus figuræ ternæ similes initio medio & fine simul concurrunt. Adiuuamus præterea bina- rum dictionum nexum, in quo figuræ, quæ priores dictiones terminant, quæq; mox sequentes inchoant assimilantur, vel eædem sunt, earum dictionum vsus in eo genere scripti adiu- mentum dabit, ad ea solum verba inueniendum, in quibus, vt in suo loco proximo volumine dictum est, reliqua omnis interpretatio firmabitur, & innitetur. Earum igitur vsus occasio quoties obuenerit, habebit interpres quo recurrat, vt facilius sibi aditus pateat ad interpretandum, vbi tabula- rum sectiones interpreti, quo loco quæque dictio quærenda sit, præfixo titulo indicabunt.

TAB. PRIMA

DICTIONVM	DVARVM	SIMILIVM	LITERARVM.
ab	de	hi	» il tu
		E c 4	T A B.

TAB. SECUNDA
DICTIONVM TRIVM LITERARVM.

Transpositio prima
prima & sec. similis

abi	„del	hic	tuæ
dca	„dem	hij	tui
dei	des	his	tuo
deo	det	tua	tum

Transp. sec.
sec. & ter. similis.

ede	„ahi	„chi?
oda	nil	

Transp. tert.
prima & vltima similis

„che	iam	„mio	per	„pur
„gai	meo	par	pyr	seu

Transpo. quint. non reperitur, aliæ vsui est
(se non possunt.)

TAB. TERTIA

QVATVOR LITERARVM

Transpositiones. 1. 2. 3. 4. omittimus,
quia inutiles.

Transp. s. prima & sec. similis, reliquæ
dissimiles.

abbas	abeo	dedi	demi	deos	hiat
abde	deam	deis	demo	„deue	tuam
abdo	deas	dele	dena	„deui	tuas
				deus	tuba
					tube
					tuta
					tuum
					tuis
					tuus
					Trans-

Transp. sexta c. p.

ter. & quar. similis, cæteræ dissimiles

abde	„fede	fede	actu	nutu
adde	fide	„fode	cætu	ortu
„arde	inde	„fude	fætu	potu
aude	rade	vade	fortu	ritu
„cade	ride	„vede	lictu	situ
cede	rode	vide	motu	
vide	rude	vnde	natu	

Transp. septima omittitur.

Transp. 8. p. dissim. reliquæ similes.

astu

estu.

Transp. nona prima & vlt. similes,

reliquæ dissimiles.

apud	feci	leuo	pons	vlla
basc	fili	libo	quot	vita
bene	fimi	lido	styx	vnca
„bere	fixi	limo	vada	vnda
„beue	foci	lino	vaga	vola
bibe	funi	ludo	vana	vrna
bile	furi	lugo	veda	vrfa
bimæ	„lago	lupo	vela	vrta
binæ	lato	olor	vena	vsta.
bonæ	lauo	osor	vera	
bouæ	laxo	pars	vifa	
fagi	lego	plus	vita	

Transp.

Transp. decima

2. & 3. similis, reliquæ dissimiles.

dabo	tabe	idem	file	vili
faba	tabo	ideo	fili	vile
fabæ	adeo	bili	filo	
fabi	idara	fila	nilo	

Transp. vndecima, non reperitur.

Transp. decima ter. prima tertia
& quarta similis.

ritu.

Transp. quartadec. c. p. omittitur.

Transp. quintadec. pr. & 3. similis, reliquæ dissimiles.

arca	lanæ	peræ	reti	siue
arcæ	lena	peru	rite	viam
arco	lenc	pori	riti	vias
„bada	leni	poro	rota	vnam
coes	leno	pyra	rotæ	vras
coet	lino	pyre	roto	vrat
„crea	luna	pyro	ruta	vtar
erga	meos	pura	rute	vnam
„erge	nepa	puræ	sæua	vras.
ergo	„para	puri	sæuæ	
hali	pari	puro	sæui	
halo	paro	rate	sæuo	
lana	„pera	rete		

Transp. sextadec. vlt. c. p.

sec. & quar. similis, reliquæ dissimiles.

hanc	diem	aper	vrat	cuma
acie	fiam	epar	vret	cuna
acre	piam	aret	vrit	cura
ecce	pium	erat	auia	dura
agni	viam	erit	aula	„duca
				agri

'agri	ambo	orati	aura	fuga
"ogni	immo	oret	aufa	fuma
"fura	iuba	luna	mufa	pura
fufa	iura	mula	muta	puta
gula	iuaa	"mura	nuda	quia.

TAB. QVARTA

DIVERSARVM DICTIONVM

Trium similiū in principio dictionis.

stupa
studium
stupidum
deficio^f
hilaris

Maiusculis illis literis addere poteris
fines ex libini, & multæ confurgent dictiones.

Trium similiū in fine dictionis.

pastu
gustu
fastu

& similia

damno
"nieghi
"prieghi

Duæ similes in fine, alteræ duæ similes
in principio sequentis dictionis.

ars tua
lux zachariæ
est vxor

Si dictionibushis diuerfa principia & fines
addes, aliæ quoq; confurgent dictiones.

Duæ similes in fine altera principio
alterius dictionis.

de fago pars talis tu zeno.
nil moror est vlla
vno paruo dux zeno

adde etiam & aliæ compo-
nuntur nouæ dictiones.

Vna.

hic dedit
illud efficit
ah illius
deum nouit
non oportet
amor statuat
is tua
et vxor
lex zabulonis

Vna similis in fine, dua principio
alterius dictionis.

Egenus interpres principio & dictionum
fine multas addere literas poterit

Vna similis in fine, alterius
principio dictionis tres.

hic deficit
cui studeas

etiam si addes, nouas habes.

Hæc sunt, quæ hoc tempore de hac materia dici posse vide-
antur, atque huiusmodi in re prodenda satis augustè scrip-
sisse vixi sumus, omnes enim, quos adhuc videre conti-
gerit scriptores quàm angustissimè teti-

gerunt.

FINIS.

